

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

สารนิพนธ์  
ของ  
วันทนีย์ รัตนบุรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มีนาคม 2550  
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

สารนิพนธ์  
ของ  
วันทนีย์ รัตนบุรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มีนาคม 2550

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

สารนิพนธ์  
ของ  
วันทนีย์ รัตนบุรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มีนาคม 2550

## ประกาศคุณูปการ

การทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยการได้รับความเมตตาและความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่านซึ่ง บุคคลท่านแรกที่คุณศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ที่เมตตาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาที่มีคุณค่า ด้วยความเสียสละ เหน็ดเหนียว และมีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการ จนสารนิพนธ์ลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาและพระคุณในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ อาจารย์ ดร. มารศรี สุทธิธิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ตันต์เจริญรัตน์ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการพิจารณาเค้าโครงสารนิพนธ์ และที่กรุณาเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมาก เป็นผลทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

การจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณชนิกา เจษฎาวรางกุล ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ที่สนับสนุนทุนการศึกษา อาจารย์ปรีดา ปัญญาจันทร์ที่ปรึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง อาจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้สารนิพนธ์สำเร็จลงด้วยดี อีกทั้งเป็นกำลังใจในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการจัดทำคู่มือด้านการจัดทำคู่มือ การตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาคู่มือและการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมอุทิศด้วยความกตัญญู กตเวทิต์แต่บิดา มารดา และครู อาจารย์ ที่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ตลอดจนอบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยประสบผลสำเร็จมาจนบัดนี้

วันทนีย์ รัตนบุรี

## สารบัญ

บทที่	หน้า
<b>1 บทนำ</b> .....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ.....	4
ประโยชน์ของการจัดทำคู่มือ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
<b>2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง</b> .....	7
การจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง.....	8
การจัดกิจกรรมศิลปะ.....	14
ความหมายของกิจกรรมศิลปะ.....	15
ความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ.....	16
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ.....	20
พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย.....	22
แนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST Main Concept ) .....	29
ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา.....	31
ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์.....	34
การจัดกิจกรรมศิลปะแบบแนวคิดหลักของซี ไอ เอส เอส ที ( CISST).....	36
คู่มือ.....	52
ความหมายของคู่มือ.....	52
ประเภทของคู่มือ.....	53
องค์ประกอบของคู่มือ.....	55
ลักษณะของคู่มือที่ดี.....	58
ประโยชน์ของคู่มือ.....	60
แนวทางการพัฒนาคู่มือ.....	60
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62
งานวิจัยในประเทศ.....	62
งานวิจัยต่างประเทศ.....	64

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
<b>3 ขั้นตอนและวิธีการทำคู่มือ.....</b>	<b>66</b>
ชั้นศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือ.....	66
ขั้นตอนการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ.....	66
ขั้นตอนตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ.....	67
ขั้นตอนการจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์.....	71
<b>4 คู่มือการจัดทำกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง</b>	
<b>ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ).....</b>	<b>73</b>
บทนำ.....	74
สารบัญ.....	76
คำชี้แจงการใช้คู่มือ.....	81
วัตถุประสงค์.....	81
ความสำคัญ.....	81
นิยามศัพท์.....	81
ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะ.....	82
เกณฑ์การประเมินผลงาน.....	83
วิธีการนำคู่มือไปใช้.....	84
แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม.....	85
การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ).....	86
กิจกรรมที่ 1 เขียนภาพจากการมองเห็น (ต้นไม้ของฉัน).....	87
เกณฑ์การประเมิน.....	90
กิจกรรมที่ 2 เขียนภาพจากการได้ยิน (เขียนภาพตามเพลง).....	91
เกณฑ์การประเมิน.....	94
กิจกรรมที่ 3 เขียนภาพจากการชิมรส (รสชาติแสนอร่อย).....	95
เกณฑ์การประเมิน.....	98
กิจกรรมที่ 4 เขียนภาพจากการดมกลิ่น (หอมกลิ่นดอกไม้).....	99
เกณฑ์การประเมิน.....	102
กิจกรรมที่ 5 เขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย (รูปทรงที่ฉันชอบ).....	103
เกณฑ์การประเมิน.....	107
กิจกรรมที่ 6 เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ ( มาต่อภาพกันเถอะ).....	108

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
เกณฑ์การประเมิน.....	111
กิจกรรมที่ 7 การประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์ (รถไฟอวกาศ).....	112
เกณฑ์การประเมิน.....	115
กิจกรรมที่ 8 การเขียนภาพตามจินตนาการ (เมืองในฝัน).....	116
เกณฑ์การประเมิน.....	121
กิจกรรมที่ 9 การเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	122
เกณฑ์การประเมิน.....	125
กิจกรรมที่ 10 การจัดระบบภาพ (บ้านแมงมุม).....	126
เกณฑ์การประเมิน.....	129
กิจกรรมที่ 11 การจัดระบบภาพ (กรอบรูปแสนสวย).....	130
เกณฑ์การประเมิน.....	133
กิจกรรมที่ 12 การปรับเปลี่ยนรูปทรง (คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม).....	134
เกณฑ์การประเมิน.....	139
ประเมินผลงานจากการทดลองการจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T).....	140
กราฟตัวอย่างการประเมินความสามารถทางศิลปะในองค์ประกอบของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T) ของนักเรียน 1 คน.....	141
<b>5 สรุปการจัดทำคู่มือกิจกรรมศิลปะ.....</b>	<b>142</b>
<b>บรรณานุกรม.....</b>	<b>144</b>
<b>ภาคผนวก.....</b>	<b>150</b>
<b>ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....</b>	<b>191</b>

## บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ศิลปะศึกษาเชิงพหุปัญญาที่บูรณาการกับความสามารถอื่นๆ.....	33
2	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที( CISST ).....	50
3	สรุปความคิดเห็นของตัวแทนผู้ใช้คู่มือ.....	70
4	เกณฑ์การประเมินผลงาน.....	82
5	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน).....	89
6	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการได้ยิน(เขียนตามเพลง).....	93
7	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย).....	97
8	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลิ่นดอกไม้).....	101
9	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ฉันชอบ)	106
10	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ (มาต่อเติมภาพกันเถอะ).....	110
11	เกณฑ์การประเมินผลงานการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟอวกาศ).....	114
12	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน).....	120
13	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	124
14	เกณฑ์การประเมินผลงานการจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม).....	128
15	เกณฑ์การประเมินผลงานการจัดระบบภาพ(กรอกรูปแสนสวย).....	132
16	เกณฑ์การประเมินผลงานการปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม)...	138
17	ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานศิลปะ.....	148
18	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน).....	150
19	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการได้ยิน(เขียนตามเพลง).....	152
20	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย).....	154
21	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลิ่นดอกไม้)....	156
22	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ฉันชอบ)	158
23	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ (มาต่อเติมภาพกันเถอะ).....	160
24	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟอวกาศ)	162
25	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน).....	164
26	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	166

## บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
27	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม).....	168
28	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการจัดระบบภาพ(กรอบรูปแสนสวย).....	170
29	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม	174
30	แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( C I S S T ).....	187

## บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ต้นไม้ของฉัน.....	86
2 เขียนภาพตามเพลง.....	90
3 รสชาติแสนอร่อย.....	94
4 หอมกลิ่นดอกไม้.....	98
5 รูปทรงที่ฉันชอบ.....	102
6 มาต่อเติมภาพกันเถอะ.....	107
7 รถไฟอวกาศ.....	111
8 เมืองในฝัน.....	115
9 ใต้ท้องทะเล.....	121
10 บ้านแมงมุม.....	125
11 กรอบรูปแสนสวย.....	129
12 คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม.....	133

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

บทคัดย่อ  
ของ  
วันทนีย์ รัตนบุรี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มีนาคม 2550

วันทนีย์ รัตนบุรี. (2550). *คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์.

การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดของหลัก ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะและให้ผู้บริหารหรือบุคลากรพัฒนาวิชาการใช้เป็นแนวทางในการควบคุม กำกับ ติดตาม ซึ่งในการจัดทำคู่มือได้ค้นคว้าหลักการจัดทำคู่มือและแนวคิดการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จากตำรา งานวิจัย เอกสารทางวิชาการและคู่มือต่างๆ เพื่อให้เนื้อหาสาระครบถ้วนเป็นคู่มือที่สมบูรณ์

การจัดทำโครงร่างของคู่มือได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คนโดยการตรวจสอบเนื้อหาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะของโครงร่างของคู่มือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของคู่มือเสร็จเรียบร้อยแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นประเมินความเหมาะสมก่อนนำไปใช้ของคู่มือโดยคณะกรรมการตัวแทนผู้ใช้คู่มือ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปฏิบัติงาน รวม 15 คน ผลการประเมินคนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นมากถึงมากที่สุด

ผลการจัดทำคู่มือได้คู่มือที่มีการนำเสนอรายละเอียดการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านศิลปะ 5 องค์ประกอบคือ คือ 1) ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) ความสามารถด้านจินตนาการ 3) ความสามารถด้านความรู้สัมผัสจากการรับรู้ 4) ความสามารถด้านการจัดระบบภาพ 5) ความสามารถด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม 12 กิจกรรม ตลอดจนวิธีการประเมินผล โดยผ่านการนำคู่มือให้ครูผู้ปฏิบัติได้ทดลองนำไปใช้ ผลจากเกณฑ์การประเมินผลงานผู้เรียนมีพัฒนาการใน 5 องค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก โดยผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานศิลปะที่แปลกใหม่ มีจินตนาการที่ดีสังเกตจากการเขียนที่แสดงจินตนาการนอกกรอบจากต้นแบบเป็นสิ่งกระตุ้นที่กำหนดให้วาดภาพเชื่อมโยงการรับรู้ได้เหมาะสม การจัดระบบภาพมีองค์ประกอบที่สมดุลและสามารถปรับเปลี่ยนรูปทรงให้เกิดรูปแบบใหม่ได้อย่างสมบูรณ์ สวยงาม

**A MANUAL OF ART ACTIVITIES  
FOR BAN WANG THONG KINEERGARTEN FOLLOWING THE CONCEPT OF CISST**

**AN ABSTRACT  
BY  
WANTANEE RATTANABURE**

**Presented in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Master of Education Degree in Educational Administration  
at Srinakharinwirot University  
March 2007**

Wantanee Rathanaburi. (2007). *A Manual of Art Activities for Ban Wang Tong*

*Kindergarten following Concept of CISST*. Master's Project M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University Project

Advisor: Asst. Prof. Dr. Puongrat Kesonpat.

The manual of art-management activities of Ban Wan Tong Kindergarten under the main concept of CISST was established for the teachers in order to use as a guide line for the art-management activities and for the administrators and faculties to use as a control and monitor the leaning-development in the children. In this manual, the author studied and researched about the principle and the concept of art-management activities in order to encourage children's development from the textbooks, researches, academic documents and other manuals to provide the perfect manual.

The manual outlines proposal was evaluated from 5 specialists in order to check the appropriateness's content and give the other comment. This manual was then corrected, improved and presented to the advisor. Then this manual was evaluated about the appropriateness of content before using by 3 groups of academicians, administrators and teachers in totally 15 persons. From the evaluations, most of the committees had agreement on this manual.

The result of the manual of art-management activities of Ban Wan Tong Kindergarten under the main concept of CISST was obtained in order to develop 5 components of the art-ability, namely 1) creative-ability 2) imaginary-ability 3) sensational-ability 4) picture system arrangement-ability and 5) geometrical changed-ability. This manual consisted of 12 activity plans including the art-evaluated methods of the student. From using this manual by the teachers, the result shows that the learner has 5 developments which were the best. The learner has more creative thinking and new imagination to link with their knowledge. The way to manage the whole picture that was balanced and can adapt the model to the new one which is completely perfect.

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข บุคคลจึงต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 กล่าวว่า คนไทยจะต้องได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ คุณธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และในมาตรา 22 หมวดที่ 4 กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องเน้นให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ( กระทรวงศึกษาธิการ 2545 : 11) เช่นเดียวกับการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยก็มุ่งเน้น การพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ ของเด็ก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกแทน มีการบูรณาการที่หลากหลาย คือ หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ คอยติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่อง และผู้สอนต้องปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวของเด็กด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 5)

การจัดการศึกษาปฐมวัย นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ ถ้าได้เริ่มต้นปลูกฝังสิ่งที่ดีตั้งแต่ต้น เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเรียนรู้ในวัยต่อไป (เยาเวพา เตชะคุปต์. 2542 : 86) แต่ถ้ามิได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมด้วยวิธีที่ถูกต้องในช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว จึงเป็นการยากต่อการฝึกภายหลัง ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเอื้อต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญยิ่ง (ประสาธ อิศรปริดา. 2523 : 16 ; อ้างอิงจาก Piaget.n.d.) และในทางตรงกันข้ามหากเด็กถูกจำกัด ควบคุมความคิดและการกระทำ จะทำให้เด็กไม่กล้าแสดงออกในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะมีผลเสียต่อพัฒนาการในขั้นต่อไปและในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานที่ 8 กล่าว เด็กต้องมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว คือการจัดให้เด็กมีความสนใจและส่วนร่วมกับกิจกรรมศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว (กระทรวงศึกษาธิการ 2549 : 5)

ศิลปะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษาและจำเป็นสำหรับทุกคน โดยมีความมุ่งหวังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพินิจพิจารณา มีใจรักและชื่นชมความงามในธรรมชาติ รวมทั้งการสร้างสรรคศิลปะ กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาของเด็กเป็นอย่างดีทั้งช่วยฝึกกล้ามเนื้อและตาสัมพันธ์กันช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์และส่งเสริมความคิดจินตนาการ (กรองกมล บุตรขาว. 2540 :1) กระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นในโรงเรียนปัจจุบันถือว่าศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังมีส่วนในการเพิ่มประสบการณ์ให้กับเด็กและส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรีทางการคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ตามความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติของเด็กแต่ละคน การถ่ายทอดผลงานทางด้านศิลปะจึงเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งซึ่ง การแสดงออกในลักษณะนี้จะมีความแตกต่างกันตามวัย สภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูหรือการส่งเสริมประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา (พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2531 : 22)

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอาจทำได้หลายวิธีและการส่งเสริมโดยใช้กิจกรรมศิลปะ มาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ก็เป็นวิธีหนึ่งที่น่าจะได้ผลดี เพราะเด็กปฐมวัยชอบกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งกิจกรรมศิลปะสามารถตอบสนองตามความต้องการนี้ได้เป็นอย่างดี การใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีองค์ประกอบย่อย 5 องค์ประกอบกล่าวคือ อักษร C ย่อมาจาก Creativity หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการดัดแปลง ต่อเติม ริเริ่ม แก้ปัญหา เพื่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ อักษร I ย่อมาจาก Imagination หมายถึง จินตนาการ เป็น ความสามารถในการถ่ายทอดความนึกคิด ความฝันหรือสิ่งที่เพิ่มเติมจากต้นแบบได้อย่างน่าสนใจ อักษร S ย่อมาจาก Sensibility หมายถึง ความรู้สึกสัมผัสจากการรับรู้ ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส อักษร S ย่อมาจาก Systematization หมายถึง การจัดระบบ เป็น ความสามารถในการวางแผน การออกแบบ การมองเห็นความเชื่อมโยงและการปฏิสัมพันธ์ของส่วนประกอบในผลงานศิลปะ จนเกิดเป็นความเข้าใจในโครงสร้าง (structure) โดยรวมและสามารถถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะได้ อักษร T ย่อมาจาก Transformation หมายถึง การปรับเปลี่ยนรูปทรง เป็น ความสามารถในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การปรับเปลี่ยนรูปทรงให้ต่างจากต้นแบบโดยสิ้นเชิง โดยชุดกิจกรรมที่ได้ทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย และประถมศึกษา ปรากฏว่าสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา และยังส่งเสริมความสามารถทางด้านศิลปะได้ดี แนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) พัฒนารูปร่างจากการระดมสมองของนักวิชาการไทยบนฐานความเชื่อของการพัฒนาคนท่ามกลางความหลากหลายของสังคมยุคใหม่เป็นหลักคิดที่เกิดการบูรณาการแนวคิด และทฤษฎีที่หลากหลาย อาทิเช่น ทฤษฎีพุทปัญญา การพัฒนาสมองซีกซ้ายซีกขวา ทฤษฎีเกี่ยวกับมนุษย์นิยมใหม่ เป็นต้น ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เป็นแบบอย่างจากการพัฒนา

คนจากรากฐานความคิดที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลไปสู่การจัดกิจกรรมศิลปะที่หลากหลายเพื่อการพัฒนาเด็กและสอดคล้องกับการพัฒนาของสังคมปัจจุบัน (จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า . 2545 : 3)

การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นการจัดกิจกรรมที่สำคัญของโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้ตามทฤษฎีและการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปัจจุบัน นอกจากนี้โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองยังให้ความสำคัญ กับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมศิลปะเข้าไปบูรณาการในการจัดกิจกรรม และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านศิลปะปฏิบัติ รวมไปถึงการพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

การจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีการพัฒนาทุกด้านอย่างสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นวัยที่ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโต เด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้สำรวจ เล่น ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือก ตัดสินใจ ใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ในการอบรม เลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กสังเกต สำรวจ สร้างสรรค์ และยิ่งเด็กมีความกระตือรือร้นยิ่งทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบหรือครูผู้สอนจึงต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่เด็กวัยนี้เป็นพิเศษ เพราะจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมพร้อมให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและในชีวิตของเด็กต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 3)

นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะซึ่งเป็นนโยบายหลักของโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำไปปรับใช้คู่กันกับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพราะการบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอด ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมายและยังช่วยตอบสนองในการเรียนรู้เชิงพหุปัญญาซึ่งสนองต่อความสามารถ ของผู้เรียนในหลายด้าน และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนโดยผู้เรียนเอง (สนอง เครือมาก. 2545 : 20)

เนื่องจากช่วงวัยของนักเรียนนี้เป็นวัยที่มีพัฒนาการของสมองซีกขวากำลังเจริญเติบโต เด็กจึงมีความพร้อมที่จะพัฒนาจินตนาการเป็นความคิดสร้างสรรค์ด้วยการร่วมกิจกรรมที่สนุกสนาน เพลิดเพลินซึ่งกิจกรรมทางด้านศิลปะและกิจกรรมที่ผ่อนคลายก็มักจะเป็น ที่ชื่นชอบของนักเรียน การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยศิลปะ จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารจัดการเกี่ยวกับคุณภาพของการเรียนการสอนมีแนวโน้มจะประสบผลสำเร็จ และเมื่อกล่าวถึงแนวคิดเรื่องการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาเด็ก จะพบว่าแนวโน้มของการพัฒนาเด็กด้วยกิจกรรมศิลปะ ในยุคปัจจุบัน มิใช่แค่เพียงการพัฒนาทักษะการทำซ้ำหรือเลียนแบบเท่านั้น แต่ยังก้าวหน้าไปถึงการพัฒนาความสามารถหรือพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่น การจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ความสามารถใน

การวางแผนการจัดระบบภาพ ฯลฯ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ

ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และยังคงสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปัจจุบันอีกด้วย

โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง มีนโยบายการบริหารทางด้านวิชาการและการเรียนการสอน โดยเน้นให้ครูผู้สอนใช้กิจกรรมศิลปะ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) เป็น การพัฒนาความสามารถทางศิลปะของเด็ก การประเมินผลและการสอนของครู ในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่า ครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และแนวทางในการจัดการเรียน การสอน โดยใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ซึ่งทำให้ละเลยที่จะปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในด้าน การจัดกิจกรรมตามแนวคิดดังกล่าว

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง และพิจารณาว่าการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) สามารถเป็นประโยชน์ต่อการบริหารวิชาการของโรงเรียนและเป็นแนวทางช่วยให้ครูผู้สอนได้ศึกษาและจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัยให้สูงขึ้นอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ดีในการศึกษาของบุคคลในอนาคตนอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมนโยบายการบริหารบุคลากรทางด้านวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

## วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)
2. เพื่อประเมินคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

## ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ

ในการดำเนินงานการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อเป็นแนวทางให้ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง นำไปจัดและประเมินกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ผู้จัดทำได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

### 1. ด้านเนื้อหาคู่มือ

ผู้จัดทำคู่มือยึดแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความรู้สึกจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

การจัดระบบภาพ ถ่ายโยงการรับรู้ในการปรับเปลี่ยนรูปทรง โดยใช้สิ่งเร้าในการจัดกิจกรรมศิลปะ จากการใช้ภาพ จากการใช้เพลง จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และจากการใช้นิทาน โดยมี องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดทำคู่มือ ได้แก่

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอน
3. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการทำ จำเป็นต่างๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ
4. ความรู้เสริมหรือ แบบฝึกหัด หรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ

### ประโยชน์ของการจัดทำคู่มือครู

ประโยชน์ที่ได้รับของการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีดังนี้

1. เพื่อให้ครูผู้สอน ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับนักเรียนปฐมวัยในโรงเรียน
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะพัฒนานักเรียนใน 5 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความรู้สึกรจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 การจัดระบบภาพ และการถ่ายโยงการรับรู้ในการปรับเปลี่ยนรูปทรง
3. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ใช้เป็นแนวทางในการควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

### นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของคำศัพท์บางคำที่สำคัญดังนี้

1. **คู่มือ** หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้และเสนอแนวทางหรือเทคนิคด้วยการจัดกิจกรรมแก่ผู้ศึกษาและใช้คู่มือให้สามารถปฏิบัติการเรื่องนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. **องค์ประกอบของคู่มือ** หมายถึง คู่มือที่มีเนื้อหาสาระสามารถใชปฏิบัติงานได้ โดยมีองค์ประกอบดังนี้ คือ คำชี้แจงการใช้คู่มือ เกณฑ์การประเมิน วิธีการใช้คู่มือ แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม แบบฝึกหัดเพื่อช่วยในการฝึกฝน
3. **การจัดกิจกรรม** หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างเสรี โดยยึด

ผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยแนวคิดหลักของซี ไอ เอส เอส ที ( CISST) มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

3.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน คือ การเกริ่นนำก่อนการเข้าสู่เนื้อหา เพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน และกระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

3.2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ คือ ขั้นตอนการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ กระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนเป็นสำคัญ

3.3 ขั้นปฏิบัติการ คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้ในแต่ละกิจกรรม

3.4 ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ คือ ครูและนักเรียนจะช่วยกันสรุปประเด็นเนื้อหาของผลงานร่วมกัน

**4. การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST)**  หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้และเสนอแนวทางหรือเทคนิคในการจัดกิจกรรมศิลปะแก่ผู้ศึกษาและใช้คู่มือให้สามารถปฏิบัติการเรื่องนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ที่ระบุมความคิดรวบยอด หรือหลักการในการพัฒนาความสามารถด้านศิลปะของผู้เรียนมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ซึ่งได้กำหนดแนวคิดหลักไว้ได้แก่ 1)ความคิดสร้างสรรค์ 2)จินตนาการ 3)ความรู้สึกรู้จักการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 4)การจัดระบบภาพ 5)ถ่ายโยงการรับรู้ในการปรับเปลี่ยนรูปทรง

4.1 ความคิดสร้างสรรค์ (C) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในด้านการดัดแปลง ต่อเติม ริเริ่ม แก้ปัญหา เพื่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่

4.2 จินตนาการ (I) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการถ่ายทอดความนึกคิด ความฝัน หรือสิ่งที่เพิ่มเติมจากต้นแบบได้อย่างน่าสนใจ

4.3 ความรู้สึกสัมผัสจากการรับรู้ (S<sub>1</sub>) ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านการรับรู้

4.4 การจัดระบบ(S<sub>2</sub>) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการวางแผน การออกแบบ การมองเห็นความเชื่อมโยงและการปฏิสัมพันธ์ของส่วนประกอบในผลงานศิลปะ จนเกิดเป็นความเข้าใจในโครงสร้าง( structure )โดยรวมและสามารถถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะได้

4.5 การปรับเปลี่ยนรูปทรง (T) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การปรับเปลี่ยนรูปทรง ให้ต่างจากต้นแบบโดยสิ้นเชิง

**5. เติกระดับปฐมวัย** หมายถึง เด็กนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

## บทที่ 2

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ผู้จัดทำได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง
2. การจัดกิจกรรมศิลปะ
  - 2.1 การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
  - 2.2 ความหมายของกิจกรรมศิลปะ
  - 2.3 ความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ
  - 2.4 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ
  - 2.5 พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย
3. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 แนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST Main Concept )
  - 3.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา
  - 3.3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์
4. การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )
5. คู่มือ
  - 5.1 ความหมายของคู่มือ
  - 5.2 ประเภทของคู่มือ
  - 5.3 องค์ประกอบของคู่มือ
  - 5.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี
  - 5.5 ประโยชน์ของคู่มือ
  - 5.6 แนวทางการพัฒนาคู่มือ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

## 1. การจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง

โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองเป็นโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ประเภทสามัญศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลปีที่ 1-3 ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 461 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลประชาธิปไตย อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12130 โทรศัพท์ : 0-2991-7447

ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง นางสาวธนิศา เจษฎาวรางกุล ดำรงตำแหน่งผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการโรงเรียน นายปริดา ปัญญาจันทร์ ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา นางสาววันทนี รัตนบุรี ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ มีจำนวนครูทั้งสิ้น 25 คน ครูผู้ชาย 3 คน ครูผู้หญิง 22 คน นักการ 5 คน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 190 คน จัดเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเปิดทำการเรียนการสอน 4 ระดับชั้น คือ ระดับก่อนปฐมวัย โดยจำแนกตามชั้นดังนี้ ระดับก่อนปฐมวัย 3 ห้องเรียน ระดับอนุบาล 1 จำนวน 3 ห้องเรียน ระดับอนุบาล 2 จำนวน 2 ห้องเรียน ระดับอนุบาล 3 จำนวน 2 ห้องเรียน โดยได้จัดหลักสูตรสถานศึกษาตาม กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นไป โดยมีสถานศึกษาหรือสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัย ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองจึงจัดทำหลักสูตรดังกล่าว มีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างของบุคคล
2. เพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก

ปรัชญาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง

พัฒนาความพร้อม เพื่อการเรียนรู้ สู่สังคมยุคใหม่ “พัฒนาความพร้อม การเรียนรู้” หมายถึง นักเรียนอนุบาลบ้านวังทองเป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาความพร้อมทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง “สู่สังคมยุคใหม่” หมายถึง นักเรียนอนุบาล บ้านวังทองเป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะที่หลากหลายและทันสมัย

แนวคิดหลักของการพัฒนาโรงเรียน

โรงเรียนได้สร้างความตระหนัก และสร้างวัฒนธรรมองค์กร ให้กับบุคลากรทุกคนในการพัฒนาองค์กร ซึ่งทางโรงเรียนใช้การบริหารจัดการคือ การทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติของบุคลากรทุกระดับและทุกฝ่ายบริหารงานตามวงจรการทำงานแบบ “PDCA” ( Plan, Do, Check, Action ) ในทุกกิจกรรม มีการดำเนินงาน กำกับติดตามประเมินผลการทำงาน เป็นระยะๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการรับผิดชอบดำเนินการและรายงานผล ให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ โดยมีขอบข่ายของงานดังนี้

### ก. ระบบโครงสร้างบริหาร

โรงเรียนแบ่งโครงสร้างบริหารออกเป็น 4 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจกรรมนักเรียน งานธุรการและการเรียน งานอาคารสถานที่ โดยมีหัวหน้าฝ่ายเป็นผู้รับผิดชอบงานฝ่ายต่างๆ หัวหน้าสายแต่ละระดับชั้นรับผิดชอบงานที่มอบหมายให้และมีคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียน จำนวน 7 คน โดยมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง คณะกรรมการฯ มีหน้าที่พิจารณาอนุมัติงบประมาณการอุดหนุนบัญชีและงบดุลของโรงเรียน

### ข. ลักษณะการบริหารงาน

โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยมีเป้าหมายดำเนินการที่เน้นผลงานตามมาตรฐานการศึกษา 4 ด้าน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก มาตรฐานด้านการการเรียนการสอน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

### ค. มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มีเป้าหมายการดำเนินงานด้านการพัฒนานักเรียนหลายด้าน ได้แก่ พัฒนาความสามารถ ด้านสติปัญญา ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและอารมณ์ของนักเรียน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ความเป็นสากล คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น มีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมทักษะการทำงาน การแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง และมีความสามารถด้านดนตรี ศิลปะ กีฬา โดยมาตรฐานและตัวบ่งชี้ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์  
ตัวบ่งชี้

- 1.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
- 1.2 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 มีความกตัญญูกตเวที
- 1.4 มีเมตตากรุณา มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 1.5 ประหยัด รู้จักใช้และรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
- 1.6 มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

มาตรฐานที่ 2 เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม  
ตัวบ่งชี้

- 2.1 รับรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2.2 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 เด็กสามารถทำงานจนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

- 3.1 สนใจและกระตือรือร้นในการทำงาน
- 3.2 ทำงานจนสำเร็จและภูมิใจในผลงาน
- 3.3 เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้

### 3.4 มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 เด็กสามารถคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์  
ตัวบ่งชี้

- 4.1 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่เกิดจากการเรียนรู้
- 4.2 แก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 4.3 มีจินตนาการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความรู้ทักษะเบื้องต้น  
ตัวบ่งชี้

- 5.1 มีทักษะในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก
- 5.2 มีทักษะในการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 5.3 มีทักษะในการสื่อสาร
- 5.4 มีทักษะในการสังเกตสำรวจ
- 5.5 มีทักษะในเรื่องมิติสัมพันธ์
- 5.6 มีทักษะในเรื่องจำนวน ปริมาณ น้ำหนัก และการกะประมาณ
- 5.7 เชื่อมโยงความรู้และทักษะต่างๆ

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีความสนใจใฝ่รู้ รักการอ่าน และพัฒนาตนเอง  
ตัวบ่งชี้

- 6.1 รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล และมีความสนใจใฝ่รู้
- 6.2 มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และสนุกกับการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 7 เด็กมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี  
ตัวบ่งชี้

- 7.1 รักการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ และช่วยเหลือตนเองได้
- 7.2 มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- 7.3 เห็นโทษของสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา
- 7.4 มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
- 7.5 ร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 เด็กมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว  
ตัวบ่งชี้

- 8.1 มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
- 8.2 มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านดนตรี
- 8.3 มีความสนใจและร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหว

### ง. มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

เน้นเป้าหมายการดำเนินงาน คือ การมีครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีครูเพียงพอและให้ปฏิบัติงานตามความถนัด โดยมาตรฐานและตัวบ่งชี้ดังนี้

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ  
หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง

ตัวบ่งชี้

- 9.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
- 9.2 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน
- 9.3 มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาเด็ก
- 9.4 มีการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีวิธีการใหม่ๆ รับผิดชอบต่อความคิดเห็นที่กว้าง และยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- 9.5 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 9.6 สอนตรงตามวิชาเอก-โท หรือตรงตามความถนัด
- 9.7 มีจำนวนพอเพียง (หมายถึงรวมทั้งครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ  
และเน้นเด็กเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

- 10.1 มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
- 10.2 มีการวิเคราะห์เด็กเป็นรายบุคคล
- 10.3 มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ
- 10.4 มีความสามารถในการใช้สื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็ก
- 10.5 มีการประเมินพัฒนาการของเด็กตามสภาพจริงโดยคำนึงถึงพัฒนาการตามวัย
- 10.6 มีการนำผลการประเมินพัฒนาการมาปรับเปลี่ยนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ
- 10.7 มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและนำผลไปใช้พัฒนาเด็ก

### จ. มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

เน้นเป้าหมายการดำเนินงาน คือ การพัฒนาให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการจัดองค์กรโครงสร้างและการบริการอย่างเป็นระบบครบวงจร มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น และ มีการบริหารจัดการที่เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์ และมีการบริหารจัดการที่เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน กฎหมายสำคัญของการพัฒนาของเราอยู่ที่การพัฒนาคน ถ้าเราพัฒนาคนให้ฉลาด สามารถเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็นและตั้งอยู่ในความดีได้จึงจะแก้ไขปัญหาสังคมได้โดยมาตรฐานและตัวบ่งชี้ดังนี้

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้

- 11.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
- 11.2 มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ และเป็นผู้นำวิชาการ
- 11.3 มีความสามารถในการบริหารและการจัดการ
- 11.4 มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบบริหารงาน และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวบ่งชี้

- 12.1 มีการจัดองค์กร โครงสร้าง และระบบบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์
- 12.2 มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมและทันต่อการใช้งาน
- 12.3 มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- 12.4 มีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 12.5 ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจผลการบริหารงานและการพัฒนาเด็ก

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ตัวบ่งชี้

- 13.1 มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
- 13.2 มีการบริหารเชิงกลยุทธ์และใช้หลักการมีส่วนร่วม
- 13.3 มีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพัฒนาสถานศึกษา
- 13.4 มีการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
- 13.5 มีการตรวจสอบและถ่วงดุล

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

- 14.1 มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็กและท้องถิ่น
- 14.2 มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเด็ก
- 14.3 มีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 14.4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการผ่านการเล่นและเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
- 14.5 มีการบันทึก การรายงานผล และการส่งต่อข้อมูลของเด็กอย่างเป็นระบบ

14.6 มีการนิเทศและนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรม/ประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ

14.7 มีการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดประสบการณ์

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย  
ตัวบ่งชี้

15.1 มีการจัดและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือเด็กอย่างทั่วถึง

15.2 มีการจัดกิจกรรม กระตุ้นพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

15.3 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม

15.4 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

15.5 มีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย

15.6 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนา  
ตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้

16.1 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม

16.2 มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก

16.3 มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

16.4 มีห้องเรียน ห้องสมุด สนามเด็กเล่น พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอและอยู่สภาพใ้การใช้การได้ดี

16.5 มีการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่

## สรุป

สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองมีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะที่หลากหลายได้แก่ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ทักษะภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ทักษะด้านดนตรี ทักษะทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการกีฬา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านศิลปะ ซึ่งเป็นนโยบายหลักในการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะเข้าไปบูรณาการในทุกทักษะ เพราะการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมศิลปะทำให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผู้เรียนมีความคิดอิสระ สร้างความมั่นใจในตัวเอง ถ่ายทอดอารมณ์สุนทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัยและอนุบาลบ้านวังทองยังมีการสร้างสื่อประกอบการเรียนรู้ โดยแปลงเนื้อหาเป็นนิทานเป็นกิจกรรมต่างๆ เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และยังนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนตลอดเวลา

## 2. การจัดกิจกรรมศิลปะ

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่เน้นการแสดงออกเฉพาะบุคคล เป็นการแสดงออกตามความคิด ความสามารถอย่างเสรี ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะนั้นเน้นการแปลความหมายของสิ่งต่างๆ ที่เด็กได้ พบตามทัศนของตนเองในการถ่ายทอด เช่น การวาดภาพ การประดิษฐ์ และวิธีการสร้างสรรค์ต่างๆ ให้เด็กแสดงออก การที่เด็กได้ปฏิบัติงานศิลปะ ช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาการ ด้านสุนทรียภาพ การ รับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และการสร้างสรรค์

### 2.1 การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

ชัยณรงค์ เจริญพานิช (2533 : 51 – 56) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 5 สาขาใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมวาดเส้น ( Drawing ) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุบาง ชนิด ลงบนกระดาษ โดยแสดงลักษณะเป็นเส้น วัสดุที่นิยมใช้เขียนคือ ดินสอดำ ดินสอสี สี เทียน สีชอล์ค ชอล์คเขียนกระดานดำ ปากกาลูกกลิ้ง ปากกาหมึกซึม ปากกาปลายสั๊กหลอด พู่กัน ดินสอดำใสอ่อน ปากกาปลายสั๊กหลอด สีเมจิก และปากกาลูกกลิ้ง เป็นวัสดุที่เหมาะสม ที่สุดสำหรับเด็กวัยนี้ เพราะสอดคล้องกับการแสดงออกของเด็กวัยนี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ความคิด อารมณ์ ความมั่นใจ จะแสดงออกผ่านทางเส้นขีดเขียนของเด็ก การที่ใช้วัสดุที่ขีดเขียนได้ง่าย เช่นนี้จะทำให้เด็ก มีความสนุกสนาน เชื่อมกับเส้นที่ปรากฏออกมาการที่เด็กมีโอกาสดูขีดเขียน มากเท่าไร ยิ่งทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาในการเรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมเส้นมากขึ้นเท่านั้น หลังจากฝึกไปได้ไม่นาน เด็กจะเริ่มควบคุมเส้นให้เป็นรูปร่างง่าย ๆ ได้ เช่น วงกลม เส้นตรง สีเหลี่ยม เป็นต้น

2. กิจกรรมระบายสี ( Painting ) เด็กวัยนี้เป็นวัยที่กระฉับกระเฉงพร้อมที่จะ แสดงออกในเรื่องการเขียนภาพระบายสี สำหรับกิจกรรมระบายสีจะต้องอธิบายวิธีการใช้สี การถือ พู่กัน การจุ่มสี ระบาย การระบายสี การล้างทำความสะอาด หลังจากที่เราเรียนไปสักกระยะหนึ่ง ควรสอนประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น การผสมสี สีที่ควรใช้คือ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีเทียน สีเมจิก

3. กิจกรรมภาพพิมพ์ ( Paint Making ) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธี แต่ที่ เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กคือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ( Relief Printing ) เด็กในวัยนี้จะชอบงาน ภาพพิมพ์มาก เพราะมีกิจกรรมทำมากมายหลายขั้นตอนเหมาะกับวัยที่กำลังอยากรู้อยากเห็น

4. กิจกรรมประติมากรรม ( Sculpture ) กิจกรรมประติมากรรมที่เหมาะสมกับเด็ก เล็ก คือ งานดิน ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน กิจกรรมเกี่ยวกับดินมีหลายวิธี เช่น การปั้นดิน การกดวัสดุ ต่างๆ ลงบนแผ่นดิน การแผ่ดินเป็นแผ่นบาง ๆ แล้วขีดเขียนลงบนดินนั้น การตัด แผ่นดินเป็นเส้นยาวๆ หลายๆ เส้น แล้วนำมาถักหรือสานกันเป็นลายตาข่าย

5. กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง นอกจากจะให้เด็กแสดงออกทางศิลปะแล้วยังเน้นให้เด็ก ได้เรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการหรือมีขั้นตอนด้วย

นอกจากนั้นฮิลเดเบรนต์ ( Hildebrand. 1975 : 228 – 229 ) ได้กล่าวว่กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นการจั้ดประสบการณ้สำหรับเด็กปฐมวัย และได้ให้ข้อเสนอแนะในการจั้ดกิจกรรมสร้างสรรค์ ทางศิลปะไว้ 10 ข้อ ดังนี้

1. เน้นกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าคำนึงถึงผลงานที่เด็กทำ
2. สนับสนุนการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กลอกเลียนแบบหรือวาดภาพระบายสีจากภาพในสมุดวาดภาพ เพราะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ
3. ชื่นชมในผลงานและความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนและเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
6. หลีกเลี้ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรอยู่” หรือ “เดว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร”
7. ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออกและมีทัศนคติที่ดี ต่องานศิลปะ โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็กด้วย
8. ให้คิดว่ากิจกรรมทางด้านศิลปะมีความสำคัญเช่นเดียวกับการจั้ดประสบการณ้ในการเขียนและอ่าน
9. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่างแก่เด็ก
10. อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย และแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยศิลปะให้แก่เด็ก

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจั้ดกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการ คลายความเครียดทางอารมณ์ ช่วยส่งเสริมกล้ามเนื้อมือและตาให้สัมพันธ์กัน ตลอดจนเป็นกิจกรรม ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลอง ค้นคว้า ส้ารวจและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างอิสระ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ให้กับเด็กได้ต่อไป

## 2.2 ความหมายของกิจกรรมศิลปะ

คำว่า Art ในภาษาอังกฤษ มีรากฐานมาจากภาษาลาติน ว่า Ars ซึ่งมีความหมายถึงทักษะหรือความชำนาญ หรือความสามารถพิเศษ ศิลปะ ทางภาษาจีนใช้คำว่า ยี – ชู ก็มีความหมายถึงการฝึกฝนทางทักษะเช่นกัน ส่วนคำว่าศิลปะในภาษาไทยมาจากภาษาสันสกฤตว่า ศิลปะ ภาษาบาลี ว่า สิปป มีความหมายว่า ฝีมือยอดเยี่ยม หรือศิลปะเกี่ยวข้องกับทักษะ หรืองานฝีมือ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน . 2530 : 771)

นักการศึกษาและนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายในการจั้ดกิจกรรมศิลปะไว้หลายประการดังนี้

วราภรณ์ รักวิชัย (2527 : 36) กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมความหมายในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ และสายตาให้สัมพันธ์กัน เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเรียน

ปีเตอร์สัน (จิตทวารรณ เดือนฉาย. 2541 : 24 อ้างอิงมาจาก Peteson. : 101) กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะว่า เด็กทุกคนต้องการที่จะแสดงออกทางด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากประสบการณ์ และจินตนาการ ของเด็กแต่ละคน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2543 : 40) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะเด็ก คือ แสดงออก ตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้น จะแสดงออก ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านวัสดุที่เหมาะสม และปรากฏในผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตา หรือที่เรียกว่า ทัศนศิลป์ เช่น ภาพเขียน รูปปั้น แกะสลัก ภาพพิมพ์ กิจกรรมสร้างสรรค์

เอื้ออารี ทองพิทักษ์ (2546 : 7) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะว่าเป็นกิจกรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ศิลปะเป็นแนวทาง ที่เด็กจะได้แสดงออก ใช้ความนึกคิด และพัฒนาการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีในการเรียนต่อไป

จากความหมายที่ได้กล่าวมาในข้างต้น สรุปว่ากิจกรรมศิลปะหมายถึง กิจกรรมที่เด็กได้แสดงออกในเรื่องของความคิด ความรู้สึก ความสนใจ การรับรู้ ปรากฏเป็นผลงานศิลปะซึ่งเป็นการแสดงออกอย่างเสรีและยังเป็นกิจกรรมที่ส่งผลถึงการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก และยังเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ดีในการเรียนต่อไปในอนาคตของเด็ก

### 2.3 ความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเสมือนเครื่องมือที่นำเด็กไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังที่มีการระบุถึงความสำคัญจากผู้รู้ไว้หลายท่าน ดังนี้

สมใจ ทิพย์ชัยเมธา; และ ลออ ชูติกร (2525 : 220) กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมการวาดภาพที่มีต่อเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

1. ช่วยผ่อนคลายอารมณ์เด็ก เด็กมีความสุขเพราะได้แสดงออกความพอใจอย่างเต็มที่
2. ช่วยให้เด็กได้แสดงความคิด ความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติของเด็กออกมาอย่างเต็มที่
3. ฝึกทักษะการใช้มือของเด็กให้ชำนาญ
4. เป็นการปลูกฝังให้เด็กมีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 63 – 68) ยังได้อธิบายว่า กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กปฐมวัยเกิดพัฒนาการด้านอื่นๆ ดังนี้

1. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมในการทำงาน เด็กจะเกิดความคล่องตัวในการคิดและแสดงออก ความชำนาญในการสร้างสรรค์หรือสมรรถภาพในการแสดงออกนี้ เป็นสิ่งท้าทายให้เด็กเกิดความกระหายในการทำงานศิลปะต่อไปอีก

2. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพ การเรียนโดยได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความเคยชินซึ่งจะกลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ทำให้เด็กรักการทำงานและขยันหมั่นเพียร

3. ศิลปะพัฒนาพลังของการแสดงออกด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด จินตนาการและการสร้างสรรค์

4. ศิลปะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ผลสำเร็จของการทำงานศิลปะ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เมื่อบุคคลได้พบกับความสำเร็จอยู่เสมอ จะทำให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น

5. ศิลปะพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น การสร้างสรรค์จึงเป็นการลองถูกลองผิดและแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลาจนกว่างานจะเสร็จ

6. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือและหาข้อสรุปร่วมกัน

กัญญา ศรีคำมูล (2527 : 50) กิจกรรมศิลปะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพเด็กในด้านประสิทธิภาพการรับรู้ การคิดและการรู้สึก อีกด้วย

พรมารินทร์ สุทธจิตตะ (2529 : 56) กล่าวว่า กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีคือ กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เพราะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความพอใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดีทั้งยังช่วยให้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสกัน ช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์และส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ การรู้จักทำงานด้วยตนเอง ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะและ ยังนำไปสู่การเรียนเขียนอ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

เลิศ อานันตะ (2533 : 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะว่าในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าทุกวิชามีความสำคัญเท่าเทียมกันในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นวิชาที่มีบทบาททางด้านพัฒนาบุคลิกภาพ

โอภาส บุญครองรอด (2535 : 89) ได้กล่าวถึง ความสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางศิลปะให้กับเด็ก คือ การพัฒนาให้เกิดความมั่งคั่งทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งในการจัดกิจกรรมศิลปะนั้นควรเน้นการพัฒนาประสาทสัมผัสทั้งห้า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 13) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมือและตา
2. เพื่อพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ
3. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในด้านความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบ
4. เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ชื่นชมในสิ่งสวยงาม

5. เพื่อส่งเสริมให้มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส ผ่อนคลายความเครียด
6. เพื่อส่งเสริมการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
7. เพื่อส่งเสริมการแสดงออก และมีความมั่นใจในตนเอง
8. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
9. เพื่อฝึกทักษะ การสังเกต การคิด และการแก้ปัญหา
10. เพื่อพัฒนาภาษา อธิบายผลงานของตนเองได้
11. เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสนใจและเข้าใจธรรมชาติรอบตัว

ชัชวาล ช่อไสว (ม.ป.ป. : 2 – 3) กล่าวถึงประโยชน์ของศิลปะไว้ว่า

1. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดอย่างเสรี และสามารถใช้ความคิดได้อย่างหลายทิศทาง

2. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ระบายความในใจที่ถูกสะสมไว้นานหรือระบายความประทับใจ ความซึ่งใจต่อสิ่งที่พบเห็นรอบๆ ตัวของเด็กเอง

3. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้รวบรวมเรื่องราวออกมาเป็นภาพ โดยมีตัวละครให้สัมพันธ์กัน บ่งบอกลักษณะว่าใครทำอะไรกับใคร ที่ไหน อย่างไร ถ้าเด็กสามารถสร้างภาพได้ตรงกับความต้องการของตนเองมากเท่าไร จะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจอยู่ภายในอย่างมีความสุข

4. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการความคิดคะเนฝัน ความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นในสิ่งที่ตนเองต้องการและสามารถสร้างสิ่งที่คิดอยู่นั้นได้สำเร็จ เด็กจะเกิดความสุข

5. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ว่า เทคนิคและวิธีการและประสบการณ์ทางศิลปะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ลลิตพรรณ ทองงาม (2539 : 12 – 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะที่สามารถช่วยพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น

1. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านอารมณ์ การวาดเขียนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ดีขึ้น ระดับของพัฒนาการจะขึ้นอยู่กับการแสดงออกจากรูปภาพซึ่งเป็นงานของเด็ก ระดับของการแสดงตัวตนจะมีตั้งแต่การพัฒนาขั้นต่ำซึ่งเด็กวาดรูปซ้ำๆ ออกมาเป็นพิมพ์เดียวกันหมด จนกระทั่งถึงพัฒนาการขั้นสูง ซึ่งเด็กจะวาดภาพอย่างมีความหมายและมีความสำคัญต่อตัวเขาเอง โดยเฉพาะเด็กเล็กเริ่มวาดรูปตนเองได้สำเร็จ จุดนี้เองที่เด็กปล่อยอารมณ์ได้ดีที่สุด

2. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเราสามารถสังเกตเห็นได้จาก พัฒนาการของการรู้จักตนเองและสภาพแวดล้อม ความรู้ต่างๆ ที่เด็กนำมาใช้ในขณะวาดรูปจะชี้ให้เห็นระดับของสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นภาพวาดของเด็กจึงเป็นเครื่องชี้ระดับของความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยที่เด็กยังไม่สามารถใช้คำพูด ในการสื่อสารได้คล่องแคล่วนัก แต่มีได้หมายถึงว่าทุกคนสามารถวัดระดับความสามารถทางสติปัญญาของเด็กได้จากการพิจารณาภาพวาดของเด็กแต่เพียงอย่างเดียว ครูที่มีความถี่ถ้วนจะพิจารณาภาพของเด็กพร้อมทั้งทำความเข้าใจในปัญหาที่เด็กแก้ไม่ได้ด้วยตนเอง และช่วยให้เด็ก

พัฒนาความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับภาพวาดช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ทางการมองเห็น ทางการคิด เกิดพัฒนาการ ทางสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก โดยการชี้ให้เด็กเห็นถึงความแตกต่างของสภาพแวดล้อมที่ได้เห็นโดยการสัมผัส สังเกต เป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางสติปัญญาให้มีความสมดุลกัน

3. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านกายภาพ (ทางกาย) พัฒนาการทางกายภาพในงานของนักเรียนจะสังเกตได้จาก ความสัมพันธ์ของการมองเห็นและการใช้กล้ามเนื้อมือ การควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การควบคุมกล้ามเนื้อและตามในการลากเส้นตลอดจนการฝึกทักษะต่างๆ ในกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การพิมพ์ การตัด ปะ ตัด ความเปลี่ยนแปลงทางกายสามารถ เห็นได้ง่ายในเด็กวัยเริ่มขีดเขียน จากเด็กเล็กที่ลากเส้นแบบสะเปะสะปะ มาเป็นการลากเส้นที่มี ความแน่นอน และมีการพัฒนาการทำงานอย่างมีเป้าหมายมีขั้นตอนในการทำงาน และใช้เวลาอย่างต่อเนื่องได้ ครูควรจัดกิจกรรมที่ใช้ความคิด มือ และตา เพื่อจะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวได้ดียิ่งขึ้น

4. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางการรับรู้ ความเจริญเติบโตและการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์ทางศิลปะ โดยครูเป็นผู้ส่งเสริมการรับรู้ สร้างประสบการณ์ทางการเห็น ฝึกการสังเกต ฝึกความละเอียดอ่อน ควรจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นสามารถสังเกตได้ในการที่เด็กได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย สังเกตโดยใช้สายตา สามารถแยกแยะสี รูป และพื้นผิวและเทคนิควิธีในการระบายสี ซึ่งเป็นพัฒนาการในขั้นต้นๆ จะชี้ให้เห็นว่าเด็กชอบใช้สีและจำสีต่าง ๆ แล้วพัฒนาสูงขึ้น เด็กจะมี ความสนใจถึงความเกี่ยวข้องของสี แสงเงา ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับการสัมผัสวัตถุ เช่น การนวด ดินเหนียว และการสัมผัสความหมายละเอียดในการปั้นรูปและความเปล็ดเปล็นพอใจในพื้นที่ผิวของวัสดุต่างๆ และในคุณภาพของความหยาบละเอียดของเนื้อวัตถุในรูปแบบงานศิลปะ

5. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเห็นได้จากความพยายามในการสร้างสรรค์ของเด็ก ภาพเขียนและภาพวาดต่างๆ จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่มีต่อประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น เด็กเล็กๆ จะเริ่มวาดรูปคนไว้ในภาพทันทีที่พ้นระยะขีดเขียนแบบสะเปะสะปะ และสิ่งแรกที่เด็กวาดแล้วมีผู้ดูออกว่าเด็กวาดอะไรนั้นก็คือรูปคน เมื่อเด็กโตขึ้นงานศิลปะจะสะท้อนถึงความเข้าใจ ความรู้สึกที่เด็กมีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขา เมื่อเด็กมีพัฒนาการทางด้านความเข้าใจผู้คนรอบข้างมากขึ้น และเข้าใจถึงอิทธิพลของคนที่มีต่อชีวิตของเขา เรื่องราวที่เด็กจะวาดรูปไว้ในงานศิลปะก็คือสิ่งเหล่านี้

6. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสุนทรียะ ผลงานในเชิงสร้างสรรค์ของเด็กตามความเจริญเติบโตทางความงาม (สุนทรียะ) จะสังเกตเห็นได้จากความสามารถในการบูรณาการ ประสบการณ์ ความชำนาญหรือการใช้ทักษะต่างๆ โดยการแสดงออกมาเป็นภาพของผลงาน เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเด็กจะแสดงออกโดยการวาดภาพแสดงความคิดความรู้สึกโดยใช้เส้นสี และพื้นผิวอย่างผสมกลมกลืนเป็นสัดส่วน เด็กเล็กๆ จะจัดภาพตามสัญชาตญาณในขณะที่นักเรียน

ระดับมัธยม จะผลิตเพื่อกับการจับภาพตามความรู้ที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามวัตถุในงานศิลปะแต่ละชนิดจะมีคุณสมบัติทางความงามต่างกัน

7. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์นั้นเริ่มมีมาตั้งแต่เด็กๆ เริ่มขีดเขียน เด็กจะขีดรูปต่างๆ จากความคิดของตนเองและมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งไม่มีใครเหมือน จากการขีดเขียนแบบง่ายๆ ไปสู่ผลงานที่ซับซ้อนสร้างสรรค์จะมีขั้นตอนต่างๆ ค่อนข้างมากมายในภาพวาดภาพเขียนของเด็ก เราจะเห็นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการและความเป็นตัวของตัวเองในงานของเด็ก เด็กไม่จำเป็นต้องคล่องแคล่วเชี่ยวชาญหรือ ชำนาญชำนาญในการทำผลงาน แต่ในรูปแบบของการสร้างสรรค์ เด็กต้องมีอิสระทางอารมณ์ มีอิสระ ที่จะสำรวจและทดลอง มีอิสระที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งในการใช้วัสดุและเรื่องราว ในการวาดภาพ งานศิลปะทุกชิ้นที่เป็นผลงานของเด็ก ถือว่าเป็นประสบการณ์การทำงานเชิงสร้างสรรค์ในตัวเองทั้งสิ้น

จินทนาการ เดือนฉาย (2541 : 31) กล่าวว่า การวาดภาพเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีคุณค่าสำหรับเด็กปฐมวัยเพราะนอกจากจะช่วยให้เด็กผลิตผลิตแล้ว ในขณะที่เด็กกำลังวาดเด็กจะได้ฝึกการสังเกต จำแนก และเปรียบเทียบ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องต่างๆ โดยผ่านประสบการณ์ตรง

เยาวภา เตชะคุปต์ (2542 : 36-38) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาส ให้เด็กมีอิสระในการทดลองค้นคว้า และสามารถสื่อสารสิ่งที่เขาได้ทดลองกับผู้อื่น และยังมีโอกาสพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ตลอดจนทั้งสร้างความสัมพันธ์ในการเตรียมความพร้อมด้านการอ่านเขียน นอกจากนี้ยังมีโอกาสพัฒนาด้านสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์หมุนเวียนกัน รับผิดชอบ ในการใช้และเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ

จากความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปะนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ ของเด็กระดับปฐมวัย ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก สร้างความมั่นใจในตนเอง โดยผ่านกิจกรรมศิลปะ ถ่ายทอดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอิสระ การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และยังเป็นเตรียมความพร้อมในทักษะการเขียน การอ่าน ตลอดจนการผ่อนคลายเพื่อให้เด็กเกิดความสุขร่าเริงแจ่มใส ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ครูผู้สอนนั้นจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นอันดับแรก เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจให้เกิดขึ้นในตนเองของเด็ก ก่อนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะ

#### 2.4 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ

การเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนอนุบาลมีใช้มุ่งหมายจะให้เด็กวาดเขียนเก่ง ปั่นเก่ง ประดิษฐ์เก่งหรือเตรียมที่จะเป็นศิลปินในอนาคต การเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลจึงเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรม ดังนั้นจึงมีผู้ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ กันไป ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 :13) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก ดังนี้

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
2. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา
3. เพื่อฝึกให้เด็กมีความอดทน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ
4. เพื่อฝึกให้รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เกิดความเพลิดเพลิน
5. เพื่อฝึกให้มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง
6. เพื่อให้โอกาสฝึกปรับตัว ทำกิจกรรมร่วมกัน
7. เพื่อฝึกการแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง
8. เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
10. เพื่อฝึกการสังเกต จำและคิด
11. เพื่อพัฒนาภาษา อธิบายผลงานของตนเองได้

สัตยา สายเชื้อ (2541 : 38 – 39) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนกิจกรรมศิลปะเด็กก่อนวัยเรียนดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ เพื่อเสริมสร้างความนับใจ ด้านการรับรู้ ครูไม่ควรบังคับให้เด็กทำในสิ่งที่ครูต้องการ ครูควรช่วยผู้ให้เด็กได้ขีดเขียนหรือแสดงออกอย่างอิสระตามความพอใจ ถึงแม้ว่าจะเพียงชั่วระยะสั้นๆ ก็ตาม
2. ครูควรส่งเสริมปลูกฝังทักษะประสาทสัมผัสและทักษะด้านการเห็น ปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักสวยรักงาม มองเห็นความงามตามธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ ต้นหญ้า ผีเสื้อ แมลง ท้องฟ้า พื้นน้ำ ลำธาร โดยอาจจะนำเด็กออกนอกโรงเรียน ดูและมองธรรมชาติ เหล่านี้ให้เด็กเกิดความคิดคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาตินั้นมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง
3. ครูแนะนำให้เด็กรู้จักสังเกตและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในด้านศิลปะ ถ้าไม่สามารถนำเด็กออกไปข้างนอกสถานที่ได้ ครูควรหาภาพนิ่ง สไลด์ และวีดิทัศน์ นำมาให้เด็กดู เพื่อที่เด็กจะได้สังเกตและพูดคุยกัน นอกจากนี้ ครูอาจให้สังเกตต้นไม้ บ้าน รถยนต์ รถไฟ ดอกบัว ใบบัว ใบตอง กล้วย ใบกล้วย และผลไม้อื่น ๆ ครูควรนำเสนอสนทนาสังเกตและเปรียบเทียบ
4. ฝึกให้เด็กได้มีโอกาสใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้แข็งแรงและมีความพร้อม เช่น การปั้นดิน ปั้นแป้ง ขยำกระดาษ การสังเกตของเด็กจะทำให้เด็กอยากสร้างกิจกรรมเพื่อฝึกกล้ามเนื้อและตาให้สัมพันธ์กัน
5. ให้เด็กรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น พู่กัน จานสี แก้วน้ำ แป้งเปียก กาว และกระดาษ รู้จักใช้เก็บรักษาความสะอาด
6. ให้เด็กรู้จักชนิดของสีทั้งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ และสีที่มนุษย์สร้าง เช่น สีจากพืช ดอกไม้ ดิน วัสดุมีสี และสีวิทยาศาสตร์ เช่น สีเทียน สีน้ำ ฯลฯ

7. ฝึกทักษะในการแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งอาจจะไม่ใช่กิจกรรมทางการวาดอย่างเดียว อาจจะเป็น ตัด ฉีก ปะ เขียนภาพด้วยนิ้วมือ หรือพับกระดาษ พิมพ์สี ทดลองสี ฟันสี เป่าสี เทสี หยดสี หลาก ๆ กิจกรรม เพื่อมีกิจกรรมพัฒนาหลากหลาย

8. เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักการทำงานที่มีระเบียบ และเก็บกวาดล้าง รักษาความสะอาดเพื่อความมีวินัยในตนเอง

สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545 : 31 – 32) กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสอนศิลปะเด็กปฐมวัย คือ

1. เพื่อฝึกและเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสม

2. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การรู้จักสังเกต การมีไหวพริบสามารถแสดงออกตามความถนัด ความสามารถของแต่ละคน และชื่นชมต่อสิ่งที่สวยงามต่าง ๆ

3. เพื่อการพัฒนา ทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และบุคลิกภาพ

4. เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะและวัฒนธรรมไทย

5. เพื่อให้เด็กเริ่มต้นรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในการทำงานศิลปะ รู้จักการเก็บรักษา และการทำความสะอาดอย่างถูกต้อง

6. เพื่อนำไปใช้ให้สัมพันธ์กับการจัดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

จากจุดมุ่งหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปว่า การจัดกิจกรรมศิลปะควรจะเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพราะฉะนั้นครูผู้สอนควรกำหนดจุดมุ่งหมายของแต่ละกิจกรรมทุกครั้งอย่างชัดเจน โดยเฉพาะทุกกิจกรรมควรจะมีมุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ

#### 2.4 พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2530 : 26) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเด็กเขียนไว้ในสูจิบัตร นิทรรศการประกวดภาพเด็กไทย 2530 ในหัวข้อ “คุณภาพชีวิตเด็กไทยที่ไผ่ผืน” ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงแรมมณเฑียร และองค์การยูนิเซฟ พ.ศ.2530 เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลหรือผู้สร้างหลักสูตร การพัฒนาเด็กที่สำคัญในวัยนี้ก็คือ พัฒนาการรับรู้ ( Perception ) ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเด็กเล็กในวัยนี้ ซึ่งผู้สร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึง ไม่ใช่เพียงเพื่อหวังว่า จะให้เด็กเป็นเด็กอัจฉริยะ จนกระทั่งเป็นการใส่ให้เด็กมากเกินไปจนเกินความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงว่า ตัวเด็กเองจะรับได้แค่ไหน เด็กก่อนวัยเรียน การฝึกการรับรู้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อเด็กเกิด ความเฉียบไวในการรับรู้ จึงจะสามารถเกิดการรู้คิด และเข้าใจ เมื่อถึงวัยที่การรู้คิดพัฒนาเจริญขึ้น

อุบล ตูจินดา (2532 : 23) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กทางศิลปะว่า เด็กจะแสดงออกทางศิลปะตั้งแต่อายุ 2 ขวบ และระหว่างอายุ 2-4 ขวบ เด็กจะแสดงออกโดยใช้มือ ป้ายหรือละเลงสิ่งเลอะเทอะ โคลน น้ำ แป้ง ฯลฯ หรือขีดเขียนเส้นที่ไม่เป็นรูปร่าง โดยลากจากซ้าย

ไปขวา ขวามาซ้าย บนไปล่าง ฎไปฎมา หรือขีดเขียนเส้นที่ไม่เป็นรูปร่าง โดยไม่เลือกจากทางไหนไปทางไหน การลากเส้นจึงไม่มีระเบียบ ยุ่งเหยิง สับสน ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าเด็กในวัยนี้ ยังไม่สามารถบังคับหรือให้เป็นไปตามความต้องการ เด็กจะสนใจต่อการเคลื่อนไหว ของมือเท่านั้น เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นก็จะค่อยๆ รู้จักบังคับมือให้ลากเส้นไปตามความพอใจได้ การแสดงออกของเด็กในวัยนี้ ถ้าได้รับการส่งเสริมให้ทำได้ทำไปเรื่อยๆ ต่อไป ก็จะเข้าใจถึงขั้นที่เรียกว่าเส้นที่วาดนั้นอาจทำเป็นรูปสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ โดยที่เด็กจะเริ่มพูดว่าตนกำลังเขียนรูปอะไร เช่น บอกว่า “นี่น้องของหนู” การที่เด็กออกชื่อรูปที่วาดเช่นนี้มิได้หมายความว่า รูปที่วาดนั้นจะมีส่วนคล้ายคลึงกับความจริง รูปนั้น ยังเป็นเพียงแต่เส้นขยุกขยิกตามเดิม 2-4 ขวบ คือ เรื่องเกี่ยวกับบ้านและชีวิตครอบครัว ซึ่งเด็กจะสนใจและเข้าใจมากกว่าอย่างอื่น

โบรแมน (हररषषष ढलवलषषष. 2535 : 184 ; อ้างอิงจาก Broman. 1982) ได้เสนอทักษะทางศิลปะศึกษาของเด็กเล็ก ก่อนเข้าชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่หนึ่ง ดังนี้คือ

1. เด็กสามารถบอกสีพื้นฐานแปดสี ดังนี้ แดง น้ำเงิน เหลือง ส้ม เขียว ม่วง น้ำตาล และดำ

2. เด็กสามารถแยกสิ่งของตามลักษณะของสี

3. เด็กสามารถใช้กรรไกรตัดกระดาษได้

4. เด็กสามารถลอกแบบสีเหลี่ยม วงกลม รูปไข่ สีเหลี่ยมผืนผ้า และเส้นได้

5. เด็กสามารถ ลูบ ทูบ กลิ้ง บีบ ปั้น ดินเหนียวได้

6. เด็กสามารถเย็บด้วยเข็มพลาสติกได้

7. เด็กสามารถถักไหมพรมได้

8. เด็กสามารถระบายสีบนขาหยั่งโดยไม่ให้สีหยุดหรือหกได้

9. เด็กสามารถทำภาพปะติด ( Collages ) จากวัสดุต่างๆ ได้

10. เด็กสามารถวาดภาพใช้สีเทียนหลายสีได้

11. เด็กแสดงความสนใจในงานฝีมือ

12. เด็กแสดงความสนใจ และถามคำถามเกี่ยวกับการระบายสี การพิมพ์ การปั้น และการถักทอ

สตัยา เชื้อสาย (2541 :23-37) จากการที่เด็กเล็กได้ฝึกประสบการณ์การรับรู้ กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัยหรือเด็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กที่แสดงออกทางการขีดเขียน ซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุปไว้เป็นขั้นๆ ดังนี้ 1) ขั้นการขีดเขียน ( The Scribbling Stage ) อายุ 2-4 ปี 2) ขั้นก่อนแผนแบบ ( The Preschematic Stage ) อายุ 4-7 ปี

3) ขั้นแผนแบบ ( The Preschematic Stage ) อายุ 7-9 ปี 4) ขั้นเริ่มเหมือนจริง ( The Dawn of Realism ) อายุ 9-11 ปี

### ขั้นการขีดเขียน (อายุ 2-4 ปี)

การแสดงออกขั้นการขีดเขียนของเด็กวัย 2-4 ปี นี้ เป็นการขีดเขียนอย่างไม่มีจุดหมาย เป็นเพียงเส้นที่ลากขยุกขยิกคุณภาพเส้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของเด็กควรมีความเข้าใจการพัฒนาของการขีดเขียนแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ 1) การขีดเขียนที่ไม่เป็นระเบียบ 2) การขีดเขียนเป็นเส้นยาว 3) การขีดเขียนเป็นวงกลม 4) การตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน

1. การขีดเขียนที่ไม่เป็นระเบียบ คือ การขีดเขียนอย่างไม่มีจุดหมาย พอจับดินสอได้ก็ลากไปบนกระดาษตามใจชอบ โดยไม่มีการบังคับการเคลื่อนไหวของมือ

2. การขีดเขียนเป็นเส้นยาว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การขีดเขียนที่มีการบังคับหลังจากเด็กได้ฝึกหัดขีดเขียนไม่เป็นระเบียบมาประมาณระยะหนึ่ง คือ 5-6 เดือน เด็กก็จะจับเคล็ดตัวเองได้ อาจจะรู้ตัวว่าเมื่อขีดเขียนได้แล้ว ถ้าเด็กมีอาการดี มีความตั้งใจ เด็กจะสามารถขีดเขียนเป็นระเบียบดีขึ้น นับว่าเป็นพัฒนาการขั้นสำคัญ ควรปล่อยให้เด็กกระทำไปตามความพอใจควรตระหนักว่าเด็กยังไม่มีความคิดสร้างสรรค์ในการขีดเขียน นอกจากลากเส้นบนกระดาษ

3. การขีดเขียนเป็นวงกลม หลังจากเด็กลากเส้นขนานในด้านตั้งได้บ้างแล้ว และสามารถลากติดต่อกัน ระยะนี้ เด็กจะแปลงเส้นขนานติดต่อกันนั้นให้เป็นเส้นโค้งได้ เด็กจะสามารถบังคับการเคลื่อนไหวของแขนได้ด้วยการลากเส้น มีใช้การเคลื่อนไหวเพียงแค่นิ้วเท่านั้น

4. การตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน เด็กจะสามารถดัดแปลงหรือจินตนาการตามความคิดเบื้องต้นของเด็กได้ และตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียนให้เป็นไปตามที่เด็กต้องการ

### การเร้ากับการขีดเขียนของเด็ก

การเร้าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอันมาก การแสดงออกจะดำเนินไปได้ไม่เต็มที่ถ้าขาดการเร้า แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การเร้าไม่จำเป็นต่อการแสดงออกระยะนี้ของเด็กเลย ไม่ต้องแนะนำเด็กให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพียงแต่ปล่อยให้กิจกรรมของเด็กดำเนินไปเรื่อยๆ เด็กจะวาดรูปมาในลักษณะใดผู้ใหญ่ไม่ต้องคำนึง เพียงแต่ให้รูปนั้นมีความหมายสำหรับเด็ก และเด็กได้แสดงออกถึงความคิดคำนึงอย่างกว้างขวางก็เพียงพอ

การเร้าโดยการจัดหาวัสดุที่เหมาะสมมาให้เด็กเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะว่าวิธีขีดเขียนของเด็กยังไม่สลับซับซ้อนกิจกรรมการระบายสีด้วยนิ้วมือ เป็นสิ่งที่เหมาะสำหรับเด็กอายุ 2-4 ปีโดยธรรมชาติแล้ว เด็กชอบเล่นกับฝุ่นละออง โคลน ดิน และสี กิจกรรมการปั้นดินเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างยิ่งสำหรับเด็กวัยนี้ เพราะการปั้นจะช่วยให้เด็กต้องออกกำลังกายเกร็งกล้ามเนื้อและแขนทำให้เกิดความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ สามารถพัฒนาการปั้นตามลำดับ

### ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของการขีดเขียน

ความเจริญในด้านต่าง ๆ จะปรากฏให้เห็นจากการแสดงออกในระยะแรกนี้ด้วย ครูหรือผู้ปกครองควรพิจารณาความเจริญของเด็กในด้านต่าง ๆ จากผลงานต่อไปนี้

ความเจริญทางกาย เด็กที่มีร่างกายสมบูรณ์เส้นที่ลากจะหนักแน่น มั่นคง ส่วนเด็กที่มีร่างกายอ่อนแอ เส้นจะแผ่วเบา เด็กที่เกียจคร้านขณะลากเส้นจะเคลื่อนไหวแต่มีที่แน่นอนแต่เด็กที่มีร่างกายแข็งแรง กระฉับกระเฉง เวลาขีดเขียนจะเคลื่อนไหวทั้งแขน

ความเจริญทางสติปัญญา ในระยะนี้จึงไม่สามารถสังเกตสติปัญญาเด็กได้จากกิจกรรมศิลปะโดยเฉลี่ยแล้วสติปัญญาของเด็กแต่ละคนจะไม่แตกต่างกันมาก เด็กจะแสดงออกทางศิลปะคล้าย ๆ กันเกือบทุกคน สติปัญญาจะปรากฏก็ต่อเมื่อเด็กเริ่มให้ชื่อภาพที่วาด

ความเจริญทางอารมณ์ การศึกษาอารมณ์ของเด็กสังเกตได้จากผลงานของเด็ก วาดรูปเหมือนกันซ้ำ ๆ ซาก ๆ แสดงว่าเด็กถูกกักอยู่ในวงจำกัด แสดงว่าเด็กขาดความเชื่อมั่น ขาดความสามารถ ในการเคลื่อนไหว ไม่สามารถนำเอาประสบการณ์ใหม่ๆ มาใช้ได้ เด็กที่มีอารมณ์อิสระผลงานจึงพัฒนากว่า

ความเจริญทางด้านสังคม ช่วงนี้จะสังเกตได้ยาก เพราะว่าเขามักแสดงสิ่งที่เกี่ยวกับตนเอง อาจจะทราบความเจริญทางสังคมของเด็กได้ จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก โดยการเปรียบเทียบ งานของเขา กับเด็กคนอื่น การให้ชื่อรูปที่วาดและความสามารถแสดงรายละเอียดของสิ่งแวดล้อมได้ จะแสดงว่าเด็กมีความเจริญทางสังคมแล้ว

ความเจริญทางการรับรู้ สังเกตได้จากคุณภาพของงาน เด็กที่มีการสังเกตดี มีความรอบคอบ รู้จักพิจารณา ย่อมหมายถึงการรับรู้ที่ดี เด็กที่แสดงรายละเอียดครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง แสดงถึงความเจริญทางการรับรู้สูง เด็กที่แสดงรายละเอียดของงานขาดตกบกพร่องแสดงว่าการรับรู้ยังไม่ดีพอ ย่อมแสดงให้เห็นว่า เด็กยังขาดความรู้สึกด้านการสัมผัสอยู่ ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏในกิจกรรมทางศิลปะด้วย

ความเจริญทางการสร้างสรรค์ เมื่อเด็กสามารถตั้งชื่อรูปที่ขีดเขียนได้แล้ว ก็จะสามารถแสดงทางการสร้างสรรค์ให้ปรากฏ โดยแสดงแนวคิดที่แปลกใหม่ออกมาในผลงาน มีความหมายลึกซึ้ง ซึ่งผู้ใหญ่ จะสังเกตได้จากการทำกิจกรรม

### ขั้นก่อนแผนแบบ (อายุ 4-7 ปี)

เด็กจะแสดงออกอย่างมีแผนแบบได้ เด็กต้องเปลี่ยนแปลง วิธีการของตนอยู่ตลอดเวลา จนกว่าจะพบวิธีการใหม่ ซึ่งเป็นแบบประจำตัวเด็กแท้ๆ ในระยะที่เด็กแสดงแบบแผนของตนออกมา นี้ เด็กต้องการแสดงออกให้เหมือนของจริงมากที่สุด แต่เด็กก็ไม่สามารถทำให้ใกล้เคียงกับของจริงได้ทั้งๆ ที่เด็กได้เห็นของจริงอยู่ตลอดเวลาว่ามีรายละเอียดอะไรบ้าง เช่น ในการวาดรูปคน เด็กไม่เพียงแต่จะมองเห็นว่าคนเรามีศีรษะ ขา แขน เท่านั้น เด็กยังเห็น หู ตา จมูก ปาก ผม ฟัน นิ้ว เล็บ และรายละเอียดอื่นๆ อีกมากเป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กในวัย 4-7 ปี ชอบวาดรูปคนมากที่สุด การที่เด็กวาดรูปคนขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกของตนกับความจริงเท่านั้น เพราะเมื่อใด เด็กเกิดความพอใจ มีความซาบซึ้งในความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกกับความเป็นจริงในธรรมชาติ ซึ่งเด็กต้องการแสดงออกแล้ว เมื่อนั้น เด็กก็กระหายที่จะแสดงออกโดยการเขียนรูปคนเป็นอันดับแรก ต่อไปก็เขียนรูปสิ่งแวดล้อมก็เริ่มขึ้น

เมื่อใดที่เด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมแล้ว การที่จะให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม ครูจะกระทำได้โดยการเล่า ซึ่งอาจทำได้หลายทาง ทางหนึ่งคือ การพูดกับเด็ก เช่น ถามว่า “หนูชอบดอกไม้ไหม” “ดอกไม้อยู่ที่ไหน” “ถ้าหนูอยากได้ดอกไม้ หนูลองเก็บดอกไม้สิ” “หนูเก็บดอกไม้ที่ไหน” “หนูลองวาดตัวหนูกำลังเก็บดอกไม้สิ” จากการวาดดอกไม้โตๆ หรือตัวของเขาเองโตๆ ต่อเมื่อเด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขา ต้นไม้และดอกไม้แล้ว เด็กจะแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ออกมาในรูป โดยวาดรูปตัวเองกำลังเก็บดอกไม้อยู่ในสวนแทนที่จะวาดเพียงดอกไม้หรือรูปตัวเองไว้ลอยๆ เท่านั้น

### การเล่ากับการแสดงออกในขั้นก่อนแผนแบบ

ในระยะเวลาที่เด็กแสดงออกอย่างมีความหมายในขั้นก่อนแผนแบบ การเล่ามีความจำเป็นมาก ซึ่งครูจะได้เล่าเด็กเพื่อเพิ่มพูนการแสดงออกของเด็กให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเด็กในวัยนี้ชอบแสดงออกโดยการวาดรูปคนมากที่สุด ฉะนั้นในการเล่า ครูจึงควรเล่าเกี่ยวกับอวัยวะในร่างกายของเด็กอื่น วิธีนี้นับว่าได้ผลมากในระยะเวลาที่เด็กกำลังอยู่ในขั้นก่อนแผนแบบ การสร้างบรรยากาศในการเล่าของครูนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ครูต้องรู้ว่าเด็กในวัยนี้กำลังคิดถึงแต่ตัวเอง จึงใช้คำว่า “ฉัน” และ “ของฉัน” อยู่ตลอดเวลา

หนึ่งในระยะนี้ การแสดงออกทางศิลปะของเด็กยังไม่มี การตกแต่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเส้น รูปทรง ตลอดจนสี สำหรับเรื่องสีนั้น จะไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปกับสีเลย รูปคน เด็กอาจจะบายสีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว สีเหลือง หรือสีอะไรก็ได้ที่เด็กพอใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์เด็กเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม สีบางสีมีอิทธิพลต่อเด็กมาก จนทำให้เด็กแสดงออกมาในรูปได้เหมือนของจริงทุกประการ

**ความเจริญด้านต่าง ๆ ของขั้นก่อนแผนแบบ** เด็กในวัยแห่งการแสดงออกในขั้นก่อนแผนแบบ นับว่าเจริญเติบโตมากแล้ว ฉะนั้นการแสดงออกจึงสลับซับซ้อนขึ้น ความเจริญในด้านต่างๆ ก็จะงอกงามขึ้น ซึ่งครูและผู้ปกครองจะสังเกตได้จากการที่เด็กแสดงออกได้ดังต่อไปนี้

ความเจริญทางร่างกาย ปรากฏในงานของเด็กที่ร่างกายสมบูรณ์จะวาดได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ เด็กที่พิการส่วนใดส่วนหนึ่งจะวาดเน้นที่ส่วนนั้นมาก เช่น เด็กที่ตาบอดจะวาดเน้นที่ตา เด็กที่หูหนวกจะวาดเน้นที่หู เป็นต้น เส้นสายที่วาดจะมีความมั่นคง ความเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ เช่นที่แขน ที่ขา จะปรากฏออกมาในรูปที่เด็กวาดด้วย

ความเจริญทางสติปัญญา ปรากฏในงานของเด็กในวัยนี้ ถ้ายังยึดมั่นอยู่กับเรื่องที่มี การเคลื่อนไหว คือมองเห็นแต่สิ่งที่เห็นได้ชัดๆ แสดงว่า เด็กคนนั้นยังมีความเจริญทางสติปัญญาไม่ถึงขั้นปกตินัก เด็กที่มีความเจริญทางสติปัญญาจะสามารถมองเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อมได้ และถ่ายทอดประสบการณ์ดังกล่าวไว้ ในงานของตนได้อย่างสมบูรณ์ เด็กที่มีความเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญาอยู่ในขั้นปกติ จะแสดงรายละเอียดต่างๆ ลงในรูปได้มากพอสมควร เช่น ตาคนต้องมีขอบตา มีขนตา มีจุดภายในนิ้วมือคนก็จะต้องมีให้ครบสิบนิ้วและต้องมีเล็บด้วย เป็นต้น

ความเจริญทางอารมณ์ ปรากฏในงานของเด็กความเจริญทางอารมณ์ย่อมขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นในการแสดงออกของเด็กเป็นสำคัญ ครูควรจะสังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ถ้าเด็กสามารถเปลี่ยนแนวความคิดของตนได้มากเพียงใด ย่อมแสดงว่าเด็กมีความยืดหยุ่นในการแสดงออกดี และมีการปรับปรุงตัวขึ้นดีเพียงนั้น เด็กที่ชอบแสดงออกด้วยการวาดซ้ำๆ แสดงว่าความเจริญทางอารมณ์ยังไม่ดีพอ ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ยังไม่มี ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่เด็ก อารมณ์ของเด็กถูกกักให้อยู่ในวงจำกัด เด็กพวกนี้นอกจากจะวาดรูปที่เหมือนกันซ้ำๆ กันหลายรูปแล้ว ยังชอบวาดอยู่ที่แห่งเดียวไม่มีการแสดงส่วนอื่นๆ ที่จำเป็น เด็กที่มีความเจริญทางอารมณ์ดีแล้วจะแสดงสิ่งที่จำเป็นครบถ้วน ทั้งยังต่อเติมรายละเอียดเพื่อให้ได้รูปที่สมบูรณ์อีกด้วยเด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เส้นที่วาดจะขาดหายไปเป็นตอนๆ ไม่สม่ำเสมอ

ความเจริญทางสังคม เด็กที่มีความเจริญทางสังคมจะสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขาเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้อย่างแนบเนียน เช่น ถ้าต้องการวาดตัวเขาเอง พี่น้อง บิดามารดา เครื่องใช้ สัตว์เลี้ยง ต้นไม้ ฯลฯ เด็กจะนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม แล้วนำมาแสดง ให้ปรากฏในงานของตนได้เป็นต้น เด็กในวัยนี้จะพิถีพิถันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก

ความเจริญทางการรับรู้ เด็กในวัยนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระยะรูปได้ดีขึ้น เช่น รู้จักข้างบน ข้างล่าง สูง ต่ำ ไกล ใกล้ เป็นต้น นอกจากนั้นเด็กยังสามารถนำมาแสดงออกในภาพได้นอกเหนือไปจากการให้แต่ “ความหมาย” เพียงด้านเดียวอีกด้วย ตัวอย่างของการแสดงแต่ความหมายลงในรูปคนก็คือ ปากทำเป็นขีด ตาทำเป็นจุด หูทำเป็นรูปกลมๆ แสดงว่าเด็กยังมีการรับรู้น้อย เด็กที่มีความเจริญทางการรับรู้ดีจะเลิกแสดงรูปทรงเรขาคณิตในรูปของตน แต่จะเริ่มเขียนได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น รู้จักแสดงความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้ปรากฏรูปได้ดีขึ้น เช่น ถ้าต้องการ จะให้รู้ว่าผีเสื้อจะวาดเน้นที่หู ถ้าต้องการจะให้รู้สึกว่าเขา กำลังมากจะวาดเน้นที่ขา เป็นต้น

ความเจริญทางสุนทรียภาพ ปรากฏในงานของเด็กทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กแสดงลงไปในรูปแบบล้วนมีความหมายทั้งสิ้น เด็กจะไม่แสดง สิ่งที่ต้องการแสดงออกเพียงอย่างเดียวโดดๆ แต่จะมีส่วนประกอบลงไปด้วย ถ้ารูปที่เด็กวาดไม่มีอะไร เป็นส่วนประกอบ รูปนั้นก็ไม่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ อย่างไรก็ตามทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงลงไปในรูปแบบจะต้องมีความสัมพันธ์กันหมดแบ่งแยกกันไม่ได้ ในระยะนี้ เด็กที่มีความเจริญทางสุนทรียภาพ จะรู้จักตกแต่งรูปเป็นแล้ว มิใช่

แสดงออกแต่ในด้านความหมายอย่างเดียว หากรู้จักประดิษฐ์คิดทำให้งดงาม เพราะเด็กวัยนี้รู้ว่าอะไรงาม อะไรไม่งาม อะไรเหมาะสม อะไรไม่เหมาะสม เป็นอย่างดีแล้ว เด็กวัยนี้แม้ว่าการแสดงออกในเรื่องสีจะผิดความจริงอยู่บ้าง เพราะว่าเด็กยังไม่มีความคิดคำนึงเกี่ยวกับเรื่องความถูกต้องของสี แต่การที่เด็กใช้สีสลับเปลี่ยนแปลงไปต่างๆ ตามความคิดในทางตกแต่งของเขา รู้จักใช้สีที่ถูกต้องเขาเช่นนี้ หมายความว่าเด็กมีความเจริญทางสุนทรียภาพสูง

ความเจริญทางการสร้างสรรค์ ในระยะของการแสดงออกขึ้นก่อนแผนแบบเด็กที่มีความเจริญทางการสร้างสรรค์จะวาดได้อย่างอิสระ แต่ถ้าเด็กที่ขาดความเจริญทางการสร้างสรรค์ ต้องถามผู้นั่งอยู่เสมอว่า จะวาดปากอย่างไร จะวาดมือ วาดเท้าอย่างไร เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะตามแนวความคิดของตนโดยไม่ลังเล แม้เด็กจะดูต่างจากของจริงบ้าง แต่ก็นำมาวาดได้อย่างอิสระ เรื่องนี้สังเกตได้จากการที่เด็กอยู่รวมกันมากๆ แล้วให้วาดในสิ่งเดียวกัน เด็กจะวาดแตกต่างกันไป โดยไม่เหมือนกันเลย แสดงให้เห็นความเจริญทางการสร้างสรรค์

โลเวนเฟลด์; และบริตเตน (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์ 2543 : 108 ; อ้างอิงจาก Lowenfeld & Britain. 1987) ได้จัดระบบพัฒนาการศิลปะของเด็กปฐมวัยไว้ว่า

1. ใช้รูปร่างเรขาคณิตในการสื่อความหมายสิ่งที่ตนวาด พิจารณาจัดวางวัสดุและเริ่มใส่ใจเรื่องขนาดของวัตถุที่วาด
2. ศิลปะเป็นหนทางที่เด็กสื่อความหมายกับตนเอง
3. เด็กวาดภาพคล้ายกับว่า เด็กพยายามเรียบเรียงสิ่งที่ตนรู้จักบันทึกลงในภาพ
4. สามารถลอกรูปสี่เหลี่ยมและสามเหลี่ยมได้ในวัย 5 ขวบ
5. รูปที่เด็กวาดลอยอยู่รอบๆ หน้ากระดาษบางครั้งเวลาวาดเด็กจะหมุนกระดาษไปรอบๆ ขนาดของวัตถุในภาพไม่เป็นสัดส่วนต่อกัน
6. บางครั้งคาดว่าเด็กวาดขนาดของวัตถุให้เหมาะกับเนื้อที่ ๆ มีอยู่
7. หัวและขาของรูปคนที่เด็กคนนี้วาด (ประมาณ 5-7 ขวบ) เข้าสู่วิวัฒนาการจากการขีดเขียน แบบมีทิศทางรูปคนอยู่ในลักษณะวางกลมมีแขนขาต่อออกมาจากส่วนหน้า บางครั้งคล้ายลักษณะว่า วาดนิ้วมือ นิ้วเท้า ส่วนมากรูปคนมักหันหน้าเข้าหาผู้ดูมีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส
8. ปลายของวัยนี้จะเริ่มขึ้นที่วาดเด็กวาดรายละเอียดเพิ่ม เช่น ใส่เสื้อผ้า

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2545 : 32) ได้กล่าวถึง พัฒนาการทางศิลปะ หมายถึง กระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะของเด็ก ซึ่งปรากฏอยู่ในผลงาน จากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่งอย่างต่อเนื่องและพัฒนากการดังกล่าวจะดำเนินไปช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานความสนใจและความสามารถทางศิลปะ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล พัฒนาการทางศิลปะจะมีลักษณะเป็นสากล เด็กทุกคนไม่ว่าชาติใด ภาษาใดจะมีลักษณะการแสดงออกคล้ายๆกัน และพัฒนากการทางศิลปะเด็กวัย 4-6 ปี มีดังนี้

1. ยังคงใช้รูปเรขาคณิตเป็นสัญลักษณ์ แต่ก็พยายามปรับปรุงให้สอดคล้องกับประสบการณ์จริงมากขึ้น
2. พยายามสร้างความหลากหลายของสิ่งที่เป็นประเภทเดียวกัน

3. ใช้สัญลักษณ์ที่ตัวเองชอบซ้ำๆ
4. มีการประกอบสัญลักษณ์เข้าด้วยกันโดยไม่ซ้ำแบบคนอื่น
5. ใช้รูปแบบง่าย ๆ ไม่เน้นรายละเอียด
6. เขียนภาพตามความรู้สึกและการรับรู้เฉพาะของตนเอง เช่น เขียนดวงอาทิตย์ไว้ส่วนบนของภาพเสมอ เขียนถนนตรงๆ ไม่คดเคี้ยว หรือเขียนต้นไม้เน้นเฉพาะขนาดของลำต้นให้ใหญ่
7. ใช้ขอบกระดาษล่างเป็นเส้นฐาน บางครั้งก็ใช้เส้นนอนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ
8. ใช้สีตามอารมณ์โดยไม่คำนึงถึงสีต้นแบบที่เห็นในธรรมชาติ

### สรุป

จากที่กล่าวข้างต้นการพัฒนาทางศิลปะของเด็กปฐมวัยเด็กเริ่มจากการขีดเขียนโดยไม่มี ความหมาย เข้าสู่ขั้นก่อนแผนแบบ สังเกตได้จากภาพของเด็ก รู้จักนำสัญลักษณ์มาแทน เช่น วงกลมแทนศีรษะ มีแขนขาเป็นเส้นตรง ภาพยังเป็นลักษณะสัญลักษณ์ ไม่เหมือนจริงเพราะ เด็กต้องการสนองความต้องการของตัวเอง แต่ความสามารถไม่ถึงขั้นเหมือนจริง เด็กจึงสร้างสัญลักษณ์ แทน เช่น แขนง จุด ขีด และพัฒนาเข้าสู่ความสัมพันธ์ และเด็กพยายามปรับปรุงและความสัมพันธ์ต่อการเขียนมากขึ้น ดังนั้น การแสดงออกจะค้นพบประสบการณ์ที่แสดงออกได้ การแสดงออกของเด็กบางคน แม้เด็กจะมองเห็นว่าคนเรามีส่วนประกอบอะไร แต่เด็กจะเลือกแสดงออกเฉพาะส่วนที่สำคัญ และเห็นชัดเจน ปัญหาในช่วงนี้ ครู พ่อ แม่ พี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลเด็กจะต้องใช้วิธีเร้า โดยการพูดหรือใช้วัสดุที่เหมาะสม การวาดรูปเด็กในช่วงนี้จะปรากฏในด้านต่างๆ เช่น ความเจริญทางร่างกาย เด็กที่ไม่บกพร่องทางร่างกาย จะแสดงการเขียนได้สมบูรณ์ครบถ้วน ตรงกันข้ามสำหรับเด็กที่บกพร่อง อาจจะแสดงออกในทางตรงกันข้าม ความเจริญทางด้านสังคม สามารถแสดงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างดี ความเจริญด้านการรับรู้ ภาพของเด็กวัยนี้จะแสดงด้านหน้า หลัง บน ล่าง ไกล ใกล้ ต้องการแสดงออกให้ผู้อื่นรู้ในเรื่องใดก็จะเน้นการเขียนภาพในส่วนนั้น ความเจริญทางสุนทรียภาพ ส่วนประกอบของภาพที่เด็กเขียนยังไม่แสดงอะไรในเรื่องสุนทรียภาพ ความเจริญทางการสร้างสรรค์ เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระด้วยตนเอง เมื่อเด็กอยู่ร่วมกันหลายๆ คน การแสดงออกจะแตกต่างกับคนอื่นๆ

## 3. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

### 3.1 แนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST Main Concept )

หลักการ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมสำหรับพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ที่มีความสอดคล้องกับศิลปะร่วมสมัยทั้ง ศิลปะสมัยใหม่

( Modern Art ) และศิลปะหลังสมัยใหม่ ( Post Modern Art ) ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดหลัก CISST หลายท่าน ดังนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ; และคณะ (2543 : 23) ได้นำความคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 ของโรงเรียนไพฑูริย์ อุดมศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการทดลอง ในโครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ได้ฝึกปฏิบัติและตรวจสอบการสร้างสรรค์ว่าสามารถแสดงออกได้สอดคล้องกับแนวคิดหรือไม่อย่างไร โดยรายละเอียดของความคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : บทนำ) ได้กล่าวถึงโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการรูปแบบการจัดการการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ด้านทัศนศิลป์ ทัศนศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ อุดมศึกษา เป็นการศึกษาโดยกำหนดสมมติฐานความเชื่อเกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

C คือ Creativity “ความคิดสร้างสรรค์” จำเป็นต้องมีอยู่ทุกอาชีพ ทุกคน ไม่ว่าจะเป็น นักวิทยาศาสตร์ หมอ นักดนตรี ข้าราชการ ช่างนา สังกมไทยชาติความคิดสร้างสรรค์ ระบบโรงเรียนไม่ช่วยสร้างให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะมีพลังผลักดันความคิดสร้างสรรค์สูง แต่หลักสูตรในระบบโรงเรียนค่อนข้างล้าสมัย ความคิดสร้างสรรค์ในทางศิลปะ แสดงออกมา ในรูปการต่าง ๆ กัน ในความคิดสร้างสรรค์เป็นไปได้ทั้งกระบวนการคิดและปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรม ความคิดสร้างสรรค์ในที่นี้มุ่งเน้นปรากฏการณ์รูปธรรม ที่นำเสนอออกมาทุกรูปแบบ ของงานศิลปะ

I คือ Imagination “จินตนาการ” คือภาพในสมองที่มีอยู่ทุกคน อาจเป็นความฝันแต่เราก็มักจะเชื่อว่า จินตนาการที่มีพื้นฐานความจริง จินตนาการอาจเป็นความคาดการณ์ไปข้างหน้า และคนเราก็มักจะพยายามบุกเบิกไปสู่จินตนาการนั้น ลีโอนาร์โด ดา วินชี ร่างภาพจินตนาการถึง เครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ หลังจากนั้นอีกหลายร้อยปี พี่น้องตระกูลไรท์จึงทดลองการบินได้ สำเร็จ ศิลปะกระตุ้นจินตนาการ ในเด็กและเยาวชนได้อย่างมากมาย และผู้ที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ก็ควรมีจินตนาการเด่นชัด

S คือ Sensibility กระแสศิลปะสมัยใหม่ ( Modern Art ) และยุคหลังศิลปะสมัยใหม่ ( Post Modern Art ) ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความคิดประสาทมัมผัสทางด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์อาจบูรณาการกับศิลปะการแสดง ดนตรี ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคม การศึกษาทางด้านสุนทรียศึกษา ( Aesthetic Education ) ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับประสาทมัมผัสทุกด้าน มากน้อยต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็นการได้ยิน การสัมผัส กลิ่น รส กิจกรรมทางศิลปะและการตรวจสอบทางด้าน “ความรู้สึกสัมผัส” จึงมีความจำเป็นด้วย

S คือ Systematization “การจัดระบบ” เป็นสิ่งที่จำเป็นอีกด้านหนึ่ง ก็คงไม่ใช่เฉพาะทางด้านทัศนศิลป์เท่านั้น แม้ศิลปะจะเป็นเรื่องของการแสดงออก จินตนาการสร้างสรรค์อย่างไรก็ตามแต่ในเรื่องของระบบหรือสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการออกแบบการ

กำหนดโครงสร้างภาพ การวางแผนใช้สี การตกแต่ง ความละเอียดประณีต ระบบคิดที่ซับซ้อนซึ่งในแต่ละงานหรือแต่ละกิจกรรมก็มีมากน้อยต่างกันออกไป กิจกรรมและการตรวจวัดการจัดระบบความคิดและการทำงานทางศิลปะจึงมีความจำเป็นด้วย

T คือ Transformation ทักษะศิลปะเป็นการมองเห็นหรือจับคู่ประสาทเป็นด้านหลัก แต่การมองเห็นเกี่ยวข้องกับกลไกและการแปลความของสมอง การมองเห็นภาพและรูปทรงเบื้องหน้า อย่างปกติธรรมดาคงเป็นเพียงเรื่องการเห็นโดยทั่วไป แต่การมองเห็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะ จะเป็นเรื่องของความสามารถในการแปลงรูป การเสริมรูป หรือสร้างรูปขึ้นมาใหม่ในที่นี่จึงเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในการตรวจสอบเด็กและเยาวชน

นอกจากนี้กิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ยังเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการปรับตัวเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพทั้งด้านสติปัญญา การควบคุมตนเอง เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) จึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้พัฒนาบุคลากรในองค์กรการศึกษา เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะ เข้าไปบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น

### 3.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา

การศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างทฤษฎีใหม่ๆ ในวงการศึกษา และการนำทฤษฎีเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ ในวงการศิลปศึกษาเกิดขึ้นตลอดเวลา ทฤษฎีที่น่าสนใจคือ ทฤษฎีวิวัฒนาการของสมอง และทฤษฎี พหุปัญญา ( Thoery of Multiple Intelligences ) ของโฮวาร์ด การ์ดเนอร์ ( Howard Gardner ) ว่าด้วยความฉลาดและเชาว์ปัญญาภายในตัวของมนุษย์ 8 ด้าน ได้แก่

1. ปัญญาด้านภาษา ( Linguistic Intelligence )
2. ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ( Logical-Mathematical Intelligence )
3. ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ( Spatial Intelligence )
4. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ( Bodily- Kinesthetic Intelligence )
5. ปัญญาด้านดนตรี ( Musical Intelligence )
6. ปัญญาทางด้านมนุษยสัมพันธ์ ( Interpersonal Intelligence )
7. ปัญญาด้านตนหรือความเข้าใจตนเอง ( Intrapersonal Intelligence )
8. ปัญญาทางด้านนักธรรมชาติวิทยา ( Naturalist Intelligence )

ทฤษฎีพหุปัญญาว่าด้วยความฉลาดและเชาว์ปัญญาภายในตัวของมนุษย์ทั้ง 8 ด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสมองทั้ง 2 ซีกของมนุษย์นั้น ถือเป็นกุญแจดอกสำคัญในการศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิทยาและการพัฒนาไปสู่ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา

พหุศิลปศึกษา คือการบูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยเลือกสรรสื่อแสดงออกหลากหลายสื่อแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ไม่ว่าจะ เป็น สื่อสี สื่อวัสดุ

สื่อร่างกาย สื่อเสียง สื่อภาษา เป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิดและจินตภาพ เพื่อสะท้อนสุนทรียะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมความหมายและคำอธิบายดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะมีนัยที่แตกต่างไปจากศิลปศึกษาแบบเดิมหรือความเข้าใจของสังคมแบบเดิม ที่เข้าใจว่า ศิลปศึกษาเป็นกิจกรรมทางทักษะ ไม่เกี่ยวกับปัญญา มีลักษณะแยกส่วนดำรงอยู่แบบโดดเดี่ยว แต่ศิลปศึกษาในกรอบความคิดแบบพหุปัญญาของ โฮวาร์ด การ์ดเนอร์ ที่ถือว่า เรื่องของศิลปะเป็นเรื่องของปัญญาทางด้านมิติ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นความสามารถทางด้านปัญญา 1 ใน 8 ด้าน ของมนุษย์สัมพันธ์กับสมองซีกขวาที่มีความสามารถทางทัศนมิติสัมพันธ์ ( Visual Spatial Ability ) นอกจากนี้ พหุศิลปศึกษาในความหมายดังกล่าว ยังได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาทางด้านมิติสัมพันธ์กับสื่อร่างกาย เช่น การแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นปัญญาทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวกับสื่อเสียงที่เป็นปัญญาทางด้านดนตรี กับสื่อภาษาที่เป็นปัญญาทางด้านภาษา นอกจากนี้แล้ว พหุศิลปศึกษายังนำไปสู่การเข้าใจตนเอง มีมนุษย์สัมพันธ์ ตระหนักในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาในเชิงเหตุผลด้วยพหุศิลปศึกษาในเชิงพหุปัญญาเป็นทฤษฎีที่เชื่อมโยงกับจิตวิทยา ศักยภาพของสมอง และปัญญา เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาภูมิปัญญา ทัศนคติ สุนทรียะ ความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ รวมทั้งการพัฒนาวัฒนธรรมบูรณาการ ( Integral Culture ) และความคิดแบบองค์รวม ( Holistic view ) แม้จะมีความชัดเจนขององค์ความรู้ แต่หากขาดกิจกรรมรองรับทฤษฎี การพัฒนาพหุศิลปศึกษาก็มีอาจเป็นจริงได้ ดังนั้น กิจกรรมภายใต้พหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญาจึงควรมีแนวทางครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ (วิรุณ ตั้งเจริญ).

2546 : 11-12)

1. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและบูรณาการทางปัญญาในทุกด้าน
3. เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการใช้สื่อแสดงออกที่หลากหลายแบบศิลปะจินตทัศน์ ( Imaging Art )
4. เป็นกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่าง คำนึงถึงพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ และให้ความสำคัญในกระบวนการสร้างทัศนคติที่ดี พัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียะ รสนิยม และจินตนาการ
5. เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาความเป็นคนที่สมดุล
6. เป็นกิจกรรมที่คำนึงถึงความสำคัญและความจำเป็นที่มีลักษณะร่วม คำนึงถึงชุมชน สังคม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดพหุศิลปศึกษามีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมไทยอย่างเป็นจริงและยั่งยืน

ศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา คือ การเรียนการสอนศิลปศึกษาที่สัมพันธ์ เชื่อมโยงบูรณาการกับปัญญาด้านต่างๆ การเรียนรู้เป็นวิธีการใช้ปัญญา การเรียนรู้ด้านศิลปศึกษา จึงเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาไปพร้อมๆ กับปัญญาด้านอื่นๆ ด้วย ปัญญาเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ปัญญาเป็นระบบคิดที่ต้องได้รับการปลูกฝัง การพัฒนาปัญญาจึงจำเป็นต้องอาศัยวิธีการ พหุปัญญาของมนุษย์หลายๆ ด้านตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เป็นทฤษฎีที่มีรูปแบบที่ดีในการพัฒนาความสามารถ พัฒนาปัญญา

ถ้าหากบุคคลได้รับการส่งเสริมพัฒนาปัญญาด้านต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพชนิดใช้การได้ทุกด้าน ถือได้ว่าเป็นผู้มีพลังปัญญา เป็นปัญญาที่ได้รับการพัฒนาจนสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา คือการสอนศิลปศึกษา การสร้างภูมิปัญญาแห่งความ เก่ง ดี มีสุข มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความสามารถด้านศิลปะแล้วแต่จะเก่งศิลปะในด้านใด มีสติปัญญาและมีความสามารถในการแสดงออกทางด้านศิลปะตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ตาราง 1 ศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญาที่บูรณาการกับความสามารถอื่นๆ

ศิลปศึกษาพหุปัญญาด้านต่าง	ด้านภาษา	ด้านตรรกะคณิตศาสตร์	ด้านร่างกายการเคลื่อนไหว	ด้านดนตรี	ด้านมนุษยสัมพันธ์	ด้านการเข้าใจตนเอง	ด้านการเข้าใจธรรมชาติ	ด้านจิตวิญญาณ
ศิลปศึกษา 4 แกน ประวัติศาสตร์ศิลป์สุนทรีย์ศาสตร์ศิลปวิจารณ์ศิลปปฏิบัติ - ชีต เขีย - วาด - บั้น แกะ - พิมพ์ - โครงสร้าง - ประติษฐ์สร้างสรรค์ต่างๆ	ฝึกเขียน ฝึกอ่าน ฝึกพูด โคลง กลอน จุลสาร วารสาร เล่า นิทาน	ฝึกออกแบบ การทดลอง ออกแบบ รูปทรงทางคณิตศาสตร์ สร้างรูปแบบใหม่ๆ	ฝึกประสาทสัมผัส กล้ามเนื้อ	ฝึกแต่ง กลอน เพลง เขียน ภาพ ประ กอบ ดนตรี	ฝึกทำงาน ศิลปะเป็น กลุ่ม แลกเปลี่ยน วัสดุอุปกรณ์	จัดกิจกรรม เข้าค่าย ศิลปะ นิทรรศการ แสดง ผลงาน ของตน แสดงออก ตามความ รู้สึกความ คิดของตน เอง	ศิลปะกับ ธรรมชาติ ห้องเรียน ธรรมชาติ เขียนภาพ ถ่ายภาพ การ อนุรักษ์ สิ่ง แวด ล้อม ธรรมชาติ	เขียน ภาพจาก ความ รู้สึก จินตนาการ ภูมิ ปัญญา สุนทรีย์ ภาพ คุณธรรม จริย ธรรม

พหุปัญญาศิลปศึกษา นักการศึกษาปัจจุบันเห็นถึงความสำคัญของการสอนแบบพหุวิธีแบบสหวิทยาการ โดยการบูรณาการวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน วิชาศิลปศึกษา จึงเป็นวิชาหนึ่งที่ต้องบูรณาการไปกับวิธีของปัญญาทั้ง 8 ด้าน เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาปัญญาทุกด้านๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545)

### 3.3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์

อารี รังสินันท์ (2532 : 506 – 510) ได้ประมวลทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังต่อไปนี้

#### 1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาวิเคราะห์

ฟรอยด์ จิตแพทย์ชาวเวียนนาเป็นผู้นำกลุ่ม ให้ความเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากความขัดแย้งระหว่างแรงขับทางเพศ ซึ่งถูกผลักดันออกมาโดยจิตใต้สำนึกกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในสังคม ดังนั้นเพื่อให้แรงขับทางเพศได้แสดงออกมา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งเรื่องความไม่พึงพอใจในสภาพของตนจึงต้องการปรับสภาพเดิมให้เป็นไปตามที่ตนพอใจ เช่น กานดา เด็กวัยรุ่นอายุประมาณ 14 ปี ไม่พอใจในสภาพห้องนอนของเธอ เธอจึงคิดตกแต่งด้วยการติดภาพ ประดับตามผนังและโยกย้ายเฟอร์นิเจอร์บางชิ้น เพิ่มแจกันดอกไม้ให้ห้องดูสดชื่น สวยงาม ติดม่านหน้าต่างและอื่นๆ เป็นต้น

ฟรอยด์ มีความเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างแรงขับทางเพศกับความรู้สึกผิดชอบในสังคม แรงขับทางเพศจึงถูกกลั่นกรองออกมาในรูปแบบพฤติกรรมที่สังคมยอมรับเป็นความคิดสร้างสรรค์

#### 2. ทฤษฎีโครงสร้าง สมรรถภาพทางสมองหรือทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา

เป็นแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guiford) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ศึกษาและวิจัยการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ทางสติปัญญาเป็นเวลาประมาณ 20 ปี โดยค้นพบความคิดเอกนัยและอนเอกนัย เป็นความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผลและการแก้ปัญหา กิลฟอร์ดได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 เนื้อหา (Content) หมายถึง เนื้อหาข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิดที่สมองรับเข้าไปคิด

มิติที่ 2 วิธีการคิด (Operation) หมายถึง มิติที่แสดงลักษณะกระบวนการปฏิบัติงานหรือกระบวนการคิดของสมอง

มิติที่ 3 ผลของการคิด หมายถึง มิติที่แสดงผล (Product) ที่ได้จากการทำงาน การจัดการกระทำ วิธีการคิดจากข้อมูล จากเนื้อหา ผลการคิดออกมาในรูปแบบลักษณะต่างๆ

#### 3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของนักมนุษยนิยม

มาสโลว์ (Abranham H. Maslow) และโรเจอร์ (Rogers) เป็นผู้ที่มิมีบทบาทสำคัญของแนวคิดกลุ่มนี้ โดยมีความคิดว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่รู้จักตนเองตรงตามสภาพที่เป็นจริง เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองทั้งในส่วนบกพร่องและส่วนดี รู้ทั้งจุดอ่อนและตระหนักในความสามารถของตนเอง พึ่งตนเอง ริเริ่มและนำตนเองได้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่มือสรเสรีภาพในการคิด ตัดสินใจเลือกนำสิ่งต่างๆ โดยไม่ให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนมองเห็นศักดิ์ศรีและคุณค่าของตนเอง และสามารถสร้างสรรค์ตนเองและสังคมให้เกิดประโยชน์สุข

การที่บุคคลจะสามารถพัฒนาและไปถึงเป้าหมายดังกล่าว กลุ่มมนุษย์นิยมเน้นถึงสถานการณ์ ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ว่า ต้องประกอบด้วย

### 3.1 ภาวะความปลอดภัยทางจิต

3.1.1 การยอมรับในค่าของคนแต่ละคน เคารพในสิทธิและความคิดเห็น

3.1.2 ไม่มีการตีราคา ประเมิน หรือเปรียบเทียบความคิดเห็นและผลงาน และเต็มใจที่จะรับผิดชอบในความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของตนได้

3.1.3 ความมั่นใจในตนเอง มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง และเต็มใจที่จะรับผิดชอบ ในความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของตนเองได้

### 3.2 ภาวะที่มีเสรีภาพในการแสดงออก

3.2.1 มีจิตใจกว้างที่จะเปิดรับประสบการณ์ เต็มใจจะรับรู้ความคิด มีความสนใจต่อเหตุการณ์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในโลก

3.2.2 ปราศจากความกลัวที่จะเล่นกับความคิด และสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ

นักมานุษยวิทยามีความเชื่อว่า บุคคลที่รู้จักตนเองตรงสภาพที่เป็นจริง จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่ ภายใต้ความรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจ และการมีเสรีภาพในการแสดงออก จะทำให้เกิด ผลผลิตสร้างสรรค์ได้

## 4. ทฤษฎีความคิดสองลักษณะ

เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงานของมนุษย์ มีแนวคิดเบื้องต้นว่า เผ่าพันธุ์ของมนุษย์อยู่รอดสืบสายมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบันได้ เพราะมนุษย์มีสมองอันเชี่ยวชาญ ซึ่งเกิดจากการทำงานของสมองที่มีสองส่วน โดยแบ่งหน้าที่กันทำในแต่ละส่วน และจากการค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการทำงานของสมองสองซีกของมนุษย์มาเป็นเวลา 15 ปี นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันสรุปได้ว่ามนุษย์แต่ละคนมีสมองสองซีก คือ สมองซีกซ้าย และสมองซีกขวา ซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดในการรับรู้ความเป็นไปของ สิ่งต่างๆ

ความคิดสร้างสรรค์ เกิดจากการทำงานของสมองซีกขวา ซึ่งทำหน้าที่คิด จินตนาการ ความคิดแปลกๆ ใหม่ๆ ความซาบซึ้งในดนตรี ศิลปะ วรรณคดี เป็นต้น ส่วนสมองซีกซ้าย เป็นส่วนที่คิด และมี การทำงานออกมาเป็นรูปธรรม เช่น การวิเคราะห์ การหาเหตุผล กฎเกณฑ์

ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดจากการทำงานของสมองซีกขวา จะสามารถแสดงหรือบอกให้ผู้อื่นทราบได้ ต้องเกิดจากการรวบรวมวิเคราะห์ และหาถ้อยคำของสมองซีกซ้ายเท่านั้น ดังนั้น หากสมอง ทั้ง 2 ซีก คือ ซีกซ้าย และ ซีกขวา ได้พัฒนาอย่างเหมาะสมทั้ง 2 ซีก ก็จะสามารถทำคุณประโยชน์ต่างๆ แก่มนุษยชาติอย่างมหาศาล ทฤษฎีความคิดสองลักษณะจึงเป็นทฤษฎีอีกทฤษฎีหนึ่งในการจัดและพัฒนาคิดสร้างสรรค์ของบุคคล

## 5. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของโอตา ( The Model AUTA )

เป็นทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่เดวิส ( Davis ) และซัลลิแวน ( Sullivan ) คิดขึ้นในปี ค.ศ.1980 อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์และจัดลำดับขั้นของการพัฒนา ซึ่งมี 4 ลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้บุคคลเพิ่มความสนใจในเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และแจ่มชัดในธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การที่บุคคลจะสนใจและให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เมื่อได้รับความรู้ เนื้อหาสาระ ที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้บุคคลเข้าใจและเห็นความสำคัญยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 เทคนิควิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง เทคนิควิธีการ กลยุทธ์การฝึกกระบวนการสร้างคิดสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลผลิตสร้างสรรค์ซึ่งรวมเทคนิคและวิธีการต่อไปนี้ด้วย คือ การระดมพลังสมอง การคิดเชิงเทียบเคียง การคิดจินตนาการ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การเพิ่มพูนศักยภาพในการเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริงเป็นการพัฒนาบุคคลไปสู่การรู้จักตนเองตามสภาพที่เป็นจริง เป้าหมายสูงสุด คือ บุคคลสามารถดึงศักยภาพความสามารถและปรัชญาของแต่ละบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างเต็มที่ การรู้จักตนเองตรงตามสภาพที่เป็นจริง ประกอบด้วย

1. เป็นผู้ที่เปิดรับประสบการณ์ต่างๆมาปรับเข้ากับตนได้
2. สนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์
3. มีความคิดริเริ่มในการนำตนเอง และริเริ่มผลิตสิ่งต่างๆด้วยตนเอง
4. มีความสามารถในการคิดยืดหยุ่น เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทาง ในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมได้

ดำเนินชีวิตให้เหมาะสมได้

จากทฤษฎีและแนวคิดที่กล่าวทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าบุคคลทุกคนมีความสามารถหลายด้าน โดยเฉพาะความสามารถด้านศิลปะก็มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน เช่นกันและสามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยอาศัยทฤษฎีที่สำคัญคือ ทฤษฎีพหุศิลปศึกษา เชิงพหุปัญญา ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความฉลาดของมนุษย์ในแปดด้าน ส่วนทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เป็นการศึกษาสมรรถภาพทางสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ซึ่งสามารถพัฒนาบุคคลด้านศิลปะ 5 องค์ประกอบ คือ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความรู้สึกสัมผัสจากการรับรู้ การจัดระบบภาพ และการพัฒนารูปทรงได้เป็นอย่างดี

### 3.4 การจัดกิจกรรมศิลปะแบบแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

ความคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ที่มีความสอดคล้องกับศิลปะร่วมสมัย ทั้งศิลปะสมัยใหม่ ( Modern Art ) และศิลปะหลังสมัยใหม่ ( Post Modern Art ) ซึ่ง วิรุณ ตั้งเจริญและคณะได้นำความคิดหลักดังกล่าวมาไว้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก ได้ใช้ฝึกปฏิบัติและตรวจสอบการสร้างสรรค์ว่า สามารถแสดงออกได้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) โดยมีแนวทาง ในการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ( C )

จินตนาการ ( I ) การถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ( S<sub>1</sub> ) การจัดระบบภาพ ( S<sub>2</sub> ) และการปรับเปลี่ยนรูปทรง ( T ) ตามรายละเอียดดังนี้

### ความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ ( Creativity ) เป็นศักยภาพทางสมองที่มีอยู่ในทุกๆ คน และเป็นสิ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดอารยธรรมต่างๆ ขึ้นในสังคมมนุษย์ ทำให้เกิดการค้นพบ การประดิษฐ์อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีมากมายที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเรา การศึกษาค้นคว้าเรื่องความคิดสร้างสรรค์นั้นได้กระทำอย่างแพร่หลายในรอบ 20 ปี ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่กิลฟอร์ด ได้พัฒนาทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาขึ้นมา ซึ่งมีผู้ให้นิยามของความคิดสร้างสรรค์ในหลายแง่หลายมุมด้วยกัน ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี 2544 : 3)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532 : 4) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์คือ ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติเป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่หลายมุม ประสมประสานกันจนได้ผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์

ดิลก ดิลกานนท์ (2534 : 40) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT – DP ( The Test for Creative Thinking Drawing Production ) ของเจเลนและเออร์บัน ( Jellen and Urban. 1984 ) ซึ่งสร้างตามคำนิยามว่า “ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดอย่างมีสาระ ( Productive Thinking ) ในเชิงนวัตกรรมจินตนาการ และความคิดอเนกนัย ซึ่งรวมถึงความคิดคล่อง ( Fluency ) ความคิดยืดหยุ่น ( Flexibility ) ความคิดริเริ่ม ( Originality ) และความละเอียดประณีต ( Elaboration ) ความกล้าเสี่ยง ( Risk – Taking ) และอารมณ์ขัน ( Humor )”

อารี พันธุ์มณี (2537 : 9) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอเนกนัย (Divergent Thinking) อันนำไปสู่การค้นพบสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันใหม่ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ตลอดจนวิธีการคิดทฤษฎีหลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นั้นมิใช่เพียงแต่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ความคิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่ไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิดค้นหรือจินตนาการประยุกต์ จึงจะทำให้เกิดผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกรมการฝึกหัดครู (2522 : 10) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดอเนกนัยหรือความคิดหลายทิศทางที่จะนำไปสู่กระบวนการคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมทั้งการคิดและการค้นพบวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ตลอดจนความสำเร็จในการคิดค้นทฤษฎีต่างๆ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

เวสคอต และสมิท (ทิวต์ นกบิน. 2542 : 9 ; อ้างอิงจาก Westcott & Smith. 1967 : 2)

อธิบายความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นขบวนการทางสมองที่รวมการดึงเอาประสบการณ์เดิมของแต่ละคนออกมาแล้วนำมาจัดให้อยู่ในรูปใหม่ การจัดรูปใหม่ของความคิดนี้ เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ระดับโลก

วอลเลซ และโคแกน (เยาวภา เดชะคุปต์. 2542 : 48 ; อ้างอิงจาก Wallach & Kogan. 1965 : 13-20) เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดโดยสัมพันธ์ คนที่มีความคิดสร้างสรรค์คือ คนที่สามารถคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เมื่อเห็นคำว่าปากกาก็นึกถึง กระดาษ ดินสอ ขวดหมึก โต๊ะ แก้ว สมุดบันทึก ฯลฯ ยิ่งคิดได้มากเท่าไร ยิ่งแสดงถึงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของแต่ละบุคคลในการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหาคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของขบวนการคิดผลผลิตหรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ซึ่งความสามารถด้านนี้ มีอยู่ในตัวบุคคลของแต่ละคนในระดับที่แตกต่างกัน และสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยการจัดประสบการณ์ ที่เหมาะสม ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมและพัฒนาให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

### แนวการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การที่ครูจะจัดกิจกรรมศิลปะให้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้นั้น ควรมีสิ่งสำคัญดังนี้

1. ต้องรู้ว่าจะเริ่มปัญหาแบบใด คือจะเริ่มจากการที่ครูหรือนักเรียนเป็นผู้เสนอ แต่สำหรับเด็กปฐมวัยโดยทั่วไป ครูจะเป็นผู้เสนอปัญหาแล้วเด็กเลือก โดยไม่รู้ขั้นตอนมาก่อน ซึ่งเป็นการยกระดับ ให้ผู้เรียนสนใจ อยากคิดแก้ปัญหา
2. ต้องพยายามให้โอกาสผู้เรียนใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหา และควรใช้เทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ เช่น การช่วยให้ผู้เรียน ตอบปัญหาด้วยการสร้างสถานการณ์เรียนปนเล่น
3. ต้องการเสริมสร้างผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นการยกย่องชมเชยอย่างเหมาะสม เพื่อผู้เรียนถามคำถามอย่างสร้างสรรค์

### จินตนาการ ( Imagination )

จินตนาการ คือ ความคิดคำนึงหรือภาพในสมองที่มีอยู่ทุกคน หรืออาจจะหมายถึงสิ่งที่คาดหวังที่จะได้เห็น สิ่งที่คาดเอาไว้ล่วงหน้าในลักษณะภาพความฝัน หากมีจินตนาการมากๆ ก็จะเป็นลักษณะของความเพ้อฝันหรือฟุ้งซ่าน อย่างไรก็ตามแม้ว่าจินตนาการจะเป็นภาพความฝันแต่ก็มี

พื้นฐานหรือจุดเริ่มต้นมาจากสิ่งที่เป็นจริง เช่น ภาพของสัตว์โลกล้านปีอย่างไดโนเสาร์จากภาพยนตร์เรื่อง จูราสิค ปาร์ค ก็คือ จินตนาการของสติเว่น สปีลเบิร์ก ที่มาจากชิ้นส่วนโครงกระดูกของมันนั่นเอง

จินตนาการเป็นส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ ต่างกันที่ความคิดสร้างสรรค์มีความหมายรวมไปถึงความมานะพยายามอย่างบากบั่น เพื่อที่จะสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ให้สำเร็จในขณะที่จินตนาการเป็นความคิดคำนึง หรือภาพในสมองดังกล่าวมาแล้ว ความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มเกสตัลท์ที่ว่า "ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของการกระทำเพื่อให้ได้ผลผลิตใหม่ๆ ทางความคิด" ซึ่งจะเกิดจากความคิดจินตนาการมากกว่าการใช้เหตุผล เช่นเดียวกับออสบอร์น ( Osborn 1957 ) ที่เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ก็คือ จินตนาการประยุกต์ ( Applied Imagination ) จินตนาการ จึงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์

อารี สุทธิพันธุ์ (2526 : 2-6) กล่าวถึงการถ่ายทอดตามจินตนาการในผลงานวาดเขียนว่า "...ความจริงของการวาดเขียนอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสอันจำกัดของมนุษย์ ซึ่งการถ่ายทอดอาจมีเค้าโครงของโลกภายนอกที่เห็นหรือนอกเหนือจากสิ่งที่เห็นตามอำนาจจิตของแต่ละบุคคลที่สามารถสร้างภาพขึ้นตามนิมิต ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดหลายประการ เช่น การเขียนภาพตามความคิดคำนึง การเขียนภาพตามความฝันและการเขียนภาพตามปรากฏการณ์ที่อุบัติขึ้น"

ชัยยุทธ รัตตานุกุล (2540 : 62) กล่าวถึงจินตนาการว่า เมื่อมนุษย์ได้ถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าจากการรับสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสต่างๆ ก็เกิดรูปความคิดขึ้นบ้าง ในสมองเป็นอันดับแรกที่เราเรียกว่าการคิดจินตนาการ ซึ่งอาจจะคิดได้มากมายหลายแนวทาง ยังไม่สามารถสร้างเอกภาพของรูปความคิดนี้ได้จนกว่าจะผ่านขบวนการทางการศึกษา เพื่อวิเคราะห์พิจารณาด้วยเหตุและผลเสียก่อน หากความคิดจินตนาการถูกปรุงแต่งด้วยหลักการและเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ก็จักปรากฏรูปแบบของความคิดสร้างสรรค์ติดตามมาตามลำดับเช่นนี้ จึงลงความเห็นและสรุปความได้ว่า จินตนาการคือ ผลจากการรับรู้โดยประสาทสัมผัสต่างๆ ของมนุษย์ ผสมผสานกับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อรู้มาก เห็นมาก ก็ทำให้เกิดแนวคิดได้มาก เกิดจินตนาการในสิ่งต่างๆ มาก กล่าวไว้ว่า "จินตนาการเกิดจากการสังสมของการรับรู้ทั้งหมด" ผู้คิดสร้างเครื่องบินคนแรกของโลกนั้นจะต้องเคยเห็นนกบิน หรือเห็นแมลงบินมาก่อน แล้วจึงเกิดจินตนาการการสร้างเครื่องบิน และวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องบินที่มีประสิทธิภาพอันสูงยิ่ง ในปัจจุบันนี้ด้วยแนวความคิดสร้างสรรค์ของวิศวกรและนักออกแบบรุ่นต่างๆ ในบางครั้ง ถ้ามีความคิดจินตนาการมากเกินไป ก็จะเรียกว่าเป็นความคิดฟุ้งซ่าน ( Fantasy ) หรือคิดเพ้อฝัน ในกลุ่มศิลปินที่มีจินตนาการมากเกินไปก็จะถูกกล่าวหาว่า บ้าๆ บอๆ อาจถูกสังคมสอบสวน ดังนั้นจินตนาการที่ดีจึงควรขึ้นอยู่กับความพอดีของสังคมด้วย จินตนาการแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ประเภทจินตนาการผลิตซ้ำ ( Reproductive Imagination ) ได้แก่การคิดถึงเรื่องราวเดิม ที่ศิลปินหรือสร้างงานทัศนศิลป์เคยปฏิบัติ เคยมีประสบการณ์มาแล้วจากในอดีตและลักษณะรูปร่างต่างๆ ที่ปรากฏในสิ่งแวดล้อมหรือรูปร่างของสิ่งหนึ่งสิ่งใดในธรรมชาติที่เคยพบเห็น

2. ประเภทจินตนาการโครงสร้าง ( Constructive Imagination ) ได้แก่วิธีคิดสร้างจินตนาการขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลหรือคำบอกเล่าของผู้อื่น ซึ่งมีใช้จินตนาการที่เกิดจากประสบการณ์เดิมของตัวศิลปินเอง และศิลปินก็สามารถคิดสร้างรูปร่างต่างๆขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องประสบกับสิ่งนั้นๆ มาก่อนเลย

3. ประเภทจินตนาการสร้างสรรค์ ( Creative Imagination ) ได้แก่การเกิดแนวคิดจินตนาการขึ้นใหม่ตามความต้องการและความรู้สึกภายในจิตใจของตัวศิลปินเอง อาจเป็นจินตนาการเพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ ในการสร้างงานทัศนศิลป์ก็ได้ หรือเป็นจินตนาการในการปฏิบัติงานด้วยเทคนิคใหม่ๆ เช่น การเลือกใช้วัสดุใหม่ๆ ที่เป็นผลพวงจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมทั้งการปรับปรุงกระบวนการ วิธีการทำงานแนวใหม่จากเงื่อนไขดังกล่าว

ประสบการณ์ มีส่วนสำคัญต่อชีวิตของคนเราในทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้สร้างงานด้านทัศนศิลป์ เพราะประสบการณ์เป็นผลมาจากการปะทะระหว่างตัวเรากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น การได้เคยเห็น เคยได้ยินได้ฟัง เคยได้ศึกษาค้นคว้าและเคยได้ลงมือปฏิบัติมาก่อน ฯลฯ จะเห็นได้ว่าในแต่ละวันหนึ่งๆ ของการดำเนินชีวิต เราได้ทำอะไรหลายอย่างหลายสิ่ง และสิ่งสมเป็นประสบการณ์ทั้งสิ้น ในทางทัศนศิลป์ถือกันว่าประสบการณ์เป็นจุดเริ่มต้นในการคิดจินตนาการ ซึ่งเป็นลักษณะของความคิดขั้นพื้นฐานที่รอการพัฒนาด้วยกระบวนการศึกษา ให้ก้าวหน้าจนถึงระดับสูงซึ่งจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ในที่สุด ประสบการณ์มีส่วนคล้ายกับการทดลอง บางทีอาจจะเป็นไปได้โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ อย่างที่เรียกกันว่า แบบลองผิด ลองถูกก็ได้

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2545 : 146-147) กล่าวถึงจินตนาการว่าจินตนาการเป็นกระบวนการทางความคิดอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องอาศัยคำพูดหรือตัวอักษรก็ได้ อาจจะเป็นกระบวนการคิดออกมาเป็นซึ่งพฤติกรรมรวมๆ เพื่อแสดงออกถึงการรับรู้โลกภายนอกในระดับใดระดับหนึ่ง

จากการที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จินตนาการคือ ภาพในสมอง หรือความคิดคำนึงหรืออาจจะหมายถึง สิ่งที่คาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้า จินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น เมื่อศิลปินอย่างลีโอนาโด ดา วินชี ร่างภาพจินตนาการถึงเครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ หลังจากนั้น อีกหลายร้อยปี ฟิน้องตระกูลไรท์จึงทดลองการบินได้สำเร็จ หรือนิวตันเห็นผลแอปเปิ้ลหล่นทำให้สามารถคิดเรื่องแรงโน้มถ่วงขึ้นมาได้ เจมส์ วัตต์ เห็นไอน้ำทำให้ฝักกาเผยอกก็ทำให้คิดเครื่องจักรไอน้ำได้สำเร็จ เป็นต้น

### แนวการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาด้านจินตนาการ

การที่ครูจะจัดกิจกรรมศิลปะให้พัฒนาด้านจินตนาการของเด็กปฐมวัยได้นั้น ควรมีสิ่งสำคัญดังนี้

1. ต้องส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดอย่างอิสระ
2. ส่งเสริมการสร้างงานจากโลกแห่งความฝันของเด็ก

1. ครูเปิดโอกาสให้เด็กถ่ายทอดความรู้สึก
2. กระตุ้นเด็กให้เกิดจินตนาการด้วยการทดลองเทคนิควิธีการต่างๆ ด้วยการวาดภาพ
3. การตั้งคำถามปลายเปิดให้เด็กตอบ เพื่อให้เด็กใช้กระบวนการทางความคิดสู่ผลงาน

### การรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า ( Sensibility )

กระแสศิลปะสมัยใหม่ ( Modern Art ) และยุคหลังศิลปะสมัยใหม่ ( Post modern Art ) ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความคิดเรื่องความสามารถทางการวาดภาพจากประสาทสัมผัสทางด้านต่างๆ ที่นอกเหนือจากจักขุสัมผัสอันได้แก่ โสตสัมผัส กายสัมผัส ประสาทสัมผัสรับกลิ่น และประสาทสัมผัส รับรส เริ่มเข้ามามีบทบาทในวงการทัศนศิลป์ การพัฒนาความสามารถทางการวาดภาพของผู้เรียน โดยกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า จะเป็นวิธีการกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะในการแปลความหมายจากการรับสัมผัสจากสิ่งเร้า มนุษย์จะต้องอาศัยประสบการณ์เดิมและจินตนาการเข้าช่วย ตัวอย่างเช่น เมื่อกำหนดให้ผู้เรียน ได้ลูบคลำสัมผัสสิ่งของโดยไม่ให้มองเห็นสิ่งของนั้น เขาย่อมต้องใช้ประสบการณ์เดิมผนวกเข้ากับการรับรู้จาก การลูบคลำสัมผัสเพื่อจินตนาการว่าเขาได้สัมผัสกับอะไร ดังนั้นการให้กิจกรรมที่กระตุ้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถทางการวาดภาพของผู้เรียนในแง่ของความหลากหลายทางด้านความคิด รูปแบบ เนื้อหา และกระบวนการถ่ายทอดผลงานศิลปกรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาของศิลปะในโลกปัจจุบัน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2529 : 19) ได้กล่าวว่า การรับรู้ที่เด็กได้สัมผัสสิ่งต่างๆ โดยการดมกลิ่นของดอกไม้ การชิม การฟัง การมองเห็น และการสัมผัส เขาจะได้รับความรู้จากสิ่งรอบตัวแปลกๆ ใหม่ๆ จะทำให้จิตสำนึกของการรับรู้ของเด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มาเรีย มอนเตสเซอร์รี่ (Maria Montessori) นักจิตวิทยาการศึกษาเด็กชื่อดัง ได้บันทึกความสนุกสนาน ในการใช้ประสาทสัมผัสของเด็ก กิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสและอวัยวะต่างๆ ในการรับรู้ความรู้สึกเป็นสิ่งที่ให้ความสุขแก่เด็ก และยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของเด็กเมื่อโตขึ้นอีกด้วย

สรวงพร กุศลสง (2532 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า เกมการศึกษาแบบประสาทสัมผัส หมายถึง การจัดกิจกรรมการเล่นของเด็ก โดยครูแนะนำให้เด็กในเรื่องของการชิม การดมกลิ่น การฟัง การสัมผัส การมองเห็น ซึ่งจะได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้ จากการสังเกตและจับต้องเปรียบเทียบส่วนที่หยาบละเอียดเป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการเรียนรู้ในการสัมผัส ให้เกิดความรู้สึกที่ถาวร

วิรุณ ตั้งเจริญ; และคณะ (2543 : 17) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้งห้า ไว้ดังนี้

กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง เป็นกิจกรรมที่ใช้เพลงเป็นเนื้อร้อง การเขียนภาพก็จะเขียนตามเนื้อร้องในเพลง กิจกรรมเช่นนี้มักจะได้อาพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน เพลงจะมีเนื้อ

ร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระ การเขียนภาพจากเพลงเพื่อให้เด็กแปลความสนุกสนานจากเพลง แล้วมาสร้างสรรค์เป็นภาพทางทัศนศิลป์เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส ( Sensibility ) จากการฟังไปสู่การมองเห็น

**กิจกรรมการเขียนภาพจากกลืน** เป็นกิจกรรมเชิงสุนทรียศึกษา ( Aesthetic Education ) ที่มุ่งพัฒนาความรู้สึกสัมผัสจากโสตประสาทหนึ่งไปยังอีกโสตประสาทหนึ่ง ในแง่ความรู้สึกสัมผัส กลืนที่สะอาด กลืนที่สกปรก กลืนที่ให้ความรู้สึกสวยงามได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาร่วมสมัยในปัจจุบัน

**กิจกรรมการเขียนภาพจากรส** เป็นกิจกรรมที่มุ่งแปลความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรค์ อีกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้ และการแสดงออกไปพร้อมๆ กัน แม้ความรู้สึกสัมผัสจากรสจะนำมาใช้ในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก สื่ก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรสได้เช่นกัน

**กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส** เป็นกิจกรรมการถ่ายทอดวัตถุสัมผัส แปรไปสู่การเขียนภาพ ระบายสี กิจกรรมที่เน้นต่อวัตถุ ผิวสัมผัส ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัส โดยไม่เห็นรูปทรง อาจจะเป็นความรู้สึกที่นุ่มนวล ขยะแขยง รู้สึกเปียก ฯลฯ ความรู้สึกสัมผัสนี้มีความสัมพันธ์ต่อความรู้สึกสัมผัสโดยตรง ถ้าผลงานแสดงรูปทรงวัตถุสิ่งของ สามารถแสดงความรู้สึกสัมผัสเหล่านี้ได้การแสดงออกน่าจะมีคามหมายยิ่งขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าว การพัฒนาความสามารถทางด้านศิลปะของผู้เรียนท่ามกลางสภาพความหลากหลายในสังคมปัจจุบัน จึงควรพัฒนาศักยภาพทางด้านการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ของผู้เรียนควบคู่กันไปด้วย

#### **การจัดกิจกรรมให้เกิดการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า**

การที่ครูจะจัดกิจกรรมศิลปะให้พัฒนาการจากประสาทสัมผัสทั้งห้าของเด็กปฐมวัยได้นั้นควรมีสิ่งสำคัญดังนี้

1. การให้เด็กวาดภาพ โดยการถ่ายโยงการรับรู้จากการได้สัมผัสวัตถุ โดยไม่ต้องมองวัตถุ ซึ่งสามารถรับรู้ได้
2. การให้เด็กได้สัมผัสจากการฟัง
3. การให้เด็กได้สัมผัสจากการได้กลิ่น
4. การให้เด็กได้สัมผัสจากการชิม
5. การให้เด็กได้สัมผัสจากการมองเห็น

#### **การจัดระบบภาพ ( Systematization )**

การจัดระบบภาพ คือ ความสามารถในการถ่ายทอดผลงานศิลปะด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการออกแบบ การกำหนดโครงสร้างภาพ การตกแต่ง ความปรานี และความซับซ้อนของความคิด ซึ่งผู้ออกแบบจัดระบบภาพจะต้องมีพื้นฐานของการรับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับส่วนประกอบทางศิลปะดังนี้

จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2545 : 24) ได้กล่าวถึงการจัดระบบภาพไว้ด้วย

1. ส่วนประกอบทางศิลปะขั้นมูลฐาน ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ขนาดและสัดส่วน  
น้ำหนัก บริเวณว่าง

2. ส่วนประกอบที่เกิดจากการเชื่อมโยงส่วนประกอบขั้นมูลฐานเข้าด้วยกัน ได้แก่ จังหวะ  
ลีลา ความเคลื่อนไหว ความสมดุล ความกลมกลืน และความเป็นเอกภาพ

การรับรู้และความเข้าใจ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับส่วนประกอบทางศิลปะทั้ง 2 แบบนี้  
ถูกนำมาใช้ในการจัดระบบในผลงานศิลปะ ทั้งรูปแบบคล้ายจริง ( Realistic ) รูปแบบลดตัดทอน  
( Distortion ) และรูปแบบนามธรรม ( Abstract ) ดังนั้นผู้ที่จัดระบบภาพได้ดี จึงต้องเข้าใจ  
ความคิดรวบยอดของส่วนประกอบทางศิลปะทั้ง 2 แบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เส้น ( Line ) คือ ส่วนประกอบทางศิลปะที่เกิดจากการนำจุดเล็กๆ มาวางต่อกัน  
จนกลายเป็นเส้น เส้นมีความสัมพันธ์กับความรู้สึก เส้นแต่ละชนิดเมื่อถูกนำมาจัดองค์ประกอบ  
เป็นผลงานศิลปะ จะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกรับรู้ของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เช่น เมื่อเห็นกลุ่มของ  
เส้นตรงในแนวตั้ง เรารู้สึกถึงความแข็งแรง มั่นคง มากกว่าเมื่อเราเห็นเส้นโค้ง เป็นต้น กล่าวถึง  
ผลงานการวาดเขียน การนำเอาลายเส้นมาใช้ในการถ่ายทอดน้ำหนัก แสงเงา นิยมใช้ลายเส้นอยู่  
3 ลักษณะ คือ

1.1 ลายเส้นทางเดียว ( Hatching ) คือ ลายเส้นที่เขียนเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ  
ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อแทนค่าของแสงเงาที่มองเห็นจากวัตถุจริงซึ่งเป็นแบบ

1.2 ลายเส้นขั้ดกัน ( Cross Hatching ) คือ ลายเส้นที่เขียนขั้ดกัน โดยมีวัตถุประสงค์  
ให้ภาพเขียนดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ลายเส้นขั้ดกันนี้ศิลปินในยุคเรอเนซองส์นิยมนำมาใช้ในผลงาน  
การวาดเขียนของพวกเขาเป็นอย่างมาก เป็นลายเส้นที่ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการถ่ายทอด  
ร่างกายของมนุษย์ และกล้ามเนื้อ แขนขา ได้อย่างสวยงามมาก

1.3 ลายเส้นวน คือ ลายเส้นที่เขียนวนไปวนมา เพื่อแทนค่าแสงเงาของวัตถุที่เป็น  
ต้นแบบ ลายเส้นวนนี้ช่วยให้ผลงานที่ปรากฏออกมาดูแปลกตาน่าสนใจ

นอกจากการถ่ายทอดแสงเงาด้วยลายเส้นทั้ง 3 ลักษณะแล้วยังมีเทคนิคการถ่ายทอด  
รูปแบบการวาดเขียน โดยการแทนค่าของแสงและเงาด้วยน้ำหนักอ่อนแก่ ซึ่งเป็นวิธีการซึ่งได้รับความ  
นิยมนับเป็นอย่างมากเช่นกัน การถ่ายทอดค่าน้ำหนักอ่อนแก่ นี้ อาจเป็นการถ่ายทอดผลงาน  
การวาดเขียนด้วยวัสดุเปียก หรือวัสดุแห้งก็ได้ ได้แก่ ดินสอถ่าน ถ่านเกรยอง สีน้ำ หมึก ฯลฯ  
ผลงานการวาดเขียนอาจดูนุ่มนวล เมื่อมีการจัดวางน้ำหนักไล่จากอ่อนไปแก่ หรือจากแก่มาอ่อน  
แต่จะดูตัดกันเมื่อวางน้ำหนักตรงข้ามกันไว้มากๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ถ่ายทอด  
ว่าต้องการถ่ายทอดผลงานวาดเขียนในลักษณะใด

2. รูปร่างและรูปทรง ( Shape and form ) รูปร่างและรูปทรงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ  
ของการถ่ายทอดผลงานศิลปะ เราทราบกันดีว่า รูปร่างมีลักษณะเป็นสองมิติ รูปร่างและรูปทรง  
มีความแตกต่างกันที่มีมิติของภาพกล่าวคือ รูปร่างมีเพียงแคความกว้างและความยาวเท่านั้น แต่  
รูปทรงจะต้องมีปริมาตร คือ มีความลึก ความหนา หรือความสูง เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สำหรับผลงาน

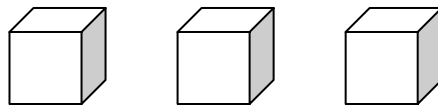
การวาดเขียนนั้น สิ่งที่ถูกถ่ายทอดลงบนกรอบของการแสดงออก จะถูกพิจารณาว่าเป็นรูปร่าง หรือรูปทรงก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันดังนี้

2.1 ภาพวงกลมที่ถ่ายทอดค่าน้ำหนักอ่อน – แก่ ลงบนพื้นระนาบสองมิติ คือ รูปทรงกลม ถ้าพิจารณาโดยยึดถึงการรับรู้ทางการมองเห็นเป็นเกณฑ์วงกลมที่ถูกถ่ายทอดลงบนแผ่นระนาบ โดยการไล่ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ แทนค่าของแสงและเงา จะดูมีมิติ หรือดูหนุนไถ่เคียงกับวัตถุจริงที่ต้นแบบจะดูเหมือนภาพสามมิติ

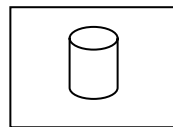
2.2 ภาพวงกลมบนพื้นระนาบสองมิติ ไม่ว่าจะเป็นวงกลมที่ถูกถ่ายทอด โดยการไล่ค่าน้ำหนักอ่อน – แก่ หรือไม่ก็ตาม คือ รูปร่างวงกลมทั้งสิ้น ถ้าพิจารณาโดยยึดหลักความเข้าใจ และให้ความสำคัญกับระนาบรองรับที่เป็นสองมิติ เพราะถึงแม้ว่าวงกลมจะถูกถ่ายทอดโดยการไล่ค่าน้ำหนักอ่อน – แก่ จนดูเหมือนกับว่าเป็นสามมิติ คือ มีความลึก หรือความหนุน แต่มิติที่สามที่เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ใช่ของจริง เป็นเพียงแค่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นลวงตา หรือมิติลวงเท่านั้น

จากข้อตกลงที่แตกต่างกันทั้งสองประการนี้ มีผลทำให้คำว่า รูปร่าง และรูปทรงในผลงานการวาดเขียนและผลงานจิตรกรรมมีความสัมพันธ์กันยากที่จะแยกออกจากกันอย่างชัดเจนได้ จนบางครั้งก็มีผู้ใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายเดียวกัน

3. บริเวณว่าง ( Space ) มีความหมายกว้างขวางมาก อาจหมายถึง ช่วงห่างระหว่างรูปร่าง รูปทรง



หมายถึงบริเวณรอบนอกของรูปร่างรูปทรง



หรืออาจหมายถึงบริเวณภายในรูปทรงก็ได้



บริเวณว่างเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญสำหรับการออกแบบไม่น้อยไปกว่ารูปทรง การออกแบบบางประเภท เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบภาชนะบรรจุ การออกแบบเซรามิกส์ จัดว่าเป็นการออกแบบที่ให้ความสำคัญกับบริเวณว่างพอๆ กับรูปทรงเลยก็ทีเดียว ทั้งนี้เพราะบริเวณว่างของผลงานการออกแบบดังกล่าว นอกจากจะส่งเสริมให้รูปทรงมองดู

งดงามมากยิ่งขึ้นแล้ว ส่วนที่เป็นบริเวณว่างนี้เองแหละเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยของรูปทรง

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ของรูปทรงและบริเวณว่าง (Form and Space) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลงานการออกแบบสองมิติ จะส่งผลต่อการรับรู้และความคิดรวบยอดของผู้ชื่นชมผลงานที่แตกต่างกันได้ เช่น ภาพตัวอย่างนี้เป็นภาพสองนัย ถ้าผู้ชื่นชมผลงานพุ่งความสนใจไปตรงพื้นที่สีดำก็จะมองเห็นรูปหน้าคนหันหน้าชนกันบนพื้นสีขาว แต่ถ้าผู้ชื่นชมพุ่งความสนใจไปตรงพื้นที่สีขาวก็จะมองเห็นรูปพาน บนพื้นสีดำนั้นเป็นเพราะการออกแบบในลักษณะนี้ให้ความสำคัญทั้งในส่วนของรูปและพื้นที่พอๆ กัน ทำให้ทราบว่บางที่การรับรู้เรื่องรูปทรงและบริเวณว่าง (รูปและพื้นที่) อาจแตกต่างกันตามความสนใจของผู้ดู และจากบทบาทของรูปและพื้นที่อาจสลับกันได้นี้ จึงสรุปเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปและพื้นที่ (รูปทรงและบริเวณว่าง) ได้ว่า ส่วนที่เป็นรูปทรงก็คือ บริเวณว่างในส่วนที่เป็นบวก (Positive Space) และส่วนที่เป็นพื้นที่ก็คือ บริเวณว่างในส่วนที่เป็นลบ (Negative Space) ซึ่งบริเวณว่างทั้งสองส่วนนี้จะช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน แม้ว่าในงานการออกแบบสองมิติ โดยส่วนใหญ่จะถูกออกแบบให้พื้นที่หรือบริเวณว่างในส่วนที่เป็นลบนี้ มีพลังดึงดูดความสนใจน้อยกว่า รูปหรือบริเวณว่างในส่วนที่เป็นบวกก็ตาม แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าบทบาทอันโดดเด่นของรูป ก็ถูกส่งเสริมโดยพื้นที่เอง

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของรูปทรงและบริเวณว่างยังทำให้เรารับรู้ถึงแรงในบริเวณว่างที่เกิดจากความเคลื่อนไหว โดยความเคลื่อนไหวรับรู้ได้จากการจัดส่วนประกอบของการมองเห็นให้เคลื่อนไหวในความรู้สึกรับรู้ของผู้ดู

ความเคลื่อนไหวดังกล่าวจะมีแรงมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับการจัดส่วนประกอบของการมองเห็นให้มีความเชื่อมโยงกันภายในบริเวณว่างในลักษณะใด

ดังนั้นการรับรู้เรื่องแรงในบริเวณว่าง จึงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการรับรู้และเข้าใจความคิดรวบยอด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรูปทรงที่เคลื่อนไหวอย่างมีทิศทางในบริเวณว่างและยังมีการรับรู้เรื่องเวลา (Time) เข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย

ภาพหยินและหยางทำให้ผู้ดูรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดแรงผลักดันให้เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (Dynamic) และมีทิศทาง (Direct) ในขณะเดียวกันแรงและความเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ทำให้เรารู้สึกถึงการเคลื่อนที่ของรูปทรงในบริเวณว่าง แบบสลับกันทำหน้าที่เป็นรูปและเป็นพื้นที่ของพื้นที่สีขาวและสีดำอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

4. ขนาดและสัดส่วน (Size and Proportion) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับขนาดเป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรม อันที่จริงเราจะไม่สามารถรับรู้ขนาดของสิ่งใดๆ ได้เลย ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบเป็น สัดส่วนกับสิ่งอื่น เช่น เราจะไม่มีวันรู้ได้เลยว่า ตัวเราเองมีขนาด "ใหญ่" หรือ "เล็ก" ถ้าเราไม่ เปรียบเทียบกับสัดส่วนของคนอื่น

เกี่ยวกับเรื่องการรับรู้เรื่องขนาด มนุษย์มีแนวโน้มที่จะยึดเอาตนเองเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ เช่น เรามักจะคิดว่าเหรียญบาทมีขนาดเล็กก็เนื่องมาจากเรายึดเอาตัวของเราเอง เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ แต่ถ้าเรานำเอาไปเทียบกับเมล็ดข้าว เราก็จะพบว่าความคิดรวบยอด

เกี่ยวกับขนาดของเหรียญบาท ซึ่งเคย “เล็ก” เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเราได้เปลี่ยนเป็น “ใหญ่” เมื่อเปรียบเทียบกับเมล็ดข้าวไปเสียแล้ว ที่กล่าวถึงนี้เป็นกรยกตัวอย่างของขนาดสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้นแต่ถ้าเป็นขนาดที่เป็นนามธรรมจะยิ่งเป็นปัญหายุ่งยากต่อการรับรู้และการทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้นเช่น ปริมาณหรือขนาดของความเคลื่อนไหว ปริมาณหรือขนาดของความงาม เป็นต้น ซึ่งขนาด และสัดส่วนของสิ่งเป็นนามธรรมนี้จะเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบกันได้ยากมาก

5. น้ำหนัก ( Value ) ผลงานสองมิติ เช่นผลงานการวาดเขียนมักมีการถ่ายทอดน้ำหนักเพื่อแทนค่าของแสงและเงาที่มองเห็นจากวัตถุจริง หรือมิฉะนั้นก็มักจะถ่ายทอดน้ำหนักเพื่อให้เกิดความงามในผลงานชิ้นนั้นๆ โดยไม่ยึดถือธรรมชาติเป็นต้นแบบ

การถ่ายทอดน้ำหนักในผลงานการวาดเขียน หมายถึงการถ่ายทอดค่าระหว่างดำกับขาว หรือ ค่าความสว่างกับความมืดนั่นเอง น้ำหนักที่ถูกถ่ายทอดลงบนผลงานการวาดเขียน ส่วนมากนิยมถ่ายทอดโดยไล่ค่าน้ำหนักอย่างน้อย 3 ค่า คือ น้ำหนักอ่อน น้ำหนักกลาง และน้ำหนักเข้ม การออกแบบจัดวางน้ำหนักในภาพเขียนอาจก่อให้เกิดผลตามความรู้สึกรับรู้ ดังนี้

5.1 รู้สึกตัดกัน เกิดจากการวางน้ำหนักที่แตกต่างกันไว้อีกๆ กัน

5.2 รู้สึกกลมกลืน เกิดจากการจัดวางน้ำหนักที่ใกล้เคียงกันเข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากนี้การวัดวางน้ำหนักในผลงานการวาดเขียนยังทำให้เกิดการรับรู้มิติในภาพเขียนได้ โดยอาจถ่ายทอดน้ำหนักได้ดังนี้

5.3 การวาดเขียนให้เกิดการรับรู้มิติของภาพโดยจัดให้สิ่งที่อยู่ใกล้มีน้ำหนักอ่อน และสิ่งที่อยู่ไกลมีน้ำหนักเข้ม เรียกว่า ใกล้สว่างไกลมืด

5.4 การวาดเขียนให้รับรู้มิติของภาพโดยจัดให้สิ่งที่อยู่ใกล้มีขนาดเข้ม และสิ่งที่อยู่ไกล มีน้ำหนักอ่อน เรียกว่า ใกล้มืด ไกลสว่าง

6. ลักษณะผิว ( Texture ) ส่งผลต่อการรับรู้ทางด้านประสาทสัมผัสของเราเสมอ ถ้ากล่าวถึงลักษณะผิวที่ส่งผลต่อการรับรู้ทางการมองเห็น จะพบว่าลักษณะผิวที่แตกต่างกันย่อมทำให้ความรู้สึกรับรู้จากการมองเห็นแตกต่างกัน เช่น วัตถุที่มีผิวหยาบให้ความรู้สึกหยาบกระด้าง และมักดูใกล้ด้วยตามากกว่าวัตถุผิวละเอียด ในส่วนของการรับรู้จากกายสัมผัส เราจะพบว่า ผิวหยาบให้ความรู้สึกสากมือมากกว่าผิวเรียบ เป็นต้น

7. จังหวะและความเคลื่อนไหว ( Rhythm and Movement ) จังหวะเกิดจากการนำเอาส่วนประกอบขั้นมูลฐานอย่างมีจังหวะและมีทิศทางภายในบริเวณว่าง จะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวขึ้นสำหรับผลงานสองมิติความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเป็นความเคลื่อนไหวลวงหรือความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอยู่กับความรู้สึกรับรู้ของผู้ดูภาพเองจากการที่ได้มองเห็นการจัดส่วนประกอบของการมองเห็นให้มีพลังดึงดูดให้รับรู้การเคลื่อนไหวของรูปทรงในบริเวณว่าง ตัวอย่างของผลงานที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องจังหวะและความเคลื่อนไหว ได้แก่ ผลงานการวาดเขียนท่าทาง ( Gesture Drawing ) หรือผลงานจิตรกรรมของ มาเซล ดูซอมป์ ภาพผู้หญิงก้าวเดินลงบันได เป็นต้น

8. ความสมดุล ( Balance ) เป็นโครงสร้างที่เกิดจากการเชื่อมโยงของส่วนประกอบขั้นมูลฐานคือ เส้น รูปว่าง รูปทรง น้ำหนัก บริเวณว่าง ฯลฯ มาจัดวางเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับรู้

จากผู้ดูว่าผลงานศิลปะชิ้นนั้นดูเหมาะสมหรือไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ความคิดรวบยอดเรื่องความสมดุลนี้เป็นนามธรรม การที่จะได้รับรู้และเข้าใจ ความคิดรวบยอดนี้ได้ จะต้องมีการฝึกให้รับรู้และเข้าใจความสมดุลที่ปรากฏบนผลงานศิลปะโดยทั่วไป มีลักษณะดังนี้

8.1 ความสมดุลจากแกนกลาง ( Axial Balance ) ลักษณะของความสมดุลจากแกนกลางเป็นการจัดความสมดุลที่รับรู้และเข้าใจได้ง่ายที่สุด เพราะความสมดุลแบบนี้จะจัดให้ส่วนประกอบของภาพทั้งซีกซ้ายและซีกขวาเท่ากัน หรือเหมือนกันทุกประการ ดังภาพ

8.2 ความสมดุลของรูปแบบในบริเวณรัศมี ( Radial Balance ) หมายถึงการควบคุมแรงดึงดูดความสนใจอันขัดแย้งตัดกัน โดยที่รูปแบบที่อยู่ในบริเวณที่ขัดแย้งกันนั้น อยู่ในบริเวณตรงกันข้ามกันของรัศมีจากจุดศูนย์กลางของพื้นภาพตัวอย่างเช่น รูปแบบ 2 รูปแบบที่มีคุณสมบัติด้านการเห็นที่คล้ายคลึง หรือเท่าเทียมกัน หมุนเวียนอยู่รอบจุดศูนย์กลางในตำแหน่งที่ตรงข้ามกัน ไม่ว่าจะอยู่ในด้านตั้งหรือด้านนอน สมดุลในประสวนเช่นนี้นอกจากจะนิยมใช้ในศิลปะการตกแต่งแล้ว ยังใช้ในการวางแผนรูปแบบของสถาปัตยกรรมอีกด้วย ( มะลินันตร เอื้ออาพันธ์ ; 2537 : 67 )

8.3 ความสมดุลแบบพิเศษ ( Occult Balance ) ความสมดุลในลักษณะแบบนี้แตกต่างกันในสองแบบแรก เพราะการถ่วงดุลของรูปแบบปราศจากลักษณะบ่งชี้ว่า ออกมาจากบริเวณแกนกลางของภาพ แต่การถ่วงดุลเกิดจากความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการถ่วงดุลกันโดยภาพรวม

9. ความกลมกลืน ( Harmony ) คือ การนำเอาส่วนประกอบขึ้นข้อมูลฐานมาผสมผสานกัน โดยส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องคล้ายกัน ใกล้เคียงกัน หรือลดหลั่นกัน ไม่ตัดกันอย่างรุนแรง เช่นการออกแบบโดยใช้เส้นคล้ายๆกัน การใช้สีในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

10. ความเป็นเอกภาพ ( Unity ) คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการนำส่วนประกอบทางศิลปะขึ้นข้อมูลฐานมาจัดวางเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นเอกภาพอาจทำได้ 2 วิธีคือ

10.1 เอกภาพจากความกลมกลืน คือ การนำเอาส่วนประกอบขึ้นข้อมูลฐานที่คล้ายๆ กัน มาจัดวางเข้าด้วยกัน เช่น ใช้สีใกล้เคียงกัน จัดภาพให้มีทิศทางเคลื่อนไหวของรูปทรงไปในทิศทางเดียวกัน การไล่ค่าน้ำหนักอ่อน-แก่ จนดูกลมกลืนกัน การจัดองค์ประกอบของภาพโดยให้ขนาดของรูปทรงลดหลั่นกัน เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการสร้างเอกภาพโดยใช้หลักความกลมกลืนทั้งสิ้น

10.2 เอกภาพจากความหลากหลาย คือการนำเอาส่วนประกอบขึ้นข้อมูลฐานที่แตกต่างกัน มาจัดวางให้เข้ากันได้ หรือให้ดูเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างเอกภาพแบบนี้ ผู้สร้างจะต้องมีความเข้าใจหลักการจัดองค์ประกอบเป็นพิเศษเพราะไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะนำสิ่งที่แตกต่างกัน มาจัดวางให้ดูเข้ากันได้ แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เกิดจากการสร้างเอกภาพแบบนี้ช่วยให้ผลงานศิลปะดูงดงาม และน่าสนใจมากยิ่งขึ้นด้วย

#### แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะให้เกิดการจัดระบบภาพ

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมองเห็น รูปร่าง เส้น รูปทรง พื้นผิว ขนาด
2. ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดรวบยอด จากการได้สังเกต เพื่อสร้างผลงานศิลปะ

### 3. ฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนประกอบและองค์ประกอบในการวาดภาพ

#### การพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรง ( Transformation )

องค์ประกอบที่จำเป็นของการพัฒนาความสามารถทางด้านศิลปะของผู้เรียน นอกเหนือจากจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรงก็นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

การพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์มองเห็นธรรมชาติที่อยู่เบื้องหน้า เช่น มองเห็นต้นไม้ เขาจะสามารถปรับเปลี่ยนรูปทรงของต้นไม้ให้ต่างไปจากต้นแบบที่เห็นอยู่เบื้องหน้า ให้กลายเป็นรูปทรงใหม่ด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเขา ดังเช่นศิลปิน พอล เซซาน ได้เปลี่ยนรูปทรงธรรมชาติให้กลายเป็นเหลี่ยมเป็นมุม อย่างน่าสนใจ

วิรุณ ตั้งเจริญ; และคณะ (2543: 2) กล่าวถึงการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรงที่สัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ว่า

*...ทัศนศิลป์ใช้การมองเห็น หรือจักษุประสาทเป็นด้านหลัก แต่การมองเห็นเกี่ยวข้องกับกลไก และการแปลความของสมอง การมองเห็นภาพหรือรูปทรงเบื้องหน้าอย่างปกติธรรมดา คงเป็นเรื่องการเห็นโดยทั่วไป แต่การเห็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะจะเป็นเรื่องของความสามารถในการแปลงรูป การเสริมรูป หรือสร้างรูปขึ้นมาใหม่ “การพัฒนาแบบ” ในที่นี้ จึงเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในการตรวจสอบเด็กและเยาวชน”*

ดังนั้นการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรงก็คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปทรงของวัตถุที่มองเห็น ด้วยการลดตัดทอน การเพิ่ม หรือการเปลี่ยนรูปทรง โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปทรงจนได้รูปทรงใหม่ที่แตกต่างไปจากแบบเก่าอย่างสิ้นเชิง

กิจกรรมการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรง สามารถจัดให้ผู้เรียนทำได้อย่างหลากหลาย ตัวอย่าง ของกิจกรรมที่น่าสนใจก็คือ กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรงโดยให้ผู้เรียนสร้างภาพประติต ( Collage ) ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยน พัฒนารูปทรงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวผู้เรียนจะต้องฉีกกระดาษเพื่อสร้างรูปทรงจากวัตถุที่มองเห็น จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการลดตัดทอน หรือการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดรูปทรงใหม่ ที่มีความงาม แปลกตาน่าสนใจ

#### แนวการจัดกิจกรรมการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรง

การที่ครูจะจัดกิจกรรมศิลปะให้พัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรงของเด็กปฐมวัยได้นั้น ควรมีสิ่งสำคัญดังนี้

1. ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนให้วาดภาพให้แตกต่างออกไปจากต้นแบบ โดยใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

2. ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ถ่ายโยงการรับรู้เรื่องรูปทรงต่างๆ ทั้งจากการสัมผัส และการมองเห็น เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการในการวาดภาพอย่างเต็มศักยภาพ
3. ให้แรงเสริมผู้เรียน เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง
4. เสนอแนะหรือวางเงื่อนไข เช่น การกำหนดให้ผู้เรียนเขียนภาพ โดยไม่ยกดินสอ หรือเขียนภาพโดยใช้พู่กันแบบสร้างสรรค์รูปทรง เป็นต้น

### **ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )**

การจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้ศิลปะ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การถ่ายโยงจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า จัดระบบความคิดให้ได้แบบแผนการถ่ายโยงการรับรู้ ได้มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
2. ชี้นำเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ
3. ชี้นำปฏิบัติการ
4. ชี้นำสรุปและจัดระเบียบความรู้

ในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) สามารถอธิบายความหมายและแนวการจัดกิจกรรมในแต่ละข้อดังตาราง ( 2 )

ตาราง 2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	วัตถุประสงค์	แนวการปฏิบัติ
ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน	เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาและเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	ใช้การสนทนา ชักถาม โดยใช้คำถามปลายเปิด การฟังเพลง การฟังนิทาน การเล่นเกมส์ ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือแบ่งกลุ่ม ให้ผู้เรียนช่วยกันคิด
ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ	เพื่อให้เด็กได้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ	ใช้สื่อการสอน ช่วย กระตุ้นความเข้าใจหรือครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นกระบวนการคิด ตลอดจนการสาธิตวิธีการให้ดู
ขั้นปฏิบัติการ	เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานศิลปะตามความสนใจของตน	ให้ผู้เรียนที่สร้างงานศิลปะตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ตามเวลาที่กำหนด
ขั้นสรุปและจัดระบบความรู้	เพื่อให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดความรู้สึก ภาคภูมิใจในผลงานของตน	คุณครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น ชื่นชมในผลงานร่วมกัน

การจัดกิจกรรมข้างต้น จะส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่เรียน และทำให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนของการสร้างผลงานทางศิลปะ ได้ส่งเสริมความสามารถทางศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เพื่อใช้จัดกิจกรรมศิลปะสำหรับนักเรียน

การจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีดังนี้ ( สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรื.2544 : 47-52 )

1. การวาดภาพ โดยการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัส โดยปกติแล้ว การวาดภาพหรือ drawing มักเป็นการวาดภาพ โดยการมองไปที่วัตถุหรือรูปทรงที่จะวาด แล้ววาดภาพลงบนระนาบ โดยที่ผู้วาดจะดูทั้งวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าและภาพที่ปรากฏและมักมุ่งเน้นความเหมือนระหว่างภาพ ที่ปรากฏและวัตถุ หรือรูปทรงเบื้องหน้าเป็นประการสำคัญ ซึ่งการเขียนภาพเช่นนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนกันมาจกอดีต การวาดภาพดังกล่าวอาจขาดการสังเกตในรายละเอียดและขาดความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนสายตากับการลากเส้นกิจกรรมการวาดภาพสัมผัส มุ่งเน้น การใช้สมาธิที่ใช้สายตาสัมผัสไปบนวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้า ทั้งรูปทรง รูปร่าง เส้น ลักษณะผิว สังเกตและเคลื่อนสายตาไปซ้ำๆ กำหนดให้มีมือลากเส้นอย่างซ้ำๆ เช่นกัน ตามการ

เคลื่อนไหวสายตา โดยไม่กังวลถึงความเหมือนเป็นด้านหลัก การเขียนภาพจะไม่มองมือหรือภาพบนกระดาษ จนกว่าจะเขียนภาพเสร็จสิ้นลง ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเส้นที่แสดงความนุ่มนวลตามการสัมผัสหรือตามการเคลื่อนไหวของสายตาดนวัตถุ หรือรูปทรงที่ต้องการวาด กิจกรรมการวาดภาพจากเพลง เป็นกิจกรรมที่ใช้เพลงเป็นเนื้อร้อง การวาดภาพก็จะวาดตามเนื้อร้องในเพลง กิจกรรมเช่นนี้ มักจะได้ภาพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนอง อาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังจินตนาการอย่างอิสระ การวาดภาพด้วยเพลง เพื่อให้เด็กแปลความสนุกสนานจากเพลง แล้วมาสร้างสรรค์เป็นภาพทางทัศนศิลป์ เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) จากการฟังไปสู่การมองเห็น กิจกรรมการวาดภาพจากรส เป็นกิจกรรมที่มุ่งแปลความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรค์อีกสัมผัสหนึ่งเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมๆ กัน แม้ความรู้สึกสัมผัสจากรส จะนำมาใช้ในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก สื่อก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรสได้เช่นกัน

**2. การวาดภาพตามจินตนาการ** การวาดภาพทิวทัศน์โดยทั่วไป ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดภาพหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้เบื้องหน้า ถ่ายทอดด้วยการวาดภาพระบายสีให้ปรากฏเป็นผลงานจิตรกรรมสองมิติบนพื้นภาพ มักเป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะในการวาดภาพ เพื่อแสดงรูปทรงและสีอันจากสื่อคอลเลจที่มองเห็น การแสดงออกดังกล่าวอาจแสดงความรู้สึกนึกคิดตามจินตนาการของเด็ก ต่อสิ่งที่เด็กเห็นจากภายนอกหรือโลกภายในของเด็ก หรือจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น ทิวทัศน์ สภาพทางภูมิศาสตร์หรือสภาพแวดล้อม เรื่องเล่า นิทาน แล้วแสดงออกด้วยสีเส้น ตามความพึงพอใจ หรือแสดงออกตามจินตนาการของแต่ละคน การแสดงออกทางจินตนาการจะเป็นภาพผลงานที่ต่างไปจากความเป็นจริง แสดงภาพที่สะท้อนความคิดส่วนบุคคล ความคิดบนพื้นฐานประสบการณ์และพื้นฐานความคิดในปัจจุบัน จินตนาการอาจเป็นจริงได้หรือเป็นจริงได้บางส่วนก็ตาม อย่างน้อยจินตนาการก็บอกถึงประสบการณ์และศักยภาพทางความคิดด้วย

**3. การปรับเปลี่ยนรูปทรง** การแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์ อาจแสดงออกได้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพระบายสี การออกแบบโครงสร้าง การพิมพ์ภาพ ฯลฯ การถ่ายทอดรูปทรงจากรูปทรงธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ ก็สามารถถ่ายทอดได้หลายลักษณะเช่นกัน เช่น ด้วยการเขียนภาพ ปั้น ถ่ายภาพ กิจกรรมศิลปะที่นิยมกิจกรรมหนึ่งคือ การทำภาพปะติด (Collage) โดยเลือกใช้วัสดุต่างๆ เช่น กระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย เศษวัสดุ ปะติดรวมกันบนพื้นภาพ อาจกำหนดภาพให้มีเนื้อหาต่างๆ หรือสร้างภาพเป็นภาพนามธรรม ซึ่งกิจกรรมภาพปะติดเป็นที่นิยมทั้งกิจกรรมศิลปะเด็กและการสร้างสรรค์ของศิลปิน วัสดุต่างๆ ที่นำมาปะติดเป็นวัสดุจริงที่ผู้สร้างสรรค์ผู้ชื่นชมมีประสบการณ์ร่วมและรู้สึกสัมผัส

**4. การปั้นจากจินตนาการ** การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยกระบวนการปั้น นับเป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่ดีที่สุดทางหนึ่ง เพราะงานปั้นเป็นงานศิลปะที่สามารถสร้างรูปทรง 3 มิติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง และสร้างความรู้สึกสัมผัส

ได้อย่างเป็นจริง มิได้เป็นภาพลวงในเชิงมิติ รูปทรงหรือมวลสาร เหมือนงานจิตรกรรม กิจกรรมการปั้น ไม่ว่าจะเป็นปั้นดิน ดินน้ำมัน ปั้นกระดาษ ล้วนเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กจะสนุกสนานในการแสดงออก ยิ่งเป็นกิจกรรมที่เขาสามารถแสดงออกซึ่งจินตนาการอย่างอิสระ ย่อมสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

**5. การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์** ทักษะศิลปะสมัยใหม่นิยมใช้วัตถุจริง (Ready-Made Object) ต่อประกอบเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ วัตถุหรือวัสดุต่างๆ ที่คุ้นเคยจะช่วยให้เราสื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเหล่านั้นได้ดี ทักษะศิลปะสมัยใหม่ได้ขยายขอบเขตการแสดงออกออกไปอย่างกว้างขวาง ศิลปะเด็ก การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่เด็กชื่นชอบ และสามารถแสดงออก ได้อย่างน่าสนใจ เป็นการสร้างสรรค์รูปทรงและวัตถุหรือวัสดุต่างๆ เข้าด้วยกัน เด็กต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก ในการประดิษฐ์วัสดุต้องจินตนาการถึงรูปทรงที่จะสร้างสรรค์และต้องเลือกสรรสิ่งต่างๆ มาต่อประกอบเข้าด้วยกัน หรือตัดตกแต่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ให้สอดคล้อง กับจินตนาการที่คาดหวัง นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กฝึกฝนความคิดในการแก้ปัญหาอีกด้วย

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีดังนี้

- 1.เขียนภาพจากการมองเห็น (ต้นไม้ของฉัน)
- 2.เขียนภาพทางการได้ยิน (เขียนภาพตามเพลง)
- 3.เขียนภาพจากการชิมรส (รสชาติแสนอร่อย)
- 4.เขียนภาพจากการดมกลิ่น (หอมกลิ่นดอกไม้)
- 5.เขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย (รูปทรงที่ฉันชอบ)
- 6.เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ ( มาต่อภาพกันเถอะ)
- 7.การประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์ (รถไฟอวกาศ)
- 8.การเขียนภาพตามจินตนาการ (เมืองในฝัน)
9. การเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล)
- 10.การจัดระบบภาพ (บ้านแมงมุม)
- 11.การจัดระบบภาพ (กรอบรูปแสนสวย)
- 12.การปรับเปลี่ยนรูปทรง (คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม)

## 4. คู่มือ

### 4.1 ความหมายของคู่มือ

ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคู่มือในการปฏิบัติงานเพราะคู่มือจะกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล ซึ่งความหมายของคู่มือนี้ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

ปฏิฐะ บุญนาค (2523 : 27 – 39) ได้ให้ความหมายของคู่มือ หมายถึง ตำราหรือบทความที่ผู้เขียนแนะนำให้ผู้ที่ต้องการเกี่ยวข้องอ่านแล้วนำไปปฏิบัติได้ทันที ซึ่งในคู่มือจะแนะนำเรื่องที่ใช้วิชาการทางการปฏิบัติเฉพาะอย่างสั้นๆ เท่านั้น

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์; และคนอื่นๆ (2535 : 77) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า เป็นเอกสารหรือหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ครูใช้จัดการเรียนการสอนและสามารถสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ (2539 : 127) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า เป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติให้กับผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วนคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ให้แนวทางและแนะนำเกี่ยวกับสาระวิธี การจัดกิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งข้อมูล แหล่งอ้างอิงต่างๆ ปกติมักจะใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนเป็นหนังสือที่ครูศึกษาด้วยตนเองได้

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์; และ มาเรียม นิลพันธ์ (2543 : 14) ได้ให้ความหมายในการจัดทำคู่มือครู ไว้ว่า ต้องคำนึงถึงคู่มือที่สร้างขึ้นมานั้นมีความจำเป็นอย่างไร โดยคู่มือครูเป็นแหล่งของความรู้ของ ผู้ศึกษาและที่สำคัญคือ จะเป็นตัวช่วยให้มีความเข้าใจมากขึ้น และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องมากขึ้น

สมพล ศักดิ์ทวีกุลกิจ (2546 : 5) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือหมายถึงหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้ใช้โดยมุ่งหวังให้ผู้ใช้สามารถดำเนินการในเรื่องด้วยตนเอง

จากความหมายของคู่มือที่นักวิชาการได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติตามเพื่อให้การจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของการปฏิบัติที่มีคุณภาพตามมาตรฐานให้มากที่สุดและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง

#### 4.2 ประเภทของคู่มือ

ในการจัดคู่มือต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคู่มือของทางราชการหรือคู่มือขององค์กรเอกชนก็ตาม ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายประเภทของคู่มือไว้ดังนี้

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์; และคนอื่นๆ (2535 : 77) แบ่งคู่มือเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

##### 1. คู่มือการสอน หรือ คู่มือกิจกรรม

เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน และการจัดกิจกรรม การเรียน เช่น คู่มือปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือการอบรมหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายว่าให้ใช้หนังสือนั้นอย่างไรให้ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพ ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอน กึ่งคู่มือนักเรียน

ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ (2539 : 127) ได้แบ่งประเภทของคู่มือออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ คือ

1. คู่มือครู เป็นหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่างๆ ปกติใช้ควบคู่กับตำราเรียน เช่น คู่มือการสอนภาษา คู่มือการจัดกิจกรรมบูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นต้น
2. คู่มือผู้เรียน หรือแบบฝึกปฏิบัติ เป็นหนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่ไปกับตำราที่เรียน ปกติ ประกอบด้วยสาระ คำสั่ง แบบฝึกหัด ปัญหาหรือคำถามที่วางสำหรับเขียนคำตอบและการทดสอบ
3. คู่มือทั่วไป เป็นหนังสือที่ให้ข้อความเกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่านโดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้เข้าใจ และสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

อำนาจ เกาตระกูล (2541 : 8-10) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของคู่มือไว้ 3 ประเภทได้แก่

1. คู่มือหลักสูตร เป็นเอกสารที่มีรายละเอียดและข้อเสนอแนะแก่ผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถเข้าใจแนวทางการใช้ และข้อพึงปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ตรงเจตนารมณ์
2. คู่มือฝึกงาน เป็นเอกสารที่เสนอแนวทางการปฏิบัติ การฝึกงานของผู้เรียนทั้งในสถานศึกษาหรือสถานประกอบการ รวมทั้งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกงานได้มีแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. คู่มือนักเรียน เป็นเอกสารแนะนำการปฏิบัติตนของนักเรียนที่อยู่ในสถานศึกษานั้น โดยเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา อาคารที่ตั้ง กฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ สิทธิประโยชน์ สิ่งที่เป็นบริการและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่นักเรียนจะได้รับ

ประดับ เรืองมาลัย (2542 : 98) ได้สรุปประเภทของคู่มือ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. คู่มือการสอน หรือ คู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้เนื้อหาสาระความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน เป็นต้น
2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียน
3. คู่มือการใช้สื่อ หรือนวัตกรรม เป็นการเผยแพร่ผลงานของครูเพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ให้ถูกต้องจึงต้องจัดทำคู่มือการใช้ การจัดทำสื่อชุดการสอน เป็นต้น

ปราณี กรุณวงษ์ (2546 : 11) ได้สรุปประเภทของคู่มือไว้ 3 ประเภทคือ

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางเทคนิค วิธีสอนการใช้สื่อ หรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือระดับชั้นเรียนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น
2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางเทคนิค วิธีดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. คู่มือโดยตรง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

จากแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของคู่มือที่นักวิชาการอธิบายมาแล้วสรุปได้ว่า คู่มือแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นคู่มือเสนอแนะแนวทางหรือเทคนิค วิธีการสอน การใช้หนังสือหรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือระดับชั้นเรียนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้นๆ เช่น คู่มือรายวิชา คู่มือระดับชั้นเรียน คู่มือการใช้สื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอน เป็นต้น

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนโดยทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิค วิธีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และเป็นคู่มือที่มีได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือคำอธิบายรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง เช่น คู่มือการปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือการสอนโดยใช้นิทาน เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

#### 4.3 องค์ประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือมีส่วนประกอบสำคัญๆ ที่สามารถใช้ปฏิบัติงานได้ ดังแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์; และคนอื่นๆ (2535 : 89) ได้สรุปองค์ประกอบของการจัดทำคู่มือไว้ 6 ส่วน ดังนี้ คือ

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอน
3. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการทำ จำเป็นต่างๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ
4. ความรู้เสริมหรือ แบบฝึกหัด หรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ (2539 : 127 – 132) ได้อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ 8 ส่วน ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยจะครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของคู่มือ ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ วิธีการใช้และคำแนะนำ

2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบและอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง

3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดต่างๆ ดังนี้คือ

3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น

3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ ข้อสอบ คำเฉลย

3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น

4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญของคู่มือซึ่งมีข้อมูลและรายละเอียด ดังนี้

4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินการสอน

4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่ช่วยให้ผู้สอนบรรลุผล

4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน

5. การวัดผลและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น เครื่องมือวัดผล วิธีวัดผล เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ปัญหา ผู้เขียนคู่มือครูจะเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่า ในการดำเนินการเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การมีประสบการณ์จะช่วยให้ผู้ใช้และผู้อ่านสามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้ราบรื่น ไม่เกิดอุปสรรค ปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ การทำหน้าที่ผู้เขียนที่ดีจะต้องแนะนำและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีควรมีแหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือครูว่า คู่มือครูควรประกอบด้วย รายละเอียดดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุมถึง สิ่งต่างๆ ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ

1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ

1.3 วิธีการใช้

1.4 คำแนะนำ

2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระพร้อมที่จะสอน โดยมีคำชี้แจง หรือคำอธิบายประกอบและอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน

3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบฝึกปฏิบัติ

3.2 ข้อสอบ คำเฉลยฯ

3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ

4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือคู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะให้การสอนบรรลุผล

4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งมักเกิดมาจากประสบการณ์ของผู้เรียน

5. การวัดผลและประเมินผลคู่มือที่ดี ควรจะต้องให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและการประเมินผลการสอนนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ ดังนี้

5.1 เครื่องมือวัด

5.2 วิธีวัดผล

5.3 เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดี ควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือ ควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่า ในการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง นอกจากนั้นผู้เขียนคู่มือจะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือในเรื่องนั้น ๆ ด้วย

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูเป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

จากการที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคู่มือประกอบไปด้วย

- 1) คำชี้แจงการเตรียมการต่างๆ 2) แบบฝึกหัดกิจกรรม 3) เนื้อหาและขั้นตอนในการปฏิบัติงาน
- 4) คำแนะนำในเรื่องการวัดผลและประเมินผล 5) แหล่งอ้างอิงที่สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้

#### 4.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี

คู่มือจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้เมื่อนำคู่มือไปใช้แล้วสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ถูกต้องและเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ต้องการถือว่าเป็นคู่มือที่ดี มีนักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะคู่มือที่ดีดังนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ (2539 : 132) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะการเขียนคู่มือที่ดีว่า คู่มือจะต้องมีความชัดเจน ให้รายละเอียดครอบคลุม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง การเขียนคู่มือต้องครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่า คู่มือนี้เป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้ได้สิ่งใดจากคู่มือบ้าง
3. คู่มือนี้ช่วยผู้ใช้ได้อย่างไรบ้าง ผู้ใช้จะได้ประโยชน์อะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
5. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุ
6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอน กระบวนการในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
7. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใช้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการศึกษาคู่มือ
8. ควรใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือได้โดยสะดวก
9. การใช้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม ชื่อบุคคลสำคัญ บุญเกิด ควรหาเวช (2530 : 77) ได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดีไว้ว่า ในการพัฒนา

คู่มือนั้นควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ใช้ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย
2. ใคร่ครวญถึงปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างทะลุปรุโปร่ง เพื่อให้ผู้ใช้คู่มือได้ดี
3. ควรออกแบบคู่มือให้สวยงามน่าหยิบอ่าน
4. ควรมีภาพหรือการ์ตูนประกอบ เพื่อให้น่าสนใจ
5. หากเป็นเล่ม ควรทำปกให้สวยงามและทนทานต่อการใช้ เขียนหน้าปกให้เด่นชัด

อย่างไรก็ตาม ผู้จัดทำคู่มืออาจตัดหรือเพิ่มหัวข้อตามองค์ประกอบข้างบนได้ตามความเหมาะสม เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 57) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของคู่มือ ไว้ดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะเนื้อหา ขอบข่าย หรือสิ่งที่สอนได้อย่างกระจ่างชัด
2. ช่วยให้สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดี โดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เองไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถให้ปฏิบัติงานคล่องขึ้น
3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ เด็กสนใจ

ปฏิบัติได้ จึงควรใช้และเลือกได้บ้าง

4. แนวการเขียน เน้นย้ำปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างต่อเนื่อง นั่นคือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้น ๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ หรือขั้นตอนที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกแก่การใช้

เทคนิคในการเขียนคู่มือจะต้องเน้นแนวปฏิบัติที่สำคัญ ส่วนวิธีการจัดกิจกรรมนั้นต้องเขียน ให้ละเอียดและปฏิบัติตามขั้นตอนได้ และควรแสดงแผนภาพ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

คีรีบุญ จงวุฒิเวศย์; และ มาเรียม นิลพันธุ์ (2542:17-18) ได้แยกลักษณะของคู่มือที่ดีไว้ 3 ด้านจากผลการวิจัย ดังนี้

### 1. ด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือ ควรตรงกับเรื่องที่ศึกษาและไม่ยากจนเกินไป จนทำให้ไม่มีผู้สนใจที่จะหยิบอ่าน

1.2 การนำเสนอเนื้อหาควรให้เหมาะสมกับพื้นความรู้ของผู้ที่จะศึกษา

1.3 ข้อมูลที่มีในคู่มือ ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้

1.4 เนื้อหาควรเหมาะสมที่จะนำไปอ้างอิงได้

1.5 ควรมีกรณีตัวอย่างประกอบในบางเรื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจง่าย

1.6 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือให้ทันสมัยเสมอ

### 2. ด้านรูปแบบ

2.1 ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโต และมีรูปแบบที่ชัดเจน อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.2 ควรมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา

2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่มควรทำให้น่าสนใจ

2.4 การใช้ภาษาควรให้เข้าใจง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.5 ระบบการนำเสนอ ควรเป็นระบบจากง่ายไปหายาก หรือเป็นเรื่องๆ ให้ชัดเจน

### 3. ด้านการนำไปใช้

3.1 ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน

3.2 มีแผนภูมิ ตาราง ตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3.3 มีข้อมูลเพื่อสามารถประสานงานต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว

3.4 บอกสิทธิประโยชน์ และข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

จากที่นักวิชาการได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า เทคนิคในการเขียนคู่มือที่ดีต้องเป็นแบบปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนวิธีการจัดกิจกรรมนั้นต้องเขียนให้ละเอียดเมื่ออ่านแล้วต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง และต้องเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญ ควรแสดง แผนภาพ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ได้ง่ายๆ และรูปแบบของคู่มือควรเป็นที่น่าสนใจ มีแหล่งอ้างอิงที่สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้

#### 4.5 ประโยชน์ของคู่มือ

เยาวภา อุสาร์ทฤทธิ (2542 : 69 – 70) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคู่มือว่า คู่มือปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงาน ดังนี้

1. คู่มือปฏิบัติงานถือเป็นบรรทัดฐานสำหรับการปฏิบัติงาน คือช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ ไม่ว่าจะใครจะเป็นผู้ปฏิบัติหรือปฏิบัติต่อใคร ทำให้เกิดแบบแผนที่ดี
2. ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน
3. ใช้เป็นคู่มือใหม่ในการฝึกอบรมคนใหม่ทำให้สามารถเรียนรู้งานได้ถูกต้อง รวดเร็ว
4. ช่วยลดเวลาและลดความผิดพลาดและความบกพร่องในการปฏิบัติงาน
5. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
6. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประโยชน์ของคู่มือมีมากมาย และขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือนั้นๆ ว่าต้องการส่งผลในลักษณะใด ซึ่งผู้จัดทำคู่มือต้องคำนึงถึงประโยชน์ และคุณลักษณะของคู่มือ ที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นของการจัดทำคู่มือนั้นๆ ให้มากที่สุดเพื่อให้ผู้ใช้ได้นำไปใช้ และเกิดประโยชน์สูงสุด

#### 4.6 แนวทางการพัฒนาคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือนั้น ผู้ศึกษาได้รวบรวมสาระสำคัญแนวทางการพัฒนาคู่มือพอสังเขปดังนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ (2539 : 132-134) ได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาคู่มือไว้ว่า

1. ระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนั้นเป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
3. คู่มือควรมีส่วนช่วยผู้ใช้ได้อย่างไร มีประโยชน์อะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ เพื่อให้การใช้คู่มือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
5. มีส่วนที่แนะนำให้ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งที่จำเป็นคู่มือแนะนำ
6. ควรมีส่วนให้คำแนะนำให้แก่ผู้ใช้ เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
7. เนื้อหาสาระมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือ ทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ
  - 7.1 มีข้อมูลรายละเอียดที่เพียงพอ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ
  - 7.2 ต้องเรียงลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม ช่วยให้ผู้ใช้ทำได้ถูกต้องรวดเร็ว
  - 7.3 ใช้ภาษาให้ผู้ใช้เข้าใจตรงกับผู้เขียน ไม่คลุมเครือ ภาษาเข้าใจง่าย

ประหยัด

7.4 แนะนำเคล็ดลับ เทคนิควิธีต่างๆ ซึ่งผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นได้

7.5 ควรมีคำถาม กิจกรรมให้ผู้ใช้ตรวจสอบความเข้าใจจากการอ่านใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้ผู้ใช้คู่มือได้สะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาดตัวอักษรการใช้สี การใช้ภาพการเน้นข้อความ เป็นต้น ควรใช้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรมรายชื่อ ชมรม รายชื่อ สื่อ รายชื่อสถานศึกษา รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์; และมาเรียม นิลพันธุ์ (2542 : 14) สรุปการพัฒนาคู่มือมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

**ขั้นที่ 1 การวางแผน** ร่างคำถามต่อไปนี้ เพื่อจะเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการจัดทำแผนร่างคู่มือคือ

1. จุดมุ่งหมายของคู่มือคืออะไร นั่นคือต้องการให้ผู้ต้องการใช้เป็นอย่างไ เช่น ใช้เป็นคู่มือ การแก้ปัญหา ใช้คู่มือกำกับการปฏิบัติ หรือใช้ก่อนการปฏิบัติงาน เป็นต้น
2. ใครเป็นคนใช้คู่มือเล่มนี้ ถ้าหากกำหนดผู้ใช้คู่มือเราจะทราบถึงความต้องการเฉพาะบางประการของผู้ที่ใช้ทันที พยายามสร้างคู่มือใช้ประเภทเดียวกันเท่านั้น เป็นการยากที่จะทำคู่มือหลายประเภท เพราะผู้ใช้อาจมีระดับการศึกษาที่ต่างกัน ความต้องการในแต่ละระดับจึงแตกต่างกัน
3. การสอบถามผู้ใช้งานว่าพวกเขาต้องการคู่มือแบบไหน เช่น ไม่ต้องการเนื้อหาหนักหรือต้องการรูปภาพประกอบ ควรตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด
4. คู่มือนี้จะใช้ที่ไหน
5. คู่มือนี้จะใช้อย่างไร เช่น ถ้าผู้ใช้ต้องการใช้เพื่อประกอบขั้นตอนในการปฏิบัติผู้สร้างคู่มือ จึงควรมีร่างขั้นตอนการทำงานประกอบ
6. การนำข้อมูลมาใช้คู่มือ ก่อนอื่นผู้สร้างต้องสามารถชี้ชัดถึงสิ่งที่ต้องการใช้ จากนั้นจึงมาพิจารณาความถนัดทัศนคติ และความรู้ที่ผู้ใช้ต้องการในการปฏิบัติ
7. กำหนดขอบเขตการปฏิบัติงาน จะได้ทราบว่าผู้ใช้ต้องทำอะไร

8. การกำหนดข้อมูลในแต่ละขั้นตอน

9. การลำดับเนื้อหาในการเขียน

**ขั้นที่ 2 การเตรียมข้อมูลในแต่ละขั้นตอน**

1. การเขียนหัวข้อใหญ่ และหัวข้อย่อย
2. จัดลำดับหัวข้อเหล่านั้น
3. วางแผนการนำข้อมูลใส่ในแต่ละหัวข้อ
4. เริ่มต้นเขียนเนื้อหาโดยการใช้คำง่ายๆ และสั้นๆ อธิบายความหมายศัพท์เฉพาะ มีการยกตัวอย่างมีความต่อเนื่องของเนื้อหา

**ขั้นที่ 3 การทดสอบคู่มือ** ในการทดสอบคู่มือนั้น เราควรกำหนดผู้ทำการทดสอบและวิธีการทดสอบ หลังจากนั้นนำคู่มือไปตรวจสอบผลที่ได้มาจากคำแนะนำ ไปทำการแก้ไขให้เรียบร้อยและให้ทดสอบคู่มือในเรื่องต่อไปนี้

1. เนื้อหาคู่มือ
2. รูปแบบ
3. ผลกระทบ

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาคู่มือที่ดีนั้นต้องเน้นการวางแผนการเตรียมข้อมูลในแต่ละขั้นตอน และการทดสอบคู่มือ

## 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 5.1 งานวิจัยในประเทศ

วรรณ สุกันธชาติ. (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างคู่มือครูในการจัดกิจกรรมชุมนุมส่งเสริมอุตสาหกรรมของคู่มือครูที่สร้างขึ้น และศึกษาการดำเนินกิจกรรมของครูในการจัดกิจกรรมชุมนุมส่งเสริมอุตสาหกรรมตามคู่มือครู พบว่า คู่มือครูที่สร้างขึ้นทำให้ครูสามารถเลือกงานมาสอนนักเรียนได้ตามความสนใจ มีแผนการดำเนินกิจกรรมที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ตามขั้นตอน คู่มือครูที่สร้างขึ้นทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมได้ดีเยี่ยมและมีความเหมาะสม

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างคู่มือครูในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่นสอนช่างอุตสาหกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีคู่มือครู และประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของครูตามคู่มือครูที่สร้างขึ้น พบว่าคู่มือครูมีความถูกต้องสมบูรณ์ สามารถทำให้ครูช่างอุตสาหกรรมมีความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการตามคำแนะนำจากคู่มือครูและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้

จงใจ ขจรศิลป์ (2532 : 80 – 82) ได้ศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่างอิสระมีความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นสูงกว่ากลุ่มควบคุม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเด็กในกลุ่มทดลองที่มีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์หรือเล่นตามมุมได้ตามความสนใจของเด็ก โดยครูไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือควบคุมดูแล เด็กจึงมีอิสระในการใช้ความคิดในการสร้างผลงานด้วยตนเอง

กรวิกา สรรพกิจจาง (2532 : 47 – 48) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกฝนกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบชี้แนะ และแบบอิสระพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกฝนกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบอิสระมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กดีกว่าที่ได้รับ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบชี้แนะ

มณฑา ไร่ทิม ( 2544 : บทคัดย่อ ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับสอนตามแนวคิดของ เบอร์โทลท์ แมคคาร์ซี

4 แม็ท จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ต่างกันอย่างไรมีความสำคัญทางสถิติแต่การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีจากวัสดุสัมผัสแตกต่างกันอย่างมีความสำคัญทางสถิติ

ชนกพร ชีรกุล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พนิดา ซาตยาภา (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษากระบวนการพัฒนาสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยโดยการสร้างเรื่องราวในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดอย่างอิสระ ที่มีการสนทนา ซักถามและเล่าเรื่องจากสิ่งที่พบเห็น แล้วนำมาสร้างเป็นผลงานศิลปะซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัย

จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียนที่เรียนการวาดภาพด้วยกิจกรรมตามแนวคิดหลัก CISST การทดลองครั้งนี้ ใช้กิจกรรมทดลอง 13 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control – Group Posttest – Only Design ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในองค์ประกอบย่อยแต่ละด้านของความคิดหลัก CISST (ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้จากประสาทสัมผัสด้านการจัดระบบภาพ ด้านการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปทรง) ของกลุ่มทดลองในทุก ๆ กิจกรรมสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มควบคุมอย่างมีความสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และข้อมูลจากการวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ แสดงให้เห็นว่าค่าคะแนนเฉลี่ยรวม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ในแต่ละกิจกรรมของกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยรวมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ของกลุ่มควบคุม

วิรุณ ตั้งเจริญ; และคณะ (2543 : 81) ได้จัดทำโครงการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไผ่ทออุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามสมมติฐานซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ซึ่งใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ ( C ) จินตนาการ ( I ) ความรู้สึกสัมผัส ( S<sub>1</sub> ) การจัดระบบภาพ ( S<sub>2</sub> ) และการปรับเปลี่ยนรูปทรง ( T ) มีผลการเรียนสูงมาก ศักยภาพ ในการสร้างสรรค์กิจกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ร่วมสมัย ทั้งศิลปะสมัยใหม่ ( Modern Art ) และศิลปะหลังสมัยใหม่ ( Post – Modern Art ) ศักยภาพ ในการเรียนอาจเป็นแรง ผลักดันในการสร้างสรรค์ศิลปะ หรือการสร้างสรรค์ศิลปะ (ตามสมมติฐาน ซี ไอ เอส เอส ที) เป็นแรงผลักดันในการเรียน หรือปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

## 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ปีเตอร์สัน (Peterson : 1958 : 101) กล่าวว่า เด็กทุกคนต้องการที่แสดงออกทางด้านความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออกอีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้สึกและความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดออกมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคนนั่นเอง

ฟิลลิปส์ (Phillips. 1994 : A) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้สอนการศึกษาระดับปฐมวัยในด้านกระบวนการความงามทางศิลปะและศิลปศึกษา โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า มีความเห็นพ้องกันในทรรศนะเกี่ยวกับการเรียนศิลปะ โดยวิธีทำการทดลองลงมือกระทำโดยตรงกับสื่อที่หลากหลาย และเน้นการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ และมีความคิดเห็นแตกต่างกันในทรรศนะเกี่ยวกับศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ศิลปะเป็นจุดเล็กๆ และถูกมองว่าเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น แต่ในมหาวิทยาลัยศิลปะจะมีการสอนที่เข้มข้นมากเกี่ยวกับความรู้ ความคิดรวบยอด คำศัพท์ สื่อทางศิลปะโดยตรงที่ใช้ในการศึกษา ผลจากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนต้องการเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปะมากกว่าความรู้ความคิดรวบยอด คำศัพท์ สื่อทางศิลปะและหลักสูตรที่ใช้ในการสอนศิลปะก็ยังคงเป็นที่ต้องการ

แมททิล; และมาร์เซน (Mattil and Marzan.1981) การชื่นชมศิลปะนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาของเด็ก และควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง การที่เด็กได้เรียนรู้จากการมอง การแยกแยะ การบรรยายในสิ่งที่เห็น และการได้รู้จักศิลปะว่ามีความสำคัญต่อเราอย่างไร ทำให้เด็กได้มีความใกล้ชิดศิลปะ เด็กจะสัมผัสความอึดอ้อมใจ การรู้จักชื่นชมศิลปะ มีประโยชน์และมีผลในทางปฏิบัติต่อการศึกษาดังกล่าว ซึ่งการเรียนรู้อรรถค่าทางศิลปะดังกล่าวเป็นการยกระดับขั้นสู่ทักษะหลายด้าน เช่น ทักษะทางการพูด ทักษะการสื่อสาร ความรู้ในงานศิลปะและการรู้คุณค่าความงามนอกจากนั้น เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์

คล้าก; และซิมเมอร์แมน (Clark and Zimmerman .1981: 53 - 55) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับ การเรียนการสอนศิลปะว่า ควรเป็นหลักเกณฑ์เป็นตัวของตัวเอง ในด้านคุณค่าทางศิลปะช่วยเด็ก ในแง่การพัฒนาหลายๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ในด้านเนื้อหา วิชาศิลปะมีคุณค่าเฉพาะตัว จึงควรสอนโดยให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอย่างครบถ้วนในส่วนที่เป็นความรู้ความเข้าใจ และทักษะตามเนื้อหาที่เป็นประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ

วิลสัน ไรเล (ลลิตพรรณ ทองงาม .2539:10; อ้างอิงจาก Wilson Riles.1981.) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปศึกษาไม่ใช่แค่เพียงกิจกรรมการพักผ่อนของการศึกษา ศิลปศึกษาเป็นการเพิ่มเติมมิติที่แตกต่างออกไปสู่การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาไม่ใช่ส่วนประกอบของการศึกษา แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการทางการศึกษา

ไรท์ (Wright 1994.) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Artistic development and Learning an integration of processes for young children” ว่า ศิลปะสำเร็จเด็กเป็นกิจกรรมที่กระตุ้น

จินตนาการ และการคิดได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ 2 มิติ หรือ 3 มิติ โดยครูจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ และกระตุ้นให้เด็กสร้างจินตนาการในแง่ทฤษฎีวิเคราะห์ ศิลปะจะช่วยในด้านอารมณ์ และสะท้อนความรู้สึกในแง่ทฤษฎีการรับรู้ กระตุ้นให้เกิดคำถามที่เด็กได้รับจากของจริงแล้วแปรภาพใหม่ไปสู่ผลงานศิลปะ ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในการจำแนก การเห็นด้วยตา และการรับรู้ ในส่วนของทฤษฎีพหุปัญญา ศิลปะสอนให้เด็กเกิดการถ่ายโยงมโนทัศน์สู่การแสดงเป็นองค์ความรู้ ของตนเองออกมา และกิจกรรมศิลปะจะเป็นช่วงของการสร้างสาระความรู้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะ มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การถ่ายโยงความรู้ เด็กได้ใช้กระบวนการคิดอย่างอิสระ และได้พัฒนาความสามารถในการจำแนก การเห็นด้วยตา การรับรู้ การสื่อสาร ความรู้สึกเห็นคุณค่า ในงานศิลปะ โดยเฉพาะในเด็กปฐมวัย มีผลสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน เด็กเกิดความสนุกสนานกับการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ จึงควรนำกิจกรรมศิลปะมาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของเด็กต่อไป

## บทที่ 3

### ขั้นตอนและวิธีการทำคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ผู้ศึกษากำหนดขั้นตอนไว้เป็นลำดับดังนี้

#### 1. ขั้นการศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือ

1. ศึกษาจุดประสงค์ของการจัดทำคู่มือให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร การศึกษา ขั้นพื้นฐานในระดับปฐมวัยและนโยบายของสถานศึกษา

2. ศึกษาปัญหาของการจัดกิจกรรมศิลปะของครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัดปทุมธานี

3. ศึกษาหลักการเขียนคู่มือและหลักการเขียนโครงการจากหนังสือ บทความ ตัวอย่าง คู่มือ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนใน 5 ด้าน ความคิดสร้างสรรค์ ( C ) จินตนาการ ( I ) การรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ( S<sub>1</sub>) การจัดระบบภาพ ( S<sub>2</sub>) และการปรับเปลี่ยน รูปทรง ( T ) และการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) จาก ห้องสมุด อินเทอร์เน็ตและหน่วยงานการศึกษาต่างๆ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการหลายฉบับ เพื่อให้งานเขียนคู่มือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปรึกษาคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติและ ชำนาญการด้านศิลปะมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กและมีผลงานทางวิชาการใน การเขียนนิทาน บทความ เป็นต้น จำนวน 5 คน และตัวแทนผู้ใช้คู่มือคือ นักวิชาการ จำนวน 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน ครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 6 คน (ตั้งรายชื่อในภาคผนวก)

5. ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย เรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนผู้ใช้คู่มือ

#### 2. ขั้นตอนการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ

1. เน้นการจัดทำร่างคู่มือครู การจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง และนำ โครงร่างรูปแบบที่เสนอคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ อาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากแนวคิด หลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มาจัดทำโครงร่างและรูปแบบที่กำหนดไว้

2. นำโครงร่างคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3. ปรับโครงร่างคู่มือและนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญโดยขอให้บัณฑิตวิทยาลัยทำหนังสือ ราชการเรียนเชิญเพื่อพิจารณาโครงร่างคู่มือตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมกับการ นำไปใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมศิลปะทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ และเกณฑ์พิจารณาผลงาน ตลอดจนความเหมาะสมในด้านเอกสารและทฤษฎีที่ใช้

4. จากการนำโครงร่างคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม ของเนื้อหาตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ ตามแนวความคิดหลัก ของ ซี ไอ เอส เอส ซี ( CISST ) ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญ ดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือชัดเจนดี  
2. กิจกรรมต้องปรับบางกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระ ขั้นตอนและแนวคิดที่คล้ายกัน จากทั้งหมด 15 กิจกรรมเหลือเพียง 12 กิจกรรม

3. ปรับเปลี่ยนชื่อกิจกรรมบางกิจกรรมให้เป็นภาษาที่สละสลวยให้เหมาะสมและ น่าสนใจสำหรับเด็กปฐมวัยยิ่งขึ้น

4. ขั้นตอนในการทำกิจกรรม แก้ไขโดยให้เพิ่มขั้นตอนให้มีรายละเอียดมากขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้เข้าใจง่าย

5. เกณฑ์พิจารณาผลงานดีแล้ว และเพิ่มในส่วนความคิดเห็นของคุณครู

5. ปรับปรุงโครงร่างของคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ทำการตรวจสอบความถูกต้องโดยคู่มือมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ปก

2. บทนำ

3. สารบัญ

4. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

วัตถุประสงค์

ความสำคัญ

นิยามศัพท์

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ซี ( CISST )

เกณฑ์การประเมิน

วิธีการใช้คู่มือ

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

5. การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ซี ( CISST )

### 3. ขั้นตอนตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ

1. นำร่างคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวความคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ซี ( CISST ) ให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองได้ทดลองใช้กับนักเรียน เพื่อจะได้ภาพกิจกรรม ตัวอย่าง และเป็นประโยชน์ต่อตัวแทนผู้ใช้คู่มือในการทำความเข้าใจการประเมินความเป็นไปได้

2. นำคู่มือให้ตัวแทนผู้ใช้คู่มือตรวจสอบความเป็นไปได้ พิจารณา ให้ความเห็นและ ข้อเสนอแนะ สรุปความคิดเห็นได้ดังตาราง 3

ตาราง 3 ความคิดเห็นของตัวแทนผู้ใช้อำนาจการจัดกิจกรรมศิลปะ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	คู่มือเล่มนี้มีเนื้อหาสาระแนวคิดและกิจกรรมต่างๆ เข้าใจง่าย	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
2.	จุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรมมีความชัดเจน	9	60	6	40	-	-	-	-	-	-
3.	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	5	33.33	9	60	1	6.67	-	-	-	-
4.	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์มีความเหมาะสม	10	66.67	5	33.33	-	-	-	-	-	-
5.	การลำดับวิธีการดำเนินการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	8	53.33	7	46.67	-	-	-	-	-	-

ตาราง 3(ต่อ) สรุปความคิดเห็นของตัวแทนผู้ใช้คู่มือ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6	คู่มือบอกเกณฑ์ การพิจารณา ผลงาน มีความ ชัดเจนสามารถวัด ได้ตามแนวคิด หลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)	8	53.33	7	46.67	-	-	-	-	-	-
7	คู่มือสามารถ นำไปใช้จัด กิจกรรม การสอน ศิลปะตามแนวคิด หลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) เพื่อ ประเมินความ สามารถ 5 ด้าน ของผู้เรียนได้คือ ด้านความคิด สร้างสรรค์ ด้าน จินตนาการ ด้าน ความรู้สึกร่วม จากการรับรู้ ด้าน การจัดระบบ และ ด้านการปรับ เปลี่ยนรูปทรงได้	13	88.67	2	13.33	-	-	-	-	-	-

## ตาราง 3(ต่อ) สรุปความคิดเห็นของตัวแทนผู้ใช้คู่มือ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
8.	คู่มือการจัดกิจกรรมตัวอย่างมีเนื้อหาสาระเหมาะสมและน่าสนใจ	7	46.67	8	53.33	-	-	-	-	-	-
9.	คู่มือมีประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิชาการและเป็นแนวทางให้กับครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมศิลปะในสถานศึกษาระดับปฐมวัยได้	11	73.33	4	26.67	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 3 ตัวแทนผู้ใช้ มีความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของคู่มือดังนี้

1. คู่มือเล่มนี้มีเนื้อหาสาระแนวคิดและกิจกรรมต่างๆเข้าใจง่าย เห็นด้วยในระดับมากที่สุด จำนวน 8 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 และเห็นด้วยในระดับมากจำนวน 7 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7

2. จุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรมมีความชัดเจน เห็นด้วยในระดับมากที่สุด จำนวน 9 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และเห็นด้วยในระดับมากจำนวน 6 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 40

3. เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมความเหมาะสมในทางปฏิบัติ เห็นด้วยในระดับมากจำนวน 9 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 เห็นด้วยในระดับมากที่สุด จำนวน 5 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และเห็นด้วยในระดับปานกลาง จำนวน 1 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67

4. การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์มีความเหมาะสม เห็นด้วยในระดับมากที่สุด จำนวน 10 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 เห็นด้วยในระดับมากจำนวน 5 คนจากจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

5. การลำดับวิธีการการดำเนินงานกิจกรรมมีความเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เห็นด้วยในระดับมากที่สุดจำนวน 8 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 เห็นด้วยในระดับมากจำนวน 7 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67

6. คู่มือบอกเกณฑ์การพิจารณาผลงาน มีความชัดเจนสามารถวัดได้ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) เห็นด้วยในระดับมากที่สุดจำนวน 8 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 และเห็นด้วยในระดับมากจำนวน 7 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67

7. คู่มือสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการสอนศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) เพื่อประเมินความสามารถ 5 ด้านของผู้เรียนได้คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านความรู้สึกร่วมสัมผัสจากการรับรู้ ด้านการจัดระบบ และด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรงได้ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดจำนวน 13 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 และเห็นด้วยในระดับมากจำนวน 2 คนจากทั้งหมด 15 คนคิดเป็นร้อยละ 13.33

8. คู่มือการจัดกิจกรรมตัวอย่างมีเนื้อหาสาระเหมาะสมและน่าสนใจ เห็นด้วยในระดับมากจำนวน 8 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 และเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 7 คนจากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67

9. คู่มือมีประโยชน์ ต่อการพัฒนางานวิชาการและเป็นแนวทางให้กับครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมศิลปะในสถานศึกษาระดับปฐมวัยได้ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดจำนวน 11 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 และเห็นด้วยในระดับมากจำนวน 4 คน จากทั้งหมด 15 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มสอง สรุปได้ว่าคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา แนวคิด จุดประสงค์ เวลา สื่อ/อุปกรณ์ การประเมินผลงานมีความสอดคล้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์ให้ครูได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะได้จริง

#### 4. ขั้นตอนการจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

นำคู่มือที่ได้รับข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากตัวแทนผู้ใช้คู่มือ นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน นำมาแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์ในทุก ๆ ส่วน ทั้งโครงสร้างรูปแบบ ภาษาและเนื้อหา แล้วจัดทำคู่มือการกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทองตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) คำชี้แจงการใช้คู่มือ เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอน คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการทำ จำเป็นต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ ความรู้เสริมหรือ แบบฝึกหัด

หรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาล  
บ้านวังทองตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที  
( CISST )



โดย

นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี

โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง

อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานีเขต 2

## บทที่ 4

### คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

#### บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข บุคคลจึงต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 กล่าวว่า คนไทยจะต้องได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ คุณธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และในมาตรา 22 หมวดที่ 4 กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องเน้นให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ( กระทรวงศึกษาธิการ 2545 : 11) เช่นเดียวกับการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยก็มุ่งเน้น การพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ ของเด็ก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยการความสะอาดแทน มีการบูรณาการที่หลากหลาย คือ หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ คอยติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่อง และผู้สอนต้องปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวของเด็กด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 5)

การจัดการศึกษาปฐมวัย นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ ถ้าได้เริ่มต้นปลูกฝังสิ่งที่ดีตั้งแต่ต้น เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเรียนรู้ในวัยต่อไป (เยาเวพา เตชะคุปต์. 2542 : 86) แต่ถ้ามิได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมด้วยวิธีที่ถูกต้องในช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว จึงเป็นการยากต่อการฝึกภายหลัง ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเอื้อต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญยิ่ง (ประสาธ อิศรปริดา. 2523 : 16 ; อ้างอิงจาก Piaget.n.d.) และในทางตรงกันข้ามหากเด็กถูกจำกัด ควบคุมความคิดและการกระทำ จะทำให้เด็กไม่กล้าแสดงออกในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะมีผลเสียต่อพัฒนาการในขั้นต่อไปและในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานที่ 8 กล่าว เด็กต้องมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและ

การเคลื่อนไหว คือการจัดให้เก็มีความสนใจและส่วนร่วมกับกิจกรรมศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว (กระทรวงศึกษาธิการ 2549 : 5)

การส่งเสริมโดยการใช้กิจกรรมศิลปะ มาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ก็เป็นวิธีหนึ่งที่น่าจะได้ผลดี เพราะเด็กปฐมวัยชอบกิจกรรม ที่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งกิจกรรมศิลปะสามารถตอบสนองตามความต้องการนี้ได้เป็นอย่างดี การใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เป็นชุดกิจกรรมที่ได้ทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษาปรากฏว่าสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา และยังส่งเสริมความสามารถทางด้านศิลปะได้ดี หลักแนวคิด ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) พัฒนาขึ้นจากการระดมสมองของนักวิชาการไทยบนฐานความเชื่อของการพัฒนาคนท่ามกลางความหลากหลายของสังคมยุคใหม่เป็นหลักคิดที่เกิดการบูรณาการแนวคิด และทฤษฎีที่หลากหลาย เช่น ทฤษฎีพุทปัญญา การพัฒนาสมองซีกซ้ายซีกขวา ทฤษฎีเกี่ยวกับมนุษยนิยมใหม่ ฯลฯ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เป็นแบบอย่างจากการพัฒนาคนจากรากฐานความคิดที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลไปสู่การจัดกิจกรรมศิลปะที่หลากหลายเพื่อการพัฒนาเด็กและสอดคล้องกับการพัฒนาของสังคมปัจจุบัน

## สารบัญ

บทที่	หน้า
<b>4</b>	<b>คู่มือการจัดทำกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก</b>
เอส เอส ที ( CISST ).....	73
คำชี้แจงการใช้คู่มือ.....	81
วัตถุประสงค์.....	81
ความสำคัญ.....	81
นิยามศัพท์.....	81
ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะ.....	82
เกณฑ์การประเมินผลงาน.....	83
วิธีการนำคู่มือไปใช้.....	84
แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม.....	85
การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ).....	86
กิจกรรมที่ 1 เขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน).....	87
เกณฑ์การประเมิน.....	90
กิจกรรมที่ 2 เขียนภาพจากการได้ยิน(เขียนภาพตามเพลง).....	91
เกณฑ์การประเมิน.....	94
กิจกรรมที่ 3 เขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย).....	95
เกณฑ์การประเมิน.....	98
กิจกรรมที่ 4 เขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลิ่นดอกไม้).....	99
เกณฑ์การประเมิน.....	102
กิจกรรมที่ 5 เขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ฉันชอบ).....	103
เกณฑ์การประเมิน.....	107
กิจกรรมที่ 6 เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์(มาต่อภาพกันเถอะ).....	108
เกณฑ์การประเมิน.....	111
กิจกรรมที่ 7 การประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟอวกาศ).....	112
เกณฑ์การประเมิน.....	115
กิจกรรมที่ 8 การเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน).....	116
เกณฑ์การประเมิน.....	121
กิจกรรมที่ 9 การเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	122

## สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
เกณฑ์การประเมิน.....	125
กิจกรรมที่ 10 การจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม).....	126
เกณฑ์การประเมิน.....	129
กิจกรรมที่ 11 การจัดระบบภาพ(กรอบรูปแสนสวย).....	130
เกณฑ์การประเมิน.....	133
กิจกรรมที่ 12 การปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม).....	134
เกณฑ์การประเมิน.....	139
ประเมินผลงานจากการทดลองการจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T ).....	140
กราฟตัวอย่างการประเมินความสามารถทางศิลปะในองค์ประกอบของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T ) ของนักเรียน 1 คน.....	141
<b>5 สรุปการจัดทำคู่มือกิจกรรมศิลปะ.....</b>	<b>142</b>
<b>บรรณานุกรม.....</b>	<b>144</b>
<b>ภาคผนวก.....</b>	<b>150</b>
<b>ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....</b>	<b>191</b>

## บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
4	เกณฑ์การประเมินผลงาน.....	82
5	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน).....	89
6	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการได้ยิน(เขียนตามเพลง).....	93
7	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย).....	97
8	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลั่นดอกไม้).....	101
9	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ฉันชอบ)	106
10	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ (มาต่อเติมภาพกันเถอะ).....	110
11	เกณฑ์การประเมินผลงานการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟอวกาศ).....	114
12	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน).....	120
13	เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	124
14	เกณฑ์การประเมินผลงานการจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม).....	128
15	เกณฑ์การประเมินผลงานการจัดระบบภาพ(กรอกรูปแสนสวย).....	132
16	เกณฑ์การประเมินผลงานการปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม)... ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานศิลปะ.....	148
18	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน).....	150
19	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการได้ยิน(เขียนตามเพลง).....	152
20	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย).....	154
21	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลั่นดอกไม้)....	156
22	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ฉันชอบ)	158
23	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ (มาต่อเติมภาพกันเถอะ).....	160
24	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟอวกาศ)	162
25	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน).....	164
26	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล).....	166
27	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม).....	168
28	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการจัดระบบภาพ(กรอกรูปแสนสวย).....	170

## บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
29	ผลสำรวจระดับความคิดเห็นการปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม	174
30	แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( C I S S T ).....	187

## บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ต้นไม้ของฉัน.....	86
2 เขียนภาพตามเพลง.....	90
3 รสชาติแสนอร่อย.....	94
4 หอมกลิ่นดอกไม้.....	98
5 รูปทรงที่ฉันชอบ.....	102
6 มาต่อเติมภาพกันเถอะ.....	107
7 รถไฟอวกาศ.....	111
8 เมืองในฝัน.....	115
9 ใต้ท้องทะเล.....	121
10 บ้านแมงมุม.....	125
11 กรอบรูปแสนสวย.....	129
12 คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม.....	133

## คำชี้แจงการใช้คู่มือ

### วัตถุประสงค์

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) เพื่อให้ครู อาจารย์ที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมศิลปะของโรงเรียน ได้ศึกษาเป็นแนวทาง ในการจัดกิจกรรมและให้ผู้บริหารหรือบุคลากรพัฒนาวิชาการการศึกษาปฐมวัย

### ความสำคัญ

การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ผู้ศึกษามีความมั่นใจว่าคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร บุคลากรทางวิชาการในการนำไปใช้ ในการนิเทศการสอน เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาความสามารถด้านศิลปะและเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการนำไปใช้หรือนำไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะ บูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง ทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 การจัดระบบภาพ การปรับเปลี่ยนรูปทรง ได้ในระดับสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2549 ด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 8 ว่า เด็กปฐมวัยต้องมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยสนใจกิจกรรมด้านศิลปะ

### นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST) ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของคำศัพท์บางคำที่สำคัญดังนี้

1. คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้และเสนอแนวทางหรือเทคนิคด้วยการจัดกิจกรรมแก่ผู้ศึกษาและใช้คู่มือให้สามารถปฏิบัติการเรื่องนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. การจัดกิจกรรม หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างเสรี โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST) มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน คือ การเกริ่นนำก่อนการเข้าสู่เนื้อหา เพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน และกระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2.2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ คือ ขั้นของการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ กระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนเป็นสำคัญ

2.3 ขั้นปฏิบัติการ คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้ในแต่ละกิจกรรม

2.4 ชั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ คือ ครูและนักเรียนจะช่วยกันสรุปประเด็นเนื้อหาของผลงานร่วมกัน

**3. การจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )** หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้และเสนอแนวทางหรือเทคนิคในการจัดกิจกรรมศิลปะแก่ผู้ศึกษาและใช้คู่มือให้สามารถปฏิบัติการเรื่องนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ที่ระบุความคิดรวบยอด หรือหลักการในการพัฒนาความสามารถด้านศิลปะของผู้เรียนมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ซึ่งได้กำหนดแนวคิดหลักไว้ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) หมายถึงคู่มือ

3.1.1 ความคิดสร้างสรรค์ (C) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในด้านการดัดแปลง ต่อเติม ริเริ่ม แก้ปัญหา เพื่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่

3.1.2 จินตนาการ (I) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการถ่ายทอดความนึกคิด ความฝัน หรือสิ่งที่เพิ่มเติมจากต้นแบบได้อย่างน่าสนใจ

3.1.3 ความรู้สึกสัมผัสจากการรับรู้ (S<sub>1</sub>) ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านการรับรู้

3.1.4 การจัดระบบ(S<sub>2</sub>) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการวางแผน การออกแบบ การมองเห็นความเชื่อมโยงและการปฏิสัมพันธ์ของส่วนประกอบในผลงานศิลปะ จนเกิดเป็นความเข้าใจในโครงสร้าง( structure )โดยรวมและสามารถถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะได้

3.1.5 การปรับเปลี่ยนรูปทรง (T) คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านความสามารถในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การปรับเปลี่ยนรูปทรง ให้ต่างจากต้นแบบโดยสิ้นเชิง

**4. เด็กระดับปฐมวัย** หมายถึง เด็กนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 – 5 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

**ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะ** โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ผู้จัดทำเป็นผู้สร้างกิจกรรมของคู่มือโดยสร้างตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) โดยได้รับการปรับปรุงแก้ไขยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วยกิจกรรมตัวอย่าง 12 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เขียนภาพจากการมองเห็น (ต้นไม้ของฉัน)

กิจกรรมที่ 2 เขียนภาพทางการได้ยิน (เขียนภาพตามเพลง)

กิจกรรมที่ 3 เขียนภาพจากการชิมรส (รสชาติแสนอร่อย)

กิจกรรมที่ 4 เขียนภาพจากการดมกลิ่น (หอมกลิ่นดอกไม้)

กิจกรรมที่ 5 เขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย (รูปทรงที่ฉันชอบ)

- กิจกรรมที่ 6 เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ (มาต่อภาพกันเถอะ)
- กิจกรรมที่ 7 การประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์ (รถไฟอวกาศ)
- กิจกรรมที่ 8 การเขียนภาพตามจินตนาการ (เมืองในฝัน)
- กิจกรรมที่ 9 การเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล)
- กิจกรรมที่ 10 การจัดระบบภาพ (บ้านแมงมุม)
- กิจกรรมที่ 11 การจัดระบบภาพ (กรอกรูปแสนสวย)
- กิจกรรมที่ 12 การปรับเปลี่ยนรูปทรง (คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม)

### เกณฑ์การประเมินผลงาน

ตาราง 4 เกณฑ์การประเมินผลงานแต่ละองค์ประกอบ โดยเกณฑ์การให้คะแนนที่ถูกสร้างขึ้นตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) โดยมีรายละเอียดและสัดส่วนของคะแนนดังนี้

กิจกรรม	ลำดับการประเมิน	ลำดับคะแนน	เต็ม
1.เขียนภาพจากการมองเห็น (ต้นไม้ของฉัน)	S <sub>1.1</sub> ,S <sub>2</sub> ,C,I,T	200,100,100,100,100	600
2.เขียนภาพทางการได้ยิน (เขียนภาพตามเพลง)	S <sub>1.3</sub> ,I,C,S <sub>2</sub> ,T	200,100,100,100,100	600
3.เขียนภาพจากการชิมรส (รสชาติแสนอร่อย)	S <sub>1.5</sub> ,I,C,S <sub>2</sub> ,T	200,100,100,100,100	600
4.เขียนภาพจากการดมกลิ่น (หอมกลิ่นดอกไม้)	S <sub>1.4</sub> ,I,C,S <sub>2</sub> ,T	200,100,100,100,100	600
5.เขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย (รูปทรงที่ฉันชอบ)	S <sub>1.2</sub> ,I,C,S <sub>2</sub> ,T	200,100,100,100,100	600
6.เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ ( มาต่อภาพกันเถอะ)	C,I,S <sub>2</sub> ,T, S <sub>1.3</sub>	200,100,100,100,100	600
7.การประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์ (รถไฟอวกาศ)	C,I,S <sub>2</sub> ,T, S <sub>1.1</sub>	200,100,100,100,100	600
8.การเขียนภาพตามจินตนาการ (เมืองในฝัน)	I,C,S <sub>2</sub> ,T, S <sub>1.3</sub>	200,100,100,100,100	600
9. การเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล)	I,C,S <sub>2</sub> ,T, S <sub>1.3</sub>	200,100,100,100,100	600
10.การจัดระบบภาพ (บ้านแมงมุม)	S <sub>2</sub> ,S <sub>1</sub> -I,C,T	200,100,100,100,100	600
11.การจัดระบบภาพ (กรอกรูปแสนสวย)	S <sub>2</sub> ,I,C,T, S <sub>1.1</sub>	200,100,100,100,100	600
12.การปรับเปลี่ยนรูปทรง (คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม)	T,I,C,S <sub>2</sub> , S <sub>1.3</sub>	200,100,100,100,100	600

องค์ประกอบของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

C = ความคิดสร้างสรรค์

I = จินตนาการ

S<sub>1</sub> = การรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5

S<sub>1.1</sub> การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการมองเห็น

S<sub>1.2</sub> การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางกาย ( ผิวสัมผัส )

S<sub>1.3</sub> การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน

S<sub>1.4</sub> การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการรับกลิ่น

S<sub>1.5</sub> การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการรับรส

S<sub>2</sub> = การจัดระบบภาพ

T = การปรับเปลี่ยนรูปทรง

เกณฑ์การวัดผลประเมินผลระดับประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ดีมาก	หมายถึง	80-100
ดี	หมายถึง	70-79
ปานกลาง	หมายถึง	60-69
พอใช้	หมายถึง	50-59
ควรเสริม	หมายถึง	ต่ำกว่า 49

เกณฑ์การประเมินผลแต่ละกิจกรรม คะแนนเต็ม 600

ดีมาก	หมายถึง	480-600
ดี	หมายถึง	420-479
ปานกลาง	หมายถึง	360-419
พอใช้	หมายถึง	300-359
ควรเสริม	หมายถึง	ต่ำกว่า 300

### วิธีการนำคู่มือไปใช้

1. ครูอาจารย์ที่สอนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและบุคลากรด้านพัฒนางานวิชาการจะต้องศึกษาคู่มือและทำความเข้าใจวิธีการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด และกิจกรรมที่นำเสนอนี้เป็นเพียงกิจกรรมตัวอย่างที่เสนอแนะให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ได้ตามตัวอย่างในคู่มือที่ผู้ศึกษานำเสนอไว้ ซึ่งอาจใช้ในกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ผู้ใช้สามารถนำกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

2. ครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ว่าช่วงชั้นอนุบาล 1-3 ควรเลือกกิจกรรมใดให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก และเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของผู้เรียนและการประเมินผลงานศิลปะ ผู้ใช้จะต้องศึกษาวิธีการประเมินให้เข้าใจอย่างละเอียด เพื่อความเที่ยงตรงในด้านคุณภาพ

## ข้อเสนอแนะ

การประเมินผลงาน เพื่อดูความสามารถของเด็กในการสร้างผลงานด้านศิลปะ นอกจากการประเมินตามแบบในคู่มือแล้ว ในการจัดการศึกษาปฐมวัย ครูผู้สอนอาจเลือกประเมินตามสภาพจริงของเด็กโดยไม่ต้องใช้คะแนนเป็นเกณฑ์ เลือกใช้วิธีการเช็คตามตัวบ่งชี้ การสังเกต หรือการซักถาม เป็นต้น

## แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

หนังสือแนะนำสำหรับผู้ที่ใช้คู่มือ เพื่อค้นคว้าเพิ่มเติมในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กนักเรียนมีดังนี้

- กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนปฐมวัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สัตยา สายเชื้อ
- ศิลปะกับการพัฒนาเยาวชน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ผลิตศิลป์น้อย คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- งานวิจัย “การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที” ของนิสิตระดับอุดมศึกษาระหว่างวิธีสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอดกับวิธีการสอนแบบบรรยายประกอบสื่อ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
- โครงการวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษาโรงเรียนไผทอุดมศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญและคณะ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- คู่มือการสอนศิลปะเด็ก บุราณี สุวรรณภิรมย์

#### 4. การจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นการศึกษาบนพื้นฐานความเชื่อการพัฒนาความสามารถทางศิลปะของผู้เรียนตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยฝึกให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียนรู้ เชื่อมโยงและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้กับครูและกลุ่มเพื่อนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินแบบเรียนปนเล่น โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน คือ การเกริ่นนำก่อนการเข้าสู่เนื้อหา เพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน
2. ขั้นเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ คือ ขั้นของการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ กระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนเป็นสำคัญ
3. ขั้นปฏิบัติการ คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้ในแต่ละกิจกรรม
4. ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ คือ ครูและนักเรียนจะช่วยกันสรุปประเด็นเนื้อหาของผลงานร่วมกัน

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นกิจกรรมตัวอย่างที่เสนอแนะให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 การจัดระบบภาพ การพัฒนารูปทรง ได้ตามตัวอย่างในคู่มือนี้ผู้ศึกษาได้นำเสนอไว้ ซึ่งอาจใช้ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ หรือบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรปฐมวัย ผู้ใช้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมดังตัวอย่างดังนี้

# กิจกรรมที่ 1

## การรับรู้จากประสาทสัมผัสจากการมองเห็น



ภาพประกอบ 1 ต้นไม้ของฉัน

### แนวคิด

การเขียนภาพโดยการมองไปที่วัสดุหรือรูปทรงที่จะวาดเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นฝึกการสังเกตใช้สมาธิและประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา การวาดภาพในลักษณะนี้ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เห็นออกมาเป็นผลงานศิลปะแล้ว ผู้เรียนยังเกิดความสนุกสนานกับการนำอุปกรณ์ต่างๆ มาสร้างเทคนิคการวาดภาพที่แปลกไปจากเดิมอีกด้วย

### จุดประสงค์

1. S<sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายภาพการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการมองเห็น
2. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
5. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. สีเทียนสีขาว
3. สีน้ำ
4. จานสี
5. ฟองน้ำ

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ว่าจะให้นักเรียนวาดรูปต้นไม้จากที่นักเรียนมองเห็น จากนั้นครูนำนักเรียนไปในสนามและชักชวนให้นักเรียนดูต้นไม้ต่างๆ ในสนาม (ครูสามารถตั้งโจทย์อื่นได้ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ แมลง ฯลฯ) ครูซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนมองเห็น ดังนี้

“นักเรียนเห็นต้นไม้อะไรบ้าง”

“นักเรียนชอบต้นไม้ต้นไหน”

“อยากวาดรูปต้นไม้ต้นไหนบ้าง”

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูนำสื่อการสอนที่เป็นผลงานศิลปะจากการวาดภาพสัมผัสหลากหลาย ให้นักเรียนดูพร้อมอธิบายให้นักเรียนเข้าใจขั้นตอนการทำงานศิลปะซึ่งสามารถนำไปดัดแปลงทำกิจกรรมศิลปะอื่นๆ ได้หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน

2.2 ครูทดลองทำให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง โดยใช้สีเทียนสีขาววาดรูปบนกระดาษวาดเขียน สีขาว จากนั้นระบายสีน้ำทับลงไป จะเห็นว่าภาพที่วาดด้วยสีเทียนไว้ตอนแรกปรากฏชัดเจนขึ้น

2.3 ครูอธิบายขั้นตอนว่าให้นักเรียนวาดภาพต้นไม้ที่นักเรียนมองเห็นในสนามโดยนักเรียนสามารถใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่

2.4 ครูลองให้นักเรียนวาดนิ้วในอากาศ โดยลากนิ้วตามรูปร่างของต้นไม้ที่มองเห็นอยู่ด้านหน้า

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

2.1 คุณครูแจกกระดาษ สีเทียนสีขาวและสีน้ำให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติตามความสนใจของตนเองในทุกขั้นตอน

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 นักเรียนร่วมกันพูดคุยถึงผลงานของตนเอง โดยครูกระตุ้นและช่วยตั้งคำถามเพื่อชักชวนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยใช้คำถามดังนี้

“นักเรียนชอบผลงานชิ้นไหนเป็นพิเศษ”

“ในรูปที่นักเรียนวาดมีต้นอะไรบ้าง”

“ทำไมถึงอยากวาดต้นไม้ต้นนี้”

ตาราง 5 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการมองเห็น (ต้นไม้ของฉัน)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสจากการมองเห็น	200
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 2

### การรับรู้จากประสาทสัมผัสจากการได้ยิน



ภาพประกอบ 2 เขียนภาพตามเพลง

#### แนวคิด

การเขียนภาพจากเพลงมักเป็นกิจกรรมที่ใช้เพลงที่มีเนื้อร้องและการเขียนภาพก็เขียนภาพตามเนื้อร้องในเพลงนั้น ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้นั้นมักจะได้อาชีพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน แม้ไม่ต้องมีเพลงก็สามารถเขียนเป็นภาพได้ โดยแท้จริงแล้ว คุณค่าของเพลงจะอยู่ที่ท่วงทำนองลีลาของเพลงเป็นด้านหลัก เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระบนพื้นฐานประสบการณ์ของตนเอง กิจกรรมนี้ใช้เพลงที่มีเนื้อร้องและเป็นเพลงสนุกเพื่อให้เด็กแปรความสนุกเพลิดเพลินจากการฟังเพลง สร้างเป็นภาพเขียน และเป็น การปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) จากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้

#### จุดประสงค์

1. S<sub>1,3</sub> เพื่อประเมินผู้เรียนด้านการการถ่ายโยงจากการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
5. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

#### เวลาที่ใช้

- 1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. สีน้ำ
3. สีเทียน, สีไม้
4. พู่กัน
5. CD เพลง ชุด เพลงผลไม้ โดยสโมสรรแอปเปิ้ลยิ้ม

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูอธิบายให้นักเรียนฟังเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำว่า ครูจะให้เด็กเรียนฟังเพลง 2 รอบ โดยให้นักเรียนหลับตาขณะฟังเพลงเพื่อจะได้เกิดสมาธิและจินตนาการ และเมื่อฟังจบแล้ว ครูจะให้นักเรียนวาดสิ่งที่นักเรียนจินตนาการจากเพลงที่ฟัง

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 จากนั้นครูเปิดเพลงที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับผลไม้ให้นักเรียนฟัง โดยให้นักเรียนทุกคนหลับตาในขณะที่ฟังด้วย

2.2 ครูอธิบายจุดประสงค์ของการฟังเพลงว่า ให้เด็ก ๆ วาดรูปจากเพลงที่ฟัง พร้อมด้วยอธิบายขั้นตอนในการทำงาน คือให้ใช้สีเทียนวาดลงบนกระดาษวาดเขียนที่ครูแจกให้และเมื่อวาดเสร็จ ครูให้นักเรียนเลือกใช้สีน้ำหรือสีไม้ก็ได้ในการระบายสีรูปภาพให้สวยงามตามจินตนาการ

2.3 ครูสอบถามความเข้าใจขั้นตอนการทำงาน

2.4 ครูแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันก่อน แล้วจึงลงมือปฏิบัติ

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มทำงานศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์จากเพลงที่ฟัง

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลงานของตนเองมาเล่าให้เพื่อนฟัง โดยครูเป็นผู้ตั้งคำถาม ดังนี้

“นักเรียนวาดรูปผลไม้อะไร”

“ทำไมถึงวาดผลไม้ชนิดนี้”

“เพื่อน ๆ ชอบผลงานชิ้นใดบ้าง”

เพื่อสรุปจุดประสงค์ของกิจกรรมนี้อีกครั้งว่านักเรียนสามารถถ่ายทอดจินตนาการจากการฟังเพลงออกมาในผลงานได้มากน้อยแค่ไหน

**ข้อเสนอแนะ** กิจกรรมวาดภาพตามเพลงนี้ หลังจากเด็กได้ทำกิจกรรมและมีประสบการณ์ในการวาดภาพตามเพลงบ้างแล้ว ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไปควรใช้เพลงที่ไม่มีเนื้อร้อง จะได้กระตุ้นให้เด็กได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ดียิ่งขึ้น

ตาราง 6 เกณฑ์การประเมินผลงานจากการไต่ถาม (เขียนภาพตามเพลง)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสจากการไต่ถาม	200
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

### กิจกรรมที่ 3

#### การรับรู้จากประสาทสัมผัสจากการชิมรส



ภาพประกอบ 3 รสชาติแสนอร่อย

#### แนวคิด

การเขียนภาพจากรสเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษาด้วยเช่นกัน มุ่งแปลความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรค์อีกความรู้สึกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมๆ กัน แม้ความรู้สึกสัมผัสทางรสจะถูกนำมาใช้ในการแสดงออกทางศิลปะไม่มากนัก แต่อีกมิติหนึ่งสามารถให้ความรู้สึกได้และผู้เรียนสามารถรับรู้ทางโสตประสาทเช่นกันกับความรับรู้

#### จุดประสงค์

1. S<sub>1.5</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการชิมรส
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
5. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

## เวลาที่ใช้

60 นาที

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. สีน้ำ
3. สีเทียน
4. พู่กัน
5. จานสี
6. อมยิ้ม บัวเค็ม มะนาว สับปะรด แดงโม มะม่วง (ผลไม้ที่เป็นชิ้นเล็กๆ)

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูพูดคุยถึงกิจกรรมที่จะให้นักเรียนทำว่า จะให้นักเรียนชิมอาหารที่ครูเตรียมมาให้ โดยให้นักเรียนหลับตาขณะชิม เพื่อที่นักเรียนจะได้ใช้จินตนาการได้อย่างเต็มที่ เมื่อชิมแล้วให้นักเรียนวาดภาพตามจินตนาการจากการชิมรสของอาหาร

1.2 ขั้นตอนต่อไป ครูชักชวนให้นักเรียนสนทนาเกี่ยวกับรสชาติ สี ลักษณะของอาหารต่างๆ ที่นักเรียนรู้จัก ดังนี้

“นักเรียนรู้จักขนมและผลไม้อะไรบ้าง”

“นักเรียนชอบรับประทานขนมหรือผลไม้อะไร”

“ผลไม้และขนมต่างๆ ที่นักเรียนรู้จักมีรสชาติอย่างไร”

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูให้นักเรียนหลับตาแล้วจึงแจกอมยิ้ม บัวเค็ม มะนาว สับปะรด แดงโม มะม่วง หรือผลไม้ชิ้นเล็กๆ อื่นๆ ที่เตรียมไว้ให้นักเรียนรับประทานเพื่อให้สัมผัสรสชาติที่จะต้องถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ การให้นักเรียนได้ชิมผลไม้หลายชนิด เด็กๆ ยังจะได้เรียนรู้อาหารที่มีลักษณะต่างๆ กัน เช่น แข็ง นุ่ม น้ำ ฯลฯ และทำให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย

2.2 ครูอธิบายขั้นตอนการทำงานศิลปะอีกครั้งว่าหลังจากชิมอาหารแล้ว ให้นักเรียนวาดภาพสิ่งที่นักเรียนได้ชิมลงบนกระดาษวาดเขียนและระบายสีตามจินตนาการ

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ให้นักเรียนแต่ละคนเริ่มปฏิบัติกิจกรรมศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของตนเองจากการได้ชิมรสชาติของอาหาร เมื่อกวาดรูปด้วยสีเทียนเสร็จแล้วจึงใช้พู่กันระบายสีน้ำทับภาพอีกครั้งนักเรียนก็จะได้ผลงานที่สมบูรณ์สวยงาม

#### ขั้นที่ 4 ชั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 นักเรียนแต่ละคน นำเสนอและเล่าเกี่ยวกับผลงานของตนเองให้เพื่อนฟัง โดยคุณครูถามคำถามเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“อาหารที่ได้ชิมนั้น นักเรียนคิดว่าเป็นอาหารชนิดใดบ้าง”

“อาหารนี้มีรสชาติอย่างไร”

4.2 ครูนำอาหารที่ให้นักเรียนชิมมาเฉลย และชวนนักเรียนให้ช่วยกันสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้อีกครั้ง

**ข้อเสนอแนะ** กิจกรรมรสชาติแสนอร่อย ครูผู้สอนอาจเปลี่ยนใช้เทคนิคอื่นๆ ได้แทนการใช้สีเทียนสีน้ำ เช่น ให้นักเรียนฉีกกระดาษเป็นรูปอาหารที่ได้ชิม หรือใช้กระดาษแก้วสีต่างๆ มาขยำให้เป็นรูปร่างต่างๆ นักเรียนจะสนุกสนานกับการเรียนศิลปะมากขึ้น

ตาราง 7 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการชิมรส (รสชาติแสนอร่อย)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>1.5</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสจากการชิมรส	200
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 4

### การถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสจากการดมกลิ่น



ภาพประกอบ 4 หอมกลิ่นดอกไม้

#### แนวคิด

การเขียนภาพจากกลิ่นเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรีย์ศึกษามุ่งเน้นความรู้สึกลักษณะจากประสาทสัมผัสจากประสาทหนึ่งแปรไปแสดงอีกประสาทหนึ่ง ทำนองเดียวกับกิจกรรมเขียนภาพจากเพลง ในแง่ของความรู้สึกลักษณะ กลิ่นให้ความรู้สึก สะอาด สดปรก สวยงาม การแสดงออกทางศิลปะมิได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะการมองเห็นแล้วเขียนเป็นภาพเท่านั้น

#### จุดประสงค์

1.  $S_{1,4}$  เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการดมกลิ่น
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4.  $S_2$  เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
5. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. สีน้ำ
3. สีเทียน
4. พู่กัน
5. จานสี
6. ดอกไม้ที่มีกลิ่น เช่น มะลิ ดาวเรือง กุหลาบ หรือดอกไม้อื่นๆ ที่คุณครูหาได้สะดวก

## วิธีดำเนินการกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

- 1.1 ครูพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับดอกไม้ต่างๆ ที่นักเรียนรู้จัก เช่น  
“นักเรียนรู้จักดอกไม้อะไรบ้าง”  
“ดอกไม้ที่นักเรียนรู้จักมีสีอะไร”  
“ดอกไม้ที่นักเรียนรู้จักมีกลิ่นอย่างไร”  
“นักเรียนชอบกลิ่นดอกไม้อะไรบ้าง”

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมให้นักเรียนฟัง คือ ครูจะนำดอกไม้หลากชนิดมาให้นักเรียนดมกลิ่นโดยให้นักเรียนหลับตาขณะดม แล้วให้นักเรียนวาดภาพดอกไม้ตามจินตนาการจากการดมกลิ่นลงในกระดาษวาดเขียนด้วยสีเทียน เมื่อวาดเสร็จให้ระบายรูปภาพด้วยสีน้ำเพื่อความสวยงามของผลงานยิ่งขึ้น

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

- 3.1 ครูนำดอกไม้ที่เตรียมให้นักเรียนดมกลิ่น
- 3.2 ครูแจกกระดาษและสีเทียนให้นักเรียนวาดรูปตามความรู้สึกที่ได้จากการดมกลิ่น
- 3.3 เมื่อวาดด้วยสีเทียนเสร็จ ให้นักเรียนแต่งเติมให้สวยงามด้วยสีน้ำ

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

- 4.1 ให้นักเรียนนำเสนอผลงาน โดยการเล่าให้เพื่อนฟังว่าเขาวาดรูปอะไร ทำไมจึงวาดรูปนี้
- 4.2 ครูกล่าวชมผลงานของนักเรียนทุกคน และช่วยสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้อีกครั้ง
- 4.3 ครูเล่านิทานเรื่อง “บางกอกเมืองดอกไม้” ให้นักเรียนฟัง เพื่อเป็นรางวัลให้นักเรียน

**ข้อเสนอแนะ** กิจกรรมนี้ครูอาจนำสิ่งของที่ให้เด็กเรียนรู้การดมกลิ่นได้หลายประเภท เช่น กลิ่นยูคาลิปตัส กลิ่นสนูปู กลิ่นแมงดา กลิ่นยาหม่อง ฯลฯ

นิทานเรื่อง: บางกอกเมืองดอกไม้

ผู้แต่ง: พรอนงค์ นิยมคำ

ผู้วาดภาพประกอบ: วชิราวรรณ ทับเสือ

สำนักพิมพ์: แพรวเพื่อนเด็ก

เนื้อเรื่อง



ณ ท่งกุลาแห่งอีแรงแรงลง ลิงจุ่นจอมชนนั่งเหงาเห็นฤๅษีชีเมฆมาหา ร่ายคาถาเสียงก้องจุ่น  
จ้องฟัง โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บานสะพรั่งไปทั้งทุ่งเลย

ฤๅษีเหน้อยนักจึงพิกหลับ จุ่นรีบจับไม้เท้าของฤๅษีขึ้นเมฆหนี มุ่งหน้าไปบางกอก จุ่นจะ  
ทำบางกอกให้เป็นเมืองดอกไม้ โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บานเต็มสนามหลวงเลย

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก !

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก !

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก !

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก !

ตายละวา ! ปูน ปูน ปูน ปูน รถก็แล่นไม่ได้ คนก็เดินไม่ได้ จราจรจลาจล โกลาหลกันยก  
ใหญ่ ฤๅษีรีบตามมาทันใจ โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บนทางม้าลายลอยไปเลย

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บนป้ายรถเมล์ลอยไปเลย

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้ในถังขยะลอยไปเลย

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บนตู้โทรศัพท์ลอยไปเลย

โอม...ขยุกขยูด มะลุกุกักกูด ก๊อก ! ดอกไม้บนหลังคาลอยไปเลย

ดอกไม้เมืองบางกอกลอยหายไปไหน ดอกไม้เมืองบางกอกลอยหายไปไหน อยากรู้  
บางกอกเป็นเมืองดอกไม้ ทำอย่างไรดีนะ...

ตาราง 8 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการत्मกลืน ( หอมกลืนดอกไม้ )

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>1,4</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสจากการรับกลิ่น	200
I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

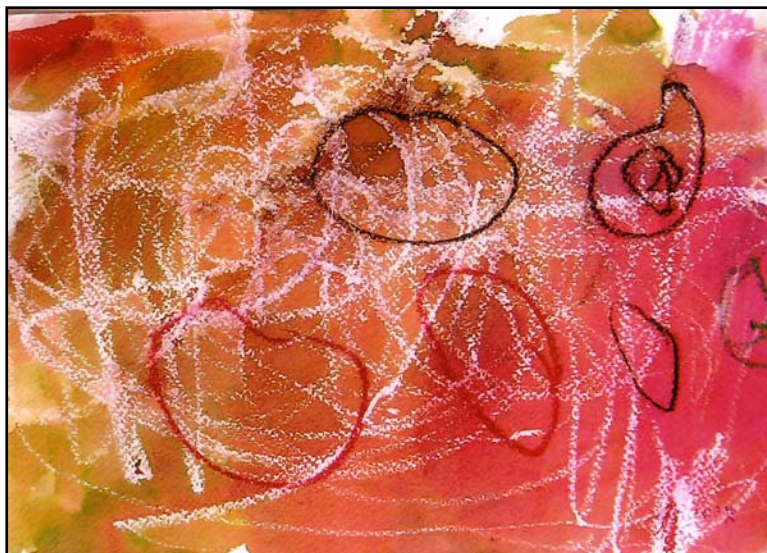
.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 5

### การรับรู้จากประสาทสัมผัสจากกาย



ภาพประกอบ 5 รูปทรงที่ฉันชอบ

#### แนวคิด

การแสดงออกทางศิลปะในการเขียนภาพโดยใช้กายสัมผัสเป็นการเขียนภาพลงบนระนาบ ผู้เขียนถ่ายทอดความรู้สึกได้จากการสัมผัสวัตถุสิ่งของที่ไม่สามารถมองเห็นภาพที่ปรากฏ มุ่งเน้นการถ่ายโยงของสัมผัสไปสู่อีกสัมผัสหนึ่ง การเขียนภาพเช่นนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ต้องใช้สมาธิ ความรู้สึกนึกคิด ผสมผสานกับประสบการณ์ในอดีต กิจกรรมนี้ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกตื่นเต้นและอยากถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ

#### จุดประสงค์

1. S<sub>1,2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางกาย
2. I เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. S<sub>2</sub> เพื่อพัฒนาผู้เรียนทางด้านการจัดระบบภาพ
5. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ-อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. สีเทียน
3. สีน้ำ
4. พู่กัน
5. บล็อกไม้รูปทรงเรขาคณิตต่างๆ
6. ถุงผ้า
7. นิทานเรื่อง เครื่องวงกลมสีแดง

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับรูปทรงต่างๆ ที่นักเรียนรู้จัก เพื่อตรวจสอบประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่มีต่อเรื่องรูปทรง หรือครุภัณฑ์ของต่างๆ ที่เกี่ยวกับรูปทรงมาให้ นักเรียนดู พร้อมอธิบาย เช่น สัมเป็นรูปทรงกลม กระดานเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นาฬิกามีหลายแบบ ทั้งสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม เป็นต้น

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายขั้นตอนในการทำกิจกรรมนี้โดยการที่ครุภัณฑ์ของใส่ในถุงผ้าที่นักเรียนไม่สามารถมองเห็นได้ แล้วให้นักเรียนทุกคนล้วงมือเข้าไปในถุงเพื่อสัมผัสว่าสิ่งที่อยู่ในถุงน่าจะมีลักษณะอย่างไร จากนั้นจึงถ่ายทอดสิ่งที่สัมผัสได้ว่ามีรูปร่างลักษณะอย่างไรลงในกระดาษวาดเขียน

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ครูแจกกระดาษวาดเขียนและสีเทียนให้กับนักเรียนทุกคน จากนั้นครูจึงนำถุงผ้าที่ภายในบรรจุบล็อกไม้รูปทรงต่างๆ เอาไว้ มาให้นักเรียนได้สัมผัสตามขั้นตอนข้างต้น

3.2 นักเรียนลงมือวาดภาพรูปทรงที่สัมผัสได้ลงบนกระดาษวาดเขียนด้วยสีเทียน เมื่อวาดรูปเสร็จแล้วจึงใช้พู่กันระบายสีน้ำทับอีกครั้ง

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ให้นักเรียนนำผลงานของตนเองมาเสนอให้เพื่อนๆ ดู และให้นักเรียนแต่ละคนเล่าถึงผลงานของตนเองว่าทำไมจึงถ่ายทอดออกมาเป็นรูปเหล่านี้

4.2 ครูครุภัณฑ์รูปทรงต่างๆ ในถุงผ้าออกมาเฉลยให้นักเรียนดู และกล่าวคำชมเพื่อให้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

4.3 ครูเล่านิทานเรื่อง เครื่องวงกลมสีแดง เพื่อเป็นรางวัลแก่นักเรียนที่ทำกิจกรรมเสร็จ

นิทานเรื่อง: ครึ่งวงกลมสีแดง

ผู้แต่ง: ชีวัน วิสาสะ

ผู้วาดภาพประกอบ: ภัทรีดา ประสานทอง

สำนักพิมพ์: วาดดาว

เนื้อเรื่อง



วงกลมเป็นอะไรได้หลายอย่างนะ สามเหลี่ยมเป็นอะไรได้ตั้งเยอะแยะ สีเหลี่ยมก็เป็นอะไรได้สารพัด แต่ครึ่งวงกลมสีแดง คิดเท่าไรก็คิดไม่ออกกว่าจะเป็นอะไรดี

ครึ่งวงกลมสีแดงคิดไปเดินไป คิดไปเดินไป จนกระทั่งมาพบเต่าตัวหนึ่งยื่นหน้าเสรำ เต่าเล่าให้ฟังว่า “เมื่อเช้านี้เอง ฉันอยากลองปีนต้นไม้แบบลิงดูบ้าง พอยึดตัวตะกายต้นไม้ก็หงายหลังล้มกระตอกแตก เอาไปให้ช่างซ่อม ใกล้เคียงจะเสร็จ”

“แล้วฉันจะช่วยอะไรได้บ้าง” ครึ่งวงกลมสีแดงถาม

“อ้อ! เธอช่วยได้ยอดดีเลยละ” เต่าตอบ

เมื่อแยกทางกับเต่าในตอนกลางวัน ครึ่งวงกลมสีแดงก็คิดไปเดินไป คิดไปเดินไป.. จนกระทั่งพบแม่ลูกจิงโจ้คู่หนึ่ง ลูกจิงโจ้กำลังร้องงอแง อยากลงกระเป่าหน้าท้องของแม่

“ไม่ต้องร้องนะ” แม่จิงโจ้ทำเสียงดุแล้วพูดต่อ

“ดูสิกระเป่าหน้าท้องตั้งสี่ใบ ลูกจิงเปียกหมดแล้ว”

“แง แง! จะลงกระเป่า จะลงกระเป่า” ลูกจิงโจ้ไม่ยอมฟังแม่

“ขอโทษนะ จะให้ครึ่งวงกลมสีแดงช่วยอะไรมัย” ครึ่งวงกลมสีแดงพูดขัดจังหวะขึ้นเบาๆ

“โอ! ดีสิจ๊ะ ครึ่งวงกลมสีแดง” แม่จิงโจ้พูดด้วยความดีใจ

“ช่วยเป็นกระเป่าหน้าท้องให้ฉันสักพักเถอะนะ”

“ไชโย! ได้ลงกระเป่าแล้ว ลูกจะไม่ฉี่รดกระเป่าอีกแล้ว” ครึ่งวงกลมสีแดงโล่งอกที่ลูกจิงโจ้พูดเช่นนั้น หลังจากช่วยแม่ลูกจิงโจ้ ครึ่งวงกลมสีแดงก็เดินต่อไป คิดต่อไป จนมาพบกระต่ายสามตัวนั่งอยู่หน้าหม้อต้มผัก

ครึ่งวงกลมสีแดงไม่กลัวร้อน ช่วยเป็นผ้าหม้อต้มผัก ไม่นานนักผักต้มก็เดือด กระต่ายทั้งสามตัวดีใจ กินผักต้มอย่างเอร็ดอร่อย ครึ่งวงกลมสีแดงก็เดินต่อไป คิดต่อไป...

หนูสี่ตัวกำลังจะข้ามแม่น้ำ แต่ไม่ต้องการเป็นอาหารของจระเข้ จะทำอย่างไรดีนะ โชคดีจริงๆ ครึ่งวงกลมสีแดงเดินมาถึงแม่น้ำพอดี ขณะที่ครึ่งวงกลมสีแดงหยุดพักให้หายเหนื่อยและกำลังจะเดินคิดต่อไป แมลงเต่าทองห้าตัวรีบเข้ามาห้าม

“เมืองข้างหน้าอันตรายมากนะ อย่าไปเลย” เต่าทองตัวใหญ่พูด

“ใช่...เพราะเป็นเมืองของพระราชาสีเขียว ตัวใครไม่เป็นสีเขียวยจะถูกจับแถมสี่ ทาสี ย่อมสี่ให้ สีเขียวไปทั้งตัว ดีนะ ที่พวกเรานี้มาได้ทัน” เต่าทองตัวเล็กสุดช่วยเล่า แต่ครึ่งวงกลมสีแดงยืนยันว่าจะเดินทางต่อไป

“ขอบใจนะที่เตือน แต่ฉันอาจจะคิดอะไรออกในเมืองสีเขียวก็น่าได้” แล้วเครื่องวงกลมสีแดงก็ถูกจับ! ขณะที่พระราชากำลังจะทาสีเขียว เครื่องวงกลมสีแดงก็เล่าเรื่องที่ตนได้พบ และช่วยใครต่อใครจนมาถึงเมืองสีเขียว พระราชาได้ฟังเรื่องราวของเครื่องวงกลมสีแดงก็รู้สึกประทับใจมาก พระราชาไม่เปลี่ยนเครื่องวงกลมสีแดงให้เป็นสีเขียวนะ พระราชาแต่งตั้งเครื่องวงกลมสีแดงให้เป็นมงกุฎพระราชา นับเป็นมงกุฎองค์แรกและองค์เดียวในโลกที่เป็นเครื่องวงกลมสีแดง

ตาราง 9 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย (รูปทรงที่ฉันชอบ)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>1,2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสทางกายสัมผัส	200
I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 6

### เขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์



ภาพประกอบ 6 มาต่อเติมภาพกันเถอะ

#### แนวคิด

การต่อเติมภาพเป็นการแสดงออกทางศิลปะอีกทางหนึ่ง ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์จากสิ่งที่กำหนดให้ได้ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ อาจจะสร้างสรรค์งานจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตเข้ามาผสมผสานกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กได้ฝึกฝนความคิดในการแก้ปัญหาอีกด้วย

#### จุดประสงค์

1. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
4. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง
5. S<sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ-อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียนที่วาดรูปดวงตาเตรียมไว้แล้ว
2. ดินสอ
3. สีเทียน

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ของการทำกิจกรรมศิลปะว่าจะให้นักเรียนฟังนิทานเรื่องตาอะไรอยู่ในน้ำ แล้วให้นักเรียนวาดต่อเติมดวงตาตามจินตนาการของนักเรียนเองลงบนกระดาษที่คุณครูเตรียมเอาไว้ให้

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูเล่านิทานเรื่อง ตาอะไรอยู่ในน้ำ เพื่อกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

2.2 ครูซักถามนักเรียนถึงสัตว์ประหลาดที่ปรากฏในเรื่องว่า นักเรียนคิดว่า สัตว์ประหลาดในเรื่องมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร ทำไมจึงคิดเช่นนั้น

2.3 ครูนำกระดาษวาดเขียนที่ครูวาดดวงตาเตรียมไว้ให้นักเรียนดู แล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนว่า นักเรียนคิดว่าภาพดวงตาคู่นี้เป็นตาของอะไร และคิดว่าเจ้าของดวงตาคู่นี้กำลังทำอะไรอยู่ พร้อมทั้งทบทวนวิธีการทำกิจกรรมอีกครั้งว่า ให้นักเรียนวาดรูปสัตว์ประหลาดในจินตนาการของตนเองลงในกระดาษ

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 คุณครูแจกกระดาษ ดินสอและสีเทียนให้นักเรียนวาดภาพสัตว์ประหลาดในจินตนาการของตนเอง

3.2 เมื่อวาดรูปด้วยดินสอเสร็จ ให้นักเรียนระบายสีให้สวยงามด้วยสีเทียน

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ให้นักเรียนนำเสนอผลงาน โดยการเล่าให้เพื่อนฟังว่าตนเองวาดรูปตัวอะไร นิสัยของสัตว์ประหลาดนี้เป็นอย่างไรบ้าง และให้นักเรียนตั้งชื่อสัตว์ประหลาดของตนเองตามความคิดสร้างสรรค์

นิทานเรื่อง: ตาอะไรอยู่ในน้ำ

ผู้แต่ง: จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

เนื้อเรื่อง

กาลครั้งหนึ่งมีเด็กชายชื่อจ้อยอาศัยอยู่ชายป่า วันหนึ่งจ้อยไปเดินเล่นที่ริมแม่น้ำ บังเอิญเหลือบไปเห็นดวงตาคู่หนึ่งสีแดงกำ ใล่ขึ้นมาปริ่มน้ำและกำลังจ้องมองมายังตัวเขา จ้อยสงสัยมากว่าดวงตาแบบนี้ประหลาดจัง มันคือดวงตาของอะไรนะ

ตาของกบหรือเป่ล่า

หรือตาของปลาบึกตัวเบิ้ม

หรือตาของไดโนเสาร์

...แล้วเจ้าของตาคู่นี้จะดุร้าย จับเขาไปกินหรือเป่ล่าเนี่ย

จ้อยมองดูดวงตาคู่นั้นอีกครั้ง มันกลอกกลิ้งไปมาเมื่อจ้อยขยับตัว จ้อยจึงตัดสินใจวิ่งหนีกลับมาที่บ้าน แล้วมาถามพ่อกับแม่ว่านั่นมันคือดวงตาอะไรกันแน่

พ่อกับแม่บอกจ้อยว่า ถ้าเห็นดวงตาอย่างนั้นอีก ห้ามลงไปในน้ำเด็ดขาด เมื่อได้ฟังคำตอบจ้อยยิ่งสงสัยมากขึ้นไปอีก จ้อยจึงถามพ่อแม่อีกว่า “แสดงว่ามันดุร้ายมากใช่ไหมครับ”

“ใช่แล้วล่ะลูก มันเป็นสัตว์โบราณที่รุ่มร่ามซ่าเล่ต่อๆ กันมาว่ามันดุร้ายมาก น่ากลัวพอกๆ กับดวงตาสีแดงกำของมันนั่นแหละลูก”

คำตอบของพ่อไม่ทำให้จ้อยหายสงสัยได้เลย เด็กๆ ลองเดาดูสิว่า สัตว์ประหลาดที่ซ่อนอยู่ในใต้น้ำจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร...

ตาราง 10 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์ ( มาตรฐานภาพกันแกะ )

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	200
I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
S <sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้ จากประสาทสัมผัสจากการได้ยิน	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 7

### ประดิษฐ์วัสดุจากความคิดสร้างสรรค์



ภาพประกอบ 7 รถไฟอวกาศ

#### แนวคิด

การสร้างงานศิลปะจากวัสดุต่างๆ จะช่วยให้เด็กได้สื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับวัสดุเหล่านั้นได้ การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนชื่นชอบและสามารถแสดงออกได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งเป็นการสร้างรูปทรง วัสดุ และวัสดุต่างๆ เข้าด้วยกัน ผู้เรียนต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมากในการประดิษฐ์ กิจกรรมการประดิษฐ์นี้เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสนุกและยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาด้วย

#### จุดประสงค์

1. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
4. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง
5. S<sub>1,1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น

## เวลาที่ใช้

60 นาที

## สื่อวัสดุ-อุปกรณ์

1. แกนกระดาษชำระ (นักเรียนนำมาเอง)
2. กระดาษแข็ง (ครูวาดรูปวงกลมเตรียมไว้ให้นักเรียนตัดเอง)
3. กระดาษสี
4. กาว
5. เชือก
6. รถของเล่นชนิดต่างๆ (นักเรียนนำมาเอง)

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูชักชวนให้นักเรียนนำรถของเล่นที่ตัวเองเตรียมมาออกมาให้เพื่อนๆ ดู และพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมและความชอบในการเล่นรถของนักเรียน

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูนำรถชนิดต่างๆ ที่ประดิษฐ์จากเศษวัสดุให้นักเรียนดูและพูดคุยกับนักเรียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง แล้วอธิบายจุดประสงค์ในการทำไฟอวกาศจากเศษวัสดุต่างๆ ที่ครูและนักเรียนช่วยกันเตรียมอุปกรณ์ไว้ พร้อมอธิบายขั้นตอนการประดิษฐ์ไฟอวกาศ ดังนี้

2.1.1 นำกระดาษสีมาฉีกเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วทากาวติดที่แกนกระดาษชำระให้สวยงามตามจินตนาการ

2.1.2 ตัดล้อรถไฟจากกระดาษแข็งที่ครูวาดรูปวงกลมเตรียมไว้นำมาติดที่ข้างแกนกระดาษชำระ เมื่อเสร็จขั้นตอนนี้ก็ได้ตู้รถไฟอวกาศคนละ 1 ตู้

2.2 ครูซักถามนักเรียนถึงข้อสงสัยในการทำกิจกรรมอีกครั้ง

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม แล้วแจกอุปกรณ์ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ประดิษฐ์ไฟอวกาศตามจินตนาการของนักเรียนเอง

3.2 เมื่อนักเรียนทุกคนได้ตู้รถไฟอวกาศคนละ 1 ตู้แล้ว จึงให้นักเรียนในกลุ่มนำรถของตนเองมาประกอบเป็นขบวนรถไฟอวกาศตามความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำขบวนการไฟอวกาศของกลุ่มของตนเองมาแสดงให้เพื่อนๆ ในห้องดู และให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตั้งชื่อขบวนการไฟอวกาศของตนเอง และชักชวนให้นักเรียนใช้ประโยชน์จากสิ่งประดิษฐ์ของตนเอง โดยการนำไปเล่นตามจินตนาการ

ตาราง 11 เกณฑ์การประเมินผลงานการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์ (รถไฟอวกาศ)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	200
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

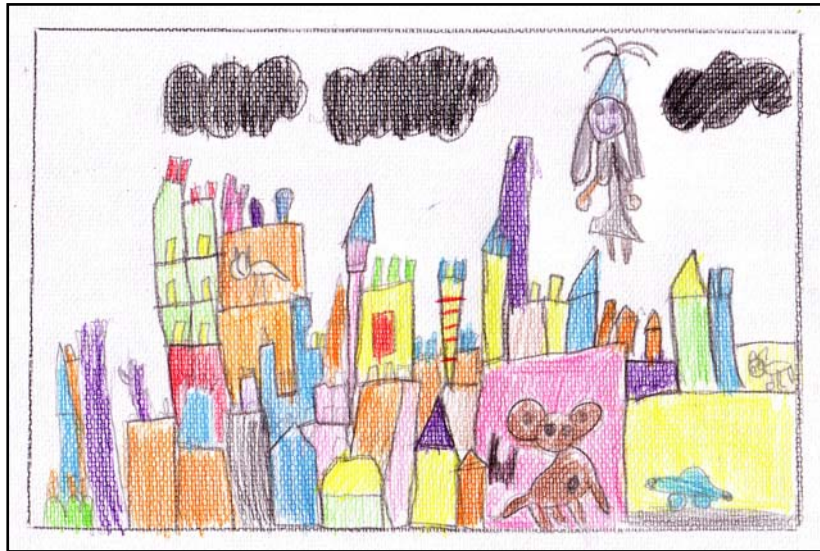
.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 8

### เขียนภาพตามจินตนาการ



ภาพประกอบ 8 เมืองในฝัน

#### แนวคิด

การเขียนภาพวิทัศน์โดยทั่วไปมุ่งเน้นการถ่ายทอดด้วยภาพเขียนที่ปรากฏและมองเห็นได้ เป็นผลงานจิตรกรรม 2 มิติบนพื้นภาพมักเป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะการเขียนภาพเพื่อแสดงรูปทรงและสีสรรจากสื่อตลใจที่มองเห็นได้เป็นการแสดงออกตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ซึ่งจินตนาการอาจเป็นจริงได้หรือเป็นจริงได้ในบางส่วนเท่านั้น อย่างน้อยจินตนาการก็บอกถึงประสบการณ์และศักยภาพทางความคิดของเด็กได้อย่างดี

#### จุดประสงค์

1. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
2. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
3. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
4. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง
5. S<sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น

## เวลาที่ใช้

60 นาที

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. ดินสอดำ
3. สีไม้
4. หนังสือนิทานเรื่อง เจ้าหนูเมืองพิสดาร

## วิธีการดำเนินการ

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูพานักเรียนไปเดินชมรอบหมู่บ้านใกล้โรงเรียนและพานักเรียนไปนั่งในสวนสาธารณะ (ครูสามารถเลือกสถานที่ได้ตามความเหมาะสม)

1.2 ครูพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับทัศนียภาพที่เห็น โดยครูตั้งคำถามต่างๆ เพื่อกระตุ้นจินตนาการของนักเรียน ดังนี้

“นักเรียนคิดว่าเมืองที่น่าอยู่น่าจะเป็นอย่างไร”

“นักเรียนอยากให้เมืองในฝันของตนเองเป็นอย่างไร”

“นักเรียนคิดว่าหากมีเมืองในฝัน ใครจะอาศัยอยู่ในเมืองนั้นบ้าง”

1.3 ครูเล่านิทานเรื่อง เจ้าหนูเมืองพิสดาร ครึ่งเรื่อง (ตอนที่ 7: “...ทันใดนั้น ตึกใหญ่ๆ สีหลังที่ตั้งอยู่ตรงหน้าก็เพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งหลัง...”) เพื่อกระตุ้นจินตนาการของนักเรียนในการสร้างสรรค์ผลงาน และให้แรงเสริมกับนักเรียนโดยการกล่าวกระตุ้น เช่น “เจ้าหนูจะไปเจออะไรต่อไปนะ ถ้าเด็กๆ ทำงานเสร็จครูจะเล่าต่อ” เป็นต้น

### ขั้นที่ 2 ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ของกิจกรรมนี้คือ ให้นักเรียนวาดรูปเมืองในฝันของตนเองโดยใช้จินตนาการได้อย่างเต็มที่และอิสระ

2.2 ครูอธิบายขั้นตอนการทำงานคือ ให้นักเรียนวาดรูปเมืองในฝันลงในกระดาษวาดเขียนด้วยดินสอดำ แล้วจึงระบายด้วยสีไม้ให้สวยงาม

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานศิลปะตามขั้นตอน โดยแล้วแต่จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

#### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบนำความรู้

4.1 นักเรียนแต่ละคนนำเสนอและเล่าเกี่ยวกับผลงานของตนเอง โดยครูช่วยตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ดังนี้

“เมืองที่นักเรียนวาดชื่อเมืองอะไร”

“มีใครอาศัยในเมืองของนักเรียนบ้าง”

“เมืองที่นักเรียนวาดนั้นมีความพิเศษจากเมืองอื่นๆ อย่างไร”

4.2 ครูเล่านิทานเรื่อง เจ้าหนูเมืองพิสดาร อีกครั้งเรื่องต่อจนจบ

นิทานเรื่อง: เจ้าหนูเมืองพิสดาร

ผู้แต่ง: ชีวัน วิสาสะ

ผู้วาดภาพประกอบ: ชีวัน วิสาสะ

สำนักพิมพ์: แพรวเพื่อนเด็ก

เนื้อเรื่อง



ตอนที่ 1

ณ เมืองพิสดาร มีโรงเรียนอนุบาลเช่นเดียวกับเมืองทั่วไป ใครๆ ต่างก็ส่งลูกมาที่โรงเรียนอนุบาลแห่งนี้ รวมทั้งแม่มดเมืองพิสดารด้วย

เย็นวันหนึ่ง ลูกสาวของแม่มดร้องไห้จ้ากลับบ้านบ้าน เพราะคุณครูลืมนประทับใจรูปดาวลงในสมุดเหมือนทุกวันที่ผ่านมา แม่มดปลอบลูกสาวเท่าไรก็ไม่หยุดร้องไห้ แม่มดเริ่มหงุดหงิดจึงพูดขึ้นด้วยเสียงดั่งลั่น

“ฉันจะลงโทษทุกคนในเมืองพิสดาร ไม่ให้มีดวงดาวเอาไว้ดูอีกต่อไป” แม่มดเมืองพิสดาร ร่ายคาถาทันที

“ดวงดาวบนฟ้า ได้ยिनคาถา จงลอยลงมา ในกล่องเก็บดาว โอม...มะลุกกุกกุก...ปัง”

ทันใดนั้น ดวงดาวบนท้องฟ้าก็ลอยลงมาและเข้าไปอัดแน่นอยู่ในกล่อง แม่มดปิดฝากล่องแล้วเสกคาถา พร้อมกับขว้างก้อนหินให้ลอยอยู่บนฟ้าแทนดวงดาว หลังจากนั้นก็นำกล่องดวงดาวไปซ่อนไว้

ตอนที่ 2

ชาวเมืองทุกคนเห็นดวงดาวบนท้องฟ้าหายวับไปกับตาก็พากันแตกตื่น เด็กๆ ร้องให้เจ้าไปทั้งเมือง แต่ยังมีเจ้าหนูเมืองพิสดารที่อาศัยอยู่ในเมืองของแม่มดและแอบเรียนคาถาได้ทุกบท เจ้าหนูใจดีอยากช่วยเด็กๆ และชาวเมือง จึงรีบท่องคาถา

“ก้อนหินน้อย ที่ลอยบนฟ้า จงหล่นลงมา หาช้าทันที โอม...มะหลุกกุกกุก...ปัง”

ตอนที่ 3

ก้อนหินที่ลอยอยู่หนึ่งๆ ก็ร่วงลงมา เจ้าหนูเก็บก้อนหินแล้วออกเดินทางตามหาดวงดาว

ตอนที่ 4

เจ้าหนูเดินทางมาได้ไม่ไกลนักก็พบบ่อน้ำขนาดเล็กและทะเลสาบกว้างใหญ่ เจ้าหนูโยนก้อนหินลงไปในทะเลสาบ พร้อมกับท่องคาถา....

“ทะเลสาบกว้างใหญ่ เราจะข้ามไป ใครช่วยเราได้ จงโผล่ขึ้นมา โอม...มะหลุกกุกกุก...ปัง”

ตอนที่ 5

เพียงอึดใจ ปลาวาฬตัวโตก็โผล่ขึ้นมา

“ขึ้นมา นั่งบนหลังฉันสิ ฉันจะพาไปที่ตึกหลังใหญ่ แม่มดซ่อนกล่องดวงดาวเอาไว้ที่นั่น”

ปลาวาฬพูดจบก็ออกเดินทางทันที

ตอนที่ 6

อีกฟากหนึ่งของทะเลสาบมีตึกใหญ่ๆ สีหลังตั้งอยู่

“กล่องดวงดาวอยู่ในตึกหลังกลางนะเจ้าหนู” ปลาวาพบอกก่อนที่เจ้าหนูจะขบใจและกระโดดขึ้นฝั่ง

“หนึ่ง สอง สาม สี เอ๊ะ! ไม่มีตึกหลังกลางนี่” เจ้าหนูหาตึกหลังกลางไม่เจอ จึงท่องคาถา...

“ตึกกลางไม่มี สีตึกใหญ่ใหญ่ ตึกกลางอยู่ไหน จงโผล่ขึ้นมา โอม...มะหลุยๆ...ปัง”

ตอนที่ 7

ทันใดนั้น ตึกใหญ่ๆ สีหลังที่ตั้งอยู่ตรงหน้าก็เพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งหลัง

“ไชโย มีตึกหลังกลางแล้ว” เจ้าหนูดีใจรีบวิ่งเข้าไปในตึก

ตอนที่ 8

ก่อนจะเข้าห้องเก็บกล่องดวงดาว เจ้าหนูต้องปีนบันไดอีกเก้าชั้น แต่บันไดมีเพียงแปดชั้นเท่านั้น เจ้าหนูรีบท่องคาถา...

“แปดชั้นบันได ขึ้นไปไม่ถึง จงเพิ่มอีกหนึ่ง ถึงห้องเก็บดาว โอม...มะหลุยๆ...ปัง”

ตอนที่ 9

บันไดเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งชั้นอย่างรวดเร็วทันใจ เจ้าหนูปีนบันไดเก้าชั้น แล้วเข้าไปในห้องเก็บกล่องดวงดาวทันที

ตอนที่ 10

เจ้าหนูเข้าไปในห้อง พบแต่ความว่างเปล่า เมื่อมองผ่านช่องหน้าต่าง ท้องฟ้าก็ยังมีดสนิท แล้วกล่องดวงดาวอยู่ไหน...

เจ้าหนูรู้สึกอ่อนแรง แต่ก็พยายามรวมพลังท่องคาถาอีกครั้ง

“กล่องดาวใบใหญ่ อยู่ไหนจงมา สิ้นเสียงคาถา ปรากฏพลัน โอม...มะหลุยๆ...ปัง”

ตอนที่ 11

กล่องดวงดาวปรากฏขึ้นทันทีที่คาถาจบ เจ้าหนูเปิดฝากล่องอย่างรวดเร็ว..

ตอนที่ 12

ดวงดาวลอยกระจายขึ้นไปบนท้องฟ้า เปล่งแสงระยิบระยับสวยงาม ชาวเมืองดีใจ เด็กๆ ทุกคนก็ดีใจ ทั้งเมืองเต็มไปด้วยเสียงหัวเราะอย่างมีความสุข...มีเสียงหัวเราะดังมาจากบ้านแม่ मदด้วยนะ

ตาราง 12 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ (เมืองในฝัน)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
I เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	200
C เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 9

### เขียนภาพตามจินตนาการ



ภาพประกอบ 9 ใต้ท้องทะเล

#### แนวคิด

การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยกระบวนการปั้นนั้น เป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่ดีที่สุดอีกทางหนึ่ง เพราะงานปั้นเป็นงานศิลปะที่สามารถสร้างรูปทรง 3 มิติสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง สร้างความรู้สึกสัมผัสเป็นจริงจับต้องได้ เป็นการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาตลอดจนฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือได้เป็นอย่างดี และยังมีมุ่งเน้นความสามารถทางจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระและเกิดความสนุกสนานจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ

#### จุดประสงค์

1. I เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
2. C เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
3. S<sub>2</sub> เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
4. T เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง
5. S<sub>1.3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการไต่ยีน

## เวลาที่ใช้

60 นาที

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. ดินน้ำมันหลากสี
3. นิทานเรื่อง “สวิมมี”

## วิธีดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูเล่านิทานเรื่อง สวิมมี เพื่อเรียกความสนใจและเพื่อเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนกับกิจกรรมที่จะทำ

1.2 ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับนิทานและสัตว์ทะเลที่นักเรียนรู้จัก เช่น

“นักเรียนคิดว่าใต้ท้องทะเลมีอะไรบ้าง”

“นักเรียนคิดว่าใต้ท้องทะเลจะเป็นสีอะไร”

“ถ้านักเรียนได้ไปเที่ยวใต้ท้องทะเล นักเรียนอยากให้ที่นั่นมีอะไรอยู่บ้าง”

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ในการทำกิจกรรม คือ ให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันแปะบนกระดาษวาดเขียนเป็นบรรยากาศใต้ท้องทะเลตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ครูแจกกระดาษวาดเขียนและดินน้ำมันหลากสีให้นักเรียนทุกคน และให้นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยการปั้นดินน้ำมันสีต่างๆ เป็นสัตว์ที่อยู่ใต้ท้องทะเล

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ครูให้นักเรียนทุกคนนำผลงานมาแสดง และให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของตนเอง โดยครูตั้งคำถามปลายเปิด เช่น

“ภาพของนักเรียนมีอะไรอยู่บ้าง”

“ทำไมจึงปั้นสิ่งเหล่านี้”

“นักเรียนชอบผลงานของตัวเองแค่ไหนและชอบผลงานของเพื่อนคนไหนบ้าง เพราะอะไร”

4.2 ครูและนักเรียนสรุปผลงานเกี่ยวกับสัตว์น้ำใต้ท้องทะเลอีกครั้ง และให้คำชมนักเรียนทุกคนที่ทำงานสำเร็จ

## นิทานเรื่อง สวิมมี

ผู้แต่ง : ลีโอ ลีโอเน่

ผู้วาดภาพประกอบ : ลีโอ ลีโอเน่

สำนักพิมพ์ : แพรวเพื่อนเด็ก

### เนื้อเรื่อง



ณ มุมหนึ่งของท้องทะเล ปลาน้อยฝูงหนึ่งอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ปลาทุกตัวสีแดง มีอยู่ตัวเดียวเท่านั้นที่สีดำราวกับเปลือกหอยและว่ายน้ำได้รวดเร็วกว่าพี่น้องตัวอื่นๆ มันชื่อว่า สวิมมี

วันหนึ่ง ปลาหน้าจอมโหดผู้ปราดเปรียวว่องไวและกำลังหิวจัด ฟุ้งตัวฝ่าคลื่นเข้ามา มันฮุบแค่ครั้งเดียวก็กลืนฝูงปลาน้อยสีแดงเข้าไปจนหมด มีเพียงสวิมมีเท่านั้นที่หนีรอดมาได้

สวิมมีว่ายน้ำหนีไปในโลกใต้ทะเลอันลึกกว้างใหญ่ มันทั้งกลัว ทั้งเศร้าและเหงาหงอย แต่ใต้ทะเลมีสิ่งมหัศจรรย์อยู่มากมาย เมื่อสวิมมีว่ายน้ำดูสัตว์ประหลาดตัวโน้นตัวนี้ก็มีความสุขขึ้นมาอีกครั้ง มันเห็นแมงกะพรุนที่ดูเหมือนวันสร้าง...

เห็นกุ้งมังกรเดินไปเดินมาเหมือนเครื่องจักรใต้น้ำ

เห็นปลาประหลาดลอยผ่านไปเหมือนถูกดึงด้วยเชือกที่มองไม่เห็น

เห็นปลาทรายงอกงามขึ้นมาจากหินสีเขียวเหมือนลูกกวาด

เห็นปลาไหลหางยาว...ยาวเกินกว่าจะวัดได้

และเห็นดอกไม้ทะเลดูคล้ายต้นปาล์มสีชมพูส่ายไหวในสายลม

แล้วสวิมมีก็พบฝูงปลาน้อยที่เหมือนกับฝูงเก่าของมัน แอบอยู่ในเงามืดหลังก้อนหินและกองสาหร่าย

“ไปว่ายน้ำ ไปเล่น แล้วก็ไปดูสิ่งมหัศจรรย์กันเถอะ!” สวิมมีชวนอย่างร่าเริง

“ไปไม่ได้หรอก” ปลาน้อยสีแดงตัวหนึ่งตอบ “เดี่ยวปลาตัวใหญ่จะกินพวกเราหมด”

“แต่พวกเธอจะซ่อนตัวอยู่อย่างนี้ไม่ได้นะ” สวิมมีพูด

“ต้องคิดทำอะไรสักอย่าง”

สวิมมีคิด แล้วก็คิด แล้วก็คิด

ทันใดนั้น มันก็บอกว่า “คิดออกแล้ว!”

“พวกเราจะต้องว่ายน้ำไปด้วยกันให้เหมือนปลาตัวใหญ่ที่สุดในทะเล!”

สวิมมีสอนปลาน้อยตัวอื่นๆ ให้ว่ายน้ำซัดๆ กัน แต่ละตัวอยู่ในตำแหน่งของตน

เมื่อปลาน้อยทุกตัวหันว่ายรวมกันจนดูเหมือนปลายักษ์ตัวเดียวได้แล้ว สวิมมีก็พูดว่า

“ฉันจะเป็นตาให้เอง”

แล้วฝูงปลาน้อยก็ว่ายน้ำไปในกระแสน้ำยามเช้าอันเย็นฉ่ำ และว่ายน้ำไปในกระแสน้ำตอนกลางวันอันอบอุ่น และว่ายน้ำไล่ปลาตัวใหญ่จนหนีไป

ตาราง 13 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพตามจินตนาการ ( ใต้ท้องทะเล )

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	200
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ	100
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
S <sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการไต่ยีน	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 10

### การจัดระบบภาพ



ภาพประกอบ 10 บ้านแมงมุม

#### แนวคิด

การจัดระบบภาพอย่างเหมาะสมนั้นเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งที่น่าปรากฏอยู่ในการสร้างผลงานศิลปะ การจัดระบบภาพเป็นเรื่องของการแสดงออกทั้งทางจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยผ่านทางกรอกรออกแบบ จัดวาง การวางแผนการใช้สี ใช้อุปกรณ์มาประกอบกันอย่างละเอียดจนเป็นระบบความคิดที่ซับซ้อน การจัดระบบภาพจึงเป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการประเมินความสามารถทางศิลปะของผู้เรียน

#### จุดประสงค์

1. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
2. S<sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัส
3. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
4. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
5. T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

## เวลาที่ใช้

60 นาที

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน (เจาะรูขอบกระดาษสี่ด้าน)
2. สีเทียน
3. สีสเปรย์
4. ไม้ผสมพริกไทย

## วิธีดำเนินการกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

- 1.1 ครูสอนนักเรียนร้องเพลง “แมงมุมนอนไม่หลับ”
- 1.2 ครูพูดคุยกับนักเรียนเรื่องประสบการณ์เกี่ยวกับแมงมุมของนักเรียน โดยการตั้ง

คำถามง่ายๆ เช่น

“นักเรียนรู้จักแมงมุมหรือไม่”

“แมงมุมที่นักเรียนรู้จักมีลักษณะอย่างไร มีขา几条”

“นักเรียนเคยเห็นแมงมุมชักใยหรือไม่”

- 1.3 ครูให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแมงมุม และชักชวนนักเรียนมาสร้างบ้านให้แมงมุม

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ของกิจกรรมคือ ให้นักเรียนวาดภาพบ้านของแมงมุมและต่อเติมใยแมงมุมด้วยเชือกไหมพรมที่ครูเตรียมไว้ได้ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

- 2.2 ครูสาธิตขั้นตอนการทำผลงานดังนี้

2.2.1 นำกระดาษที่มีรูปแมงมุมอยู่แล้วมาวาดต่อเติมให้เป็นบ้านแมงมุมด้วยสีเทียน

2.2.2 เมื่อวาดเสร็จ ใช้เชือกไหมพรมร้อยตามรูที่เจาะไว้ให้เป็นใยแมงมุมตามจินตนาการเพื่อให้เป็นบ้านแมงมุมที่สมบูรณ์และสวยงาม

2.3 ครูทบทวนความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ให้นักเรียนซักถามในขั้นตอนที่ไม่เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

- 3.1 ครูแจกกระดาษและอุปกรณ์อื่นๆ ที่เตรียมไว้ แล้วให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ให้นักเรียนนำผลงานของตนเองมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟังว่า บ้านแมงมุมชื่ออะไร และภูมิใจในผลงานของตนเองอย่างไรบ้าง

4.2 ครูสรุปเกี่ยวกับผลงานนักเรียนอีกครั้ง พร้อมช่วยให้กำลังใจกับนักเรียนทุกคนที่ทำงานสำเร็จ

#### ข้อเสนอแนะ

ครูเตรียมงานล่วงหน้าคือต้องพ่นสีสเปรย์ตัวแมงมุมและเจาะรูกระดาษไว้ก่อน  
เพลง แมงมุมนอนไม่หลับ

แมงมุมลายตัวนั้น	ฉันเห็นมันอยู่บนหลังคา
วันหนึ่งมันเปียกฝน	ไหลลงจากบนหลังคา
พระอาทิตย์ส่องแสง	น้ำแห้งเหือดไปลับตา
มันรีบไต่ขึ้นฟ้า	หันหลังมาทำตาลูกวาว

ตาราง 14 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการจัดระบบภาพ ( บ้านแมงมุม )

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	200
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้จาก ประสาทสัมผัส	100
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 11

### การจัดระบบภาพ



ภาพประกอบ 11 กรอบรูปแสนสวย

#### แนวคิด

การจัดระบบภาพอย่างเหมาะสมนั้นเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งที่น่าปรากฏอยู่ในการสร้างผลงานศิลปะ การจัดระบบภาพเป็นเรื่องของการแสดงออกทั้งทางจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยผ่านทางกรอกแบบ จัดวาง การวางแผนการใช้สี ใช้อุปกรณ์มาประกอบกันอย่างละเอียดจนเป็นระบบความคิดที่ซับซ้อน การจัดระบบภาพจึงเป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการประเมินความสามารถทางศิลปะของผู้เรียน

#### จุดประสงค์

1. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. T เพื่อประเมินความสามารถด้านการพัฒนารูปทรง
5. S<sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ-อุปกรณ์

1. ไม้ไอติม
2. กาว
3. กระดาษสีชนิดแข็ง
4. สีน้ำ

## วิธีการดำเนินกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูนำผลงานที่เป็นโครงสร้างมาให้ให้นักเรียนดู เช่น บ้านจากไม้ไอติม งานประดิษฐ์เครื่องบินจากลังกระดาษ ฯลฯ เป็นต้น

1.2 ครูพูดคุยเกี่ยวกับชิ้นงานที่นำมาให้ดูว่า งานประดิษฐ์ก็ถือเป็นผลงานทางศิลปะอีกแบบหนึ่ง และชักชวนให้นักเรียนสร้างชิ้นงานประดิษฐ์จากไม้ไอติมอย่างง่าย ๆ เช่นการทำกรอบรูป

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ในการทำกิจกรรมนี้คือ ให้นักเรียนประดิษฐ์กรอบรูปจากไม้ไอติมโดยใช้ทักษะการจัดวางภาพนำมาจัดวางไม้ไอติมให้เป็นกรอบรูปที่สวยงาม

2.2 ครูอธิบายขั้นตอนการทำกรอบรูปด้วยไม้ไอติม ดังนี้

2.2.1 นำไม้ไอติมมาทากาวพอประมาณ และให้นักเรียนนำมาประกอบเป็นรูปทรงตามความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการติดนั้นจะต้องประกอบให้ดูแข็งแรง

2.2.2 เมื่อประกอบกรอบรูปเสร็จแล้วนำมาตั้งไว้ให้แห้ง แล้วใช้พู่กันจุ่มสีน้ำระบายบนกรอบให้สวยงาม

2.2.3 นำกรอบไม้ไอติมที่ระบายสีสวยงามแล้วมาติดลงบนกระดาษสี เพื่อเป็นพื้นหลังของกรอบรูปที่สมบูรณ์

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

3.1 ครูแจกอุปกรณ์ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน โดยนักเรียนใช้ทักษะการจัดวางและความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างอิสระ

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

4.1 ให้นักเรียนนำเสนอผลงานตนเองกับเพื่อน ๆ และพูดถึงความภูมิใจในผลงานของตนเอง

**ข้อเสนอแนะ** กิจกรรมประดิษฐ์กรอบรูป ครูผู้สอนอาจเลือกวัสดุอื่นๆ เช่น เศษผ้าลูกไม้ กระดาษรองขนมเค้กที่พิมพ์ลวดลาย ไหมพรม เปลือกหอย ฯลฯ ก็จะได้ผลงานที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

ตาราง 15 เกณฑ์การประเมินผลงานการจัดระบบภาพ (กรอบรูปแสนสวย)

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	200
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การปรับเปลี่ยนรูปทรง	100
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

## กิจกรรมที่ 12

### การพัฒนารูปทรง



ภาพประกอบ 12 คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม

#### แนวคิด

การแสดงออกทางศิลปะอาจแสดงออกได้หลายทางไม่ว่าจะเป็นการระบายสี การออกแบบ โครงสร้าง การพิมพ์ภาพ ฯลฯ เป็นต้น การถ่ายทอดรูปทรงจากรูปทรงธรรมชาติ วัสดุ สิ่งของ สามารถถ่ายทอดได้หลายลักษณะ เช่น การพิมพ์ภาพ การปั้น การตัดปะ ฯลฯ ล้วนเป็นการ ถ่ายทอดในการปรับเปลี่ยนรูปทรงตามจินตนาการของผู้เรียนเอง กิจกรรมนี้ก็เช่นกันผู้เรียนจะ สนุกสนานกับการได้สร้างสรรค์รูปทรงใหม่ตามจินตนาการของตนเอง

#### จุดประสงค์

1. T เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการพัฒนารูปทรง
2. I เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ
3. C เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์
4. S<sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ
5. S<sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านกาไต่ยีน

## เวลาที่ใช้

1 คาบ (50 นาที)

## สื่อวัสดุ/อุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียน
2. ดินสอดำ
3. สีไม้

## วิธีดำเนินการกิจกรรม

### ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูเล่านิทานเรื่อง “คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม” ให้นักเรียนฟังโดยใช้วิธีเล่าไปวาดไป

- 1.2 ครูพูดคุยเกี่ยวกับนิทานให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น โดยครูตั้งคำถามนำ เช่น  
“นักเรียนรู้จักรูปทรงอะไรบ้าง”  
“นักเรียนเคยเห็นสิ่งของที่มีรูปทรงสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยมบ้างหรือไม่ อะไรบ้าง”  
“นักเรียนคิดว่ารูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมจะต่อเติมเป็นรูปอะไรได้อีก”

### ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ

2.1 ครูอธิบายจุดประสงค์ของกิจกรรมนี้คือ ให้นักเรียน วาดรูปโดยใช้จินตนาการต่อเติมรูปสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยมให้เกิดเป็นรูปใหม่ๆ และมีเรื่องราว

2.2 ครูอธิบายขั้นตอนการสร้างผลงานคือ ใช้ดินสอวาดรูปที่เกิดจากสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยมลงบนกระดาษวาดเขียนแล้วระบายด้วยสีไม้ให้สวยงาม

### ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

- 3.1 แจกกระดาษให้นักเรียนทุกคน แล้วให้เริ่มลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน

### ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและจัดระบบสาระความรู้

- 4.1 นักเรียนนำผลงานของตัวเองให้เพื่อนดู พร้อมเล่าเรื่องราวในภาพของตนเอง
- 4.2 ครูสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้อีกครั้ง และให้กำลังใจนักเรียนทุกคนที่ตั้งใจทำงาน

นิทาน คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม

ผู้แต่ง : ชีวัน วิสาสะ

เนื้อเรื่อง

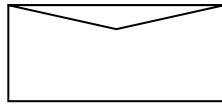


คุณสามเหลี่ยม

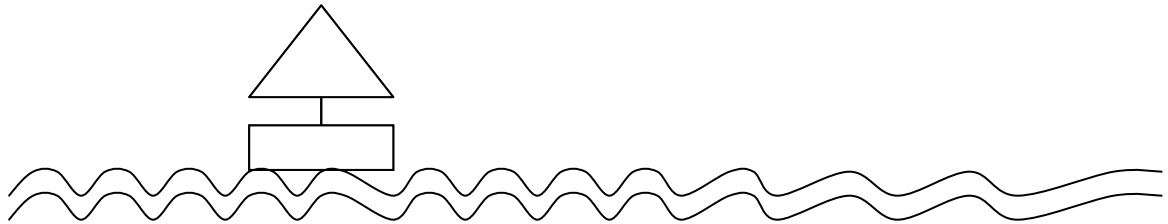


คุณสี่เหลี่ยม

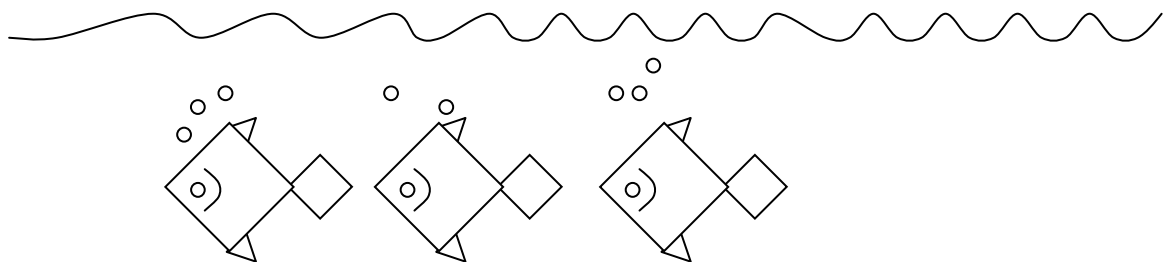
- วันหนึ่งคุณสี่เหลี่ยมรู้สึกเหงา จึงเขียนจดหมายไปชวนคุณสามเหลี่ยมไปเที่ยว



- ทั้งสองไปนั่งเรือไปเล่นในสวนสาธารณะ



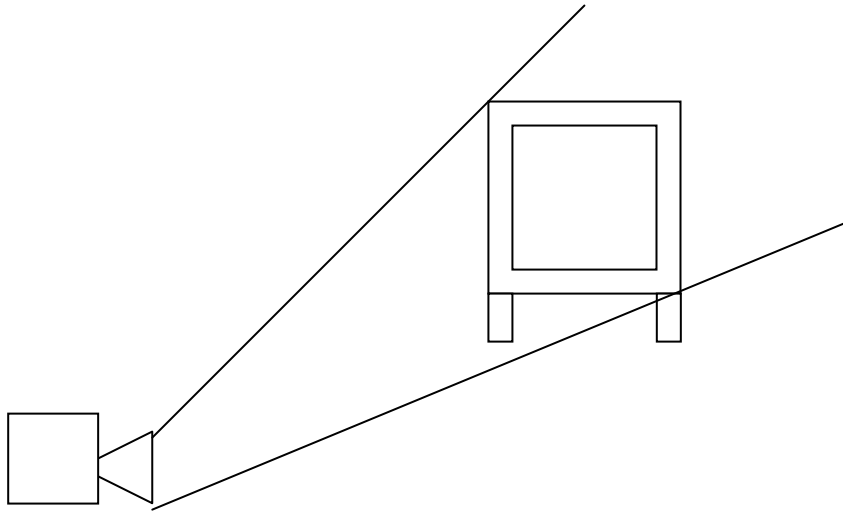
- ในสวนสาธารณะมีปลามากมาย



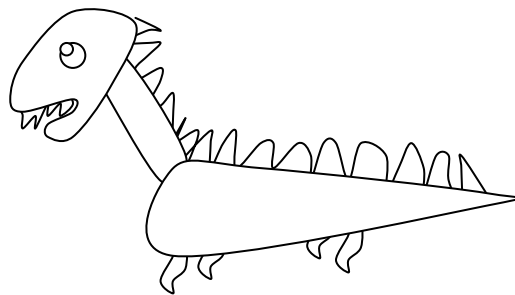
- มีต้นไม้เยอะแยะ



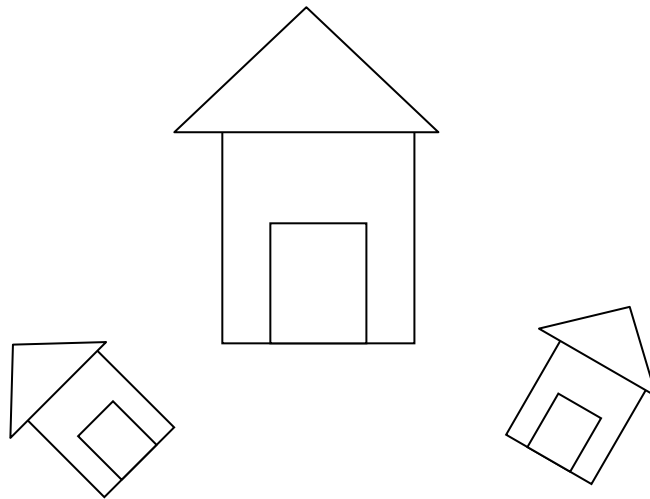
- หลังจากนั้นทั้งสองชวนไปดูหนัง



- หนังฉายเรื่องไดโนเสาร์



- จากนั้นก็แยกย้ายกันกลับบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านคุณสามเหลี่ยมและคุณสี่เหลี่ยมคิดถึงกัน
- คุณสี่เหลี่ยมจึงไปชวนคุณสามเหลี่ยม และคุณสี่เหลี่ยมก็มีลูกเล็กๆ เต็มไปหมด



ตาราง 16 เกณฑ์การประเมินผลงานการเขียนภาพจากการปรับเปลี่ยนรูปทรง ( คุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม )

องค์ประกอบของ CISST	คะแนนเต็ม
T เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	200
I เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100
C เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100
S <sub>2</sub> เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ	100
S <sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านกาไต้ยีน	100
รวม	600

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

ประเมินผลงานจากการทดลองการจัดกิจกรรมตามแนวคิดหลักของ  
ซีไอเอสเอสที (CISST)



กิจกรรมการเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์

องค์ประกอบของ CISST	จุดประสงค์	ระดับความสามารถ	
		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
C	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	200	180
I	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100	80
S <sub>2</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100	75
T	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100	75
S <sub>13</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้จากประสบการณ์เดิมจากการได้เขียน	100	75
	รวม	600	425



กิจกรรมการเขียนภาพจากจินตนาการ

องค์ประกอบของ CISST	จุดประสงค์	ระดับความสามารถ	
		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
I	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	200	190
C	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100	80
S <sub>2</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ	100	75
T	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100	70
S <sub>13</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านกาที่ได้เขียน	100	75
	รวม	600	490



กิจกรรมการเขียนภาพจากการได้เขียน

องค์ประกอบของ CISST	จุดประสงค์	ระดับความสามารถ	
		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
S <sub>13</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้จากประสบการณ์เดิมจากการได้เขียน	200	170
I	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100	70
C	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100	65
S <sub>2</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	100	65
T	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	100	65
	รวม	600	435



กิจกรรมการจัดระบบภาพ

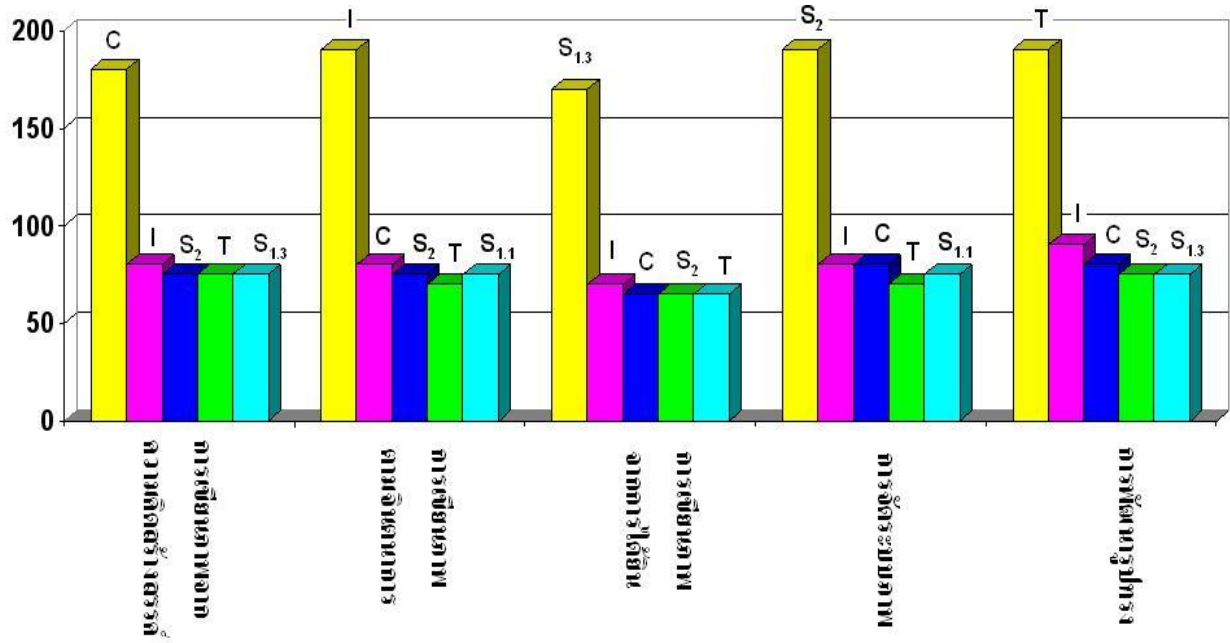
องค์ประกอบของ CISST	จุดประสงค์	ระดับความสามารถ	
		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
S <sub>2</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	200	190
I	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100	90
C	เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100	50
T	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การปรับเปลี่ยนรูปทรง	100	70
S <sub>13</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการมองเห็น	100	75
	รวม	600	495



กิจกรรมการเขียนภาพจากการปรับเปลี่ยนรูปทรง

องค์ประกอบของ CISST	จุดประสงค์	ระดับความสามารถ	
		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
T	เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง	200	190
I	เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	100	90
C	เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	100	80
S <sub>2</sub>	เพื่อพัฒนาความสามารถผู้เรียนด้านการจัดระบบภาพ	100	75
S <sub>13</sub>	เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านกาที่ได้เขียน	100	75
	รวม	600	480

กราฟตัวอย่างการประเมินความสามารถทางศิลปะในองค์ประกอบของ  
ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T) ของนักเรียน 1 คน



จากกราฟ ผลการประเมินความสามารถใน 5 องค์ประกอบของนักเรียน 1 คนในแต่ละกิจกรรม คะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์โดยองค์รวม 425 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ ดี คะแนนด้านจินตนาการโดยองค์รวม 490 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก คะแนนด้านการได้ยีนโดยองค์รวม 435 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ ดี คะแนนด้านการจัดระบบภาพโดยองค์รวม 495 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก และคะแนนด้านการพัฒนารูปทรงโดยองค์รวม 480 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก จะเห็นได้ว่านักเรียนมีพัฒนาการในการใช้กิจกรรมพัฒนาความสามารถทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับเกณฑ์ดีถึงดีมาก

## บทที่ 5

### สรุปการจัดคู่มือกิจกรรมศิลปะ

คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T ) เพื่อพัฒนาความสามารถทางศิลปะ 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) ความสามารถด้านจินตนาการ 3) ความสามารถด้านการรู้สัมผัสจากการรับรู้ 4) ความสามารถด้านการจัดระบบภาพ 5) ความสามารถด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง

#### 1. วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมศิลปะ

1.1 เพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะ

1.2 เพื่อให้ผู้บริหารหรือบุคลากรพัฒนาวิชาการใช้เป็นแนวทางควบคุม กำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมศิลปะของครู

2. การดำเนินการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T) ได้ดำเนินการโดยการศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือโดยการจัดทำโครงร่างคู่มือนำเสนอคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความถูกต้อง ความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน เมื่อได้คู่มือที่มีความสมบูรณ์ทุกด้าน แล้วจึงนำคู่มือดังกล่าว ไปดำเนินการให้ตัวแทนผู้ใช้คู่มือตรวจสอบความเป็นไปได้ ซึ่งผลการประเมิน อยู่ในระดับ ดีมาก เมื่อกระบวนการดังกล่าวมีความสมบูรณ์เนื้อหาครอบคลุมทุกด้าน จึงนำมาจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

4. ผลการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T) โดยผ่านการนำคู่มือให้ครูผู้ปฏิบัติได้ทดลองนำไปใช้ จากเกณฑ์การประเมินผลงาน ผู้เรียนมีพัฒนาการใน 5 องค์ประกอบด้านศิลปะอยู่ในระดับดีมาก ดังนี้

ด้านความคิดสร้างสรรค์ (C) ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานศิลปะโดยการลด ตัดทอนเพิ่มเติม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของผลงานเพื่อให้เกิดรูปแบบ เรื่องราวและเทคนิคที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมและเป็นผลงานที่มีความสมบูรณ์สวยงาม,ด้านจินตนาการ ( I ) ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานศิลปะโดยแสดงออกถึงความเพ้อฝัน ความล่องลอยหรือสิ่งที่ยกเงยจากต้นแบบที่กำหนดให้ หรือสิ่งที่ไม่ค่อยพบเห็นตาม ปกติ โดยจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ได้สมบูรณ์เหมาะสม, ด้านการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการมองเห็น (S<sub>1.1</sub>) ผู้เรียนสามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยง การรับรู้จากการมองเห็นถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม การโยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพเขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์เหมาะสม,ด้านการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางกายสัมผัส (S<sub>1.2</sub>) ผู้เรียนสามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากกายสัมผัส(ผิวสัมผัส)ถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่าง

สวยงามสมบูรณ์เหมาะสม,ด้านการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน(S<sub>1.3</sub>) ผู้เรียนสามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากการได้ยินถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์เหมาะสม,ด้านการรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการรับกลิ่น (S<sub>1.4</sub>) ผู้เรียนสามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากการชิมรสถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์เหมาะสม,ด้านการจัดระบบภาพ (S<sub>2</sub>) ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานศิลปะที่แสดงออกถึงการจัดวาง โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆของผลงานในขั้นรูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและส่วนประกอบอื่นๆ เช่น ความกลมกลืน ความสมดุลได้ครบถ้วนสมบูรณ์พื้นฐานทั้งเส้น สี,ด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรง (T) ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานศิลปะโดยลด ตัดทอน เพิ่ม ปรับเปลี่ยนรูปทรงจากต้นแบบเพื่อให้เกิดรูปแบบที่แปลกใหม่แตกต่างจากรูปแบบเดิมอย่างเด่นชัดและเป็นรูปแบบที่มีความสมบูรณ์สวยงาม

## บรรณานุกรม

## บรรณานุกรม

- กัญญา ศรีคำมูล. (2527). การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- \_\_\_\_\_. (2535). การใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองกับการนิเทศแบบมีส่วนร่วมและการนิเทศแบบปกติ ที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของครูระดับก่อนประถมศึกษา.
- กรองกมล บุตรขาว. (2540). การศึกษาการสร้างผลงานปั้นของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากกิจกรรมศิลปะ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรุงเทพฯ.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2519). สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนว นีโอฮิวแมนนิส. กรุงเทพฯ : การพิมพ์.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์; และ มาเรียม นิลพันธ์. (2543). รายงานการวิจัย การศึกษาและจัดทำคู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่น ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มส.). กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- จงใจ ขจรศิลป์. (2532). การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(คณะศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ของนิสิตระดับอุดมศึกษาระหว่างวิธีสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอดกับวิธีการสอน แบบบรรยายประกอบสื่อ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- จิตทนายวรรณ เตื่อนฉาย. (2541). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชนกพร ชีระกุล. (2544). ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบเน้นกระบวนการ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชัชวาล ช่อไสว. (ม.ป.ป.). ศิลปะสำหรับครูประถม. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชัยยุทธ รัตตานุกุล. (2540). *ความคิดสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนา  
อาชีวศึกษา 3.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิช. (2533). *พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- จิตติพร พิษณุกุล. (2538). *การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ  
จัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).  
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ดิลก ดิลกานนท์. (2534). *การฝึกทักษะการคิด เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์*. ปรินญาณิพนธ์  
กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทิวัดต์ นกบิน. (2542). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับผลสัมฤทธิ์  
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- นัยนา พรหมมา. (2546). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านจินตนาการในผลงานทัศนศิลป์ของ  
นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจากการใช้สื่อการสอนทางศิลปะที่สร้างตาม  
แนวทางของทฤษฎีเกสตัลท์ ที่แทรกกระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับท้ายเนื้อหา*. ปรินญาณิพนธ์  
กศ.ม.(การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร  
วิโรฒ. อัดสำเนา
- บุญเกื้อ คอระหาเวช. (2530). *นวัตกรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ประดับ เรืองมาลัย. (2542) . *หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ  
: วัฒนาพานิช.
- ประเทิน มหาพันธ์. (2531). *ศิลปะในโรงเรียนประถม*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประสาธ อิศรปรีชา. (2523). *จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน*. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- ปราณี กรุณวงษ์. (2546). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโมเดล--- เพื่อพัฒนา  
ความคิดสร้างสรรค์*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน; และคนอื่นๆ. (2539). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ :  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิฎก บัญญา. (2523). *“ประสบการณ์และข้อเสนอแนะในการเขียนตำราและบทความทาง  
วิชาการ.” ใน แนวทางการเขียนตำราและบทความทางวิชาการ*. หน้า 27 – 39 .  
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 . (2530). *อ่านอย่างไรและเขียนอย่างไร  
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (แก้ไขเพิ่มเติม)*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : อรุณการ  
พิมพ์.

- พินิตา ซาตยาภา. (2544). *กระบวนการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยโดยการสร้างเรื่องราวในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวการสอนแบบธรรมชาติ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2531). *มโนภาพการรับรู้ทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู.
- \_\_\_\_\_. (2545). *สมองถูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : 21 เซนจูรี่ จำกัด
- มณฑา ไรท์มิม. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิชาการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวคิดของเมอร์ไนซ์ แมคทาร์ซี แม็ท*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2535). *พรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ” สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : บริษัท วิสิทธิ์พัฒนา จำกัด.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). *กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค.
- เยาวภา อู่ส่างฤทธิ์. (2542). *การดำเนินงานตามระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนประสาทรัฐประชากิจ*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ลลิตพรรณ ทองงาม. (2539). *วิชาประถม 422 ศิลปะสำหรับครูประถม*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมพล ศักดิ์ทวีกุล. (2546). *คู่มือการจัดกิจกรรมด้านยาเสพติดในสถานศึกษา*
- เลิศ อานันท์นะ. (2533). *วิเคราะห์ปัญหาในรูปแบบการเขียนเด็ก. วิทยาสาร*.
- วราภรณ์ รักวิจัย. (2525). *กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน (คณะศิลปศาสตร์)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- \_\_\_\_\_. (2527). *การศึกษาก่อนวัยเรียน (เอกสารประกอบการสอน กร.311)*. กรุงเทพฯ. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2532). *ศิลปะเด็ก. ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ; และคณะ. (2526). *“การสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยด้านศิลปะ” (เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมทักษะนิสัยเด็กปฐมวัย)*. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- \_\_\_\_\_ . (2543). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไมโทอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- \_\_\_\_\_ . (2545). *ศิลปะกับการพัฒนาเยาวชน . กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.*
- \_\_\_\_\_ . (2546). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ : ทัศนศิลป์ ชั้นปีที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว) จำกัด.*
- ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์; และคนอื่นๆ. (2535). *คู่มือการจัดทำผลงานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : ประดิพัทธ์การพิมพ์.*
- สัตยา สายเชื้อ. (2541). *กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์.*
- สรวงพร กุศลสง. (2538). *ทักษะการแก้ปัญหาของเด็กวัย 3-4 ปี ที่ได้รับกิจกรรมในวงกลม แบบปฏิบัติการทดลองกับการเล่นเกมการศึกษา แบบประสาทสัมผัส. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.*
- สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล. (2545). *ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.). (2544). *คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี จำกัด.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2545). *แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาหลักสูตรศึกษาสำหรับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์.*
- สำนักงานกฤษฎมนตรี.(2544). *คู่มือการจัดการศึกษา สำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *การประชุมทางวิชาการ การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.*
- อารี พันธุ์มณี. (2537). *คิดอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ้อ จำกัด.*
- อารี รังสินันท์. (2532). *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนวัยรุ่น. (เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่นหน่วยที่ 11). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- อารี สุทธิพันธ์. (2526). *การวาดเขียนเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญู.*
- เอกวุฒิ ไกรมาก. (2541). *การสร้างคู่มือในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่น สอนวิชาช่างอุตสาหกรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา . ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.*
- เอื้ออารี ทองพิทักษ์. (2546). *ทักษะพื้นฐานทางมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.*

- โอภาส บุญครองสุข. (2535). *ศิลปนิยม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลาดพร้าว.
- อำนาจ เกาตระกูล. (2541). *คู่มือการเขียนแผนการสอน เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพ*
- Clark Gilbert and Enid Zimmeran. (1981) *"Toward a discipline of Art Education"*. Phi Delta Kappan.
- Mattil. EL.and B. (1981) *Marzan. Meaning in children's Art*. USA : Pretice Hall.
- Peterson , H.T. Kindergarten.(1958). *The key to Child Growth*. New York : Exposition Press.
- Phillop , Lori J.(1994,February). *A study of Early Childhood Education Understaning of Preschooler in school Contexts (Social Interaction )*: Dissertation Abstracts International. 13(2) : 64-65.
- Wright S. (1994) *"Artistic development and Learning an integration of processes for young children"* In Boulton Lerwis, G and Castlewood, D.*Editors*". The Earthy years. The Australian Council for Education Ressarch ltd.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. ตัวบ่งชี้ 5 องค์ประกอบในการประเมินผลงานศิลปะ
2. ผลการประเมินจากชุดกิจกรรม 12 กิจกรรมประเมินโดยตัวแทน  
ผู้ใช้คู่มือ

**ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานศิลปะ**  
**ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดหลักของ**  
**ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) ดังนี้**

ตาราง 17 ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานศิลปะ

เกณฑ์การพิจารณา	ตัวบ่งชี้
C เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์	สามารถสร้างผลงานศิลปะโดยการลด ตัดทอนเพิ่มเติม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของผลงาน เพื่อให้เกิดรูปแบบ เรื่องราวและเทคนิคที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมและเป็นผลงานที่มีความสมบูรณ์สวยงาม
I เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านจินตนาการ	สามารถสร้างผลงานศิลปะโดยแสดงออกถึงความเพ้อฝัน ความล่องลอยหรือสิ่งทึ่งอกเงยจากต้นแบบที่กำหนดให้ หรือสิ่งที่ไม่ค่อยพบเห็นตามปกติ โดยจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ได้สมบูรณ์
S <sub>1.1</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางการมองเห็น	สามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยง การรับรู้จากการมองเห็นถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม การโยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพเขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์
S <sub>1.2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้านการถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัสทางกายสัมผัส	สามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากกายสัมผัส(ผิวสัมผัส)ถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์

ตาราง 17(ต่อ) ตัวบ่งชี้การประเมินผลงานศิลปะ

เกณฑ์การพิจารณา	ตัวบ่งชี้
S <sub>1,3</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัส ทางการได้ยิน	สามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากการได้ยินถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์
S <sub>1,4</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัส ทางการรับกลิ่น	สามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากการรับ กลิ่นถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัด ทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของ ภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียนได้อย่างสวยงามสมบูรณ์
S <sub>1,5</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การถ่ายโยง การรับรู้จากประสาทสัมผัส ทางการชิมรส	สามารถวาดภาพโดยเชื่อมโยงการรับรู้จากการชิม รสถ่ายทอดเป็นภาพเขียนที่แสดงการลด ตัดทอน การเพิ่ม โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆ ของภาพ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกสัมผัสลงในภาพ เขียน ได้อย่างสวยงามสมบูรณ์
S <sub>2</sub> เพื่อประเมินความสามารถผู้เรียนด้าน การจัดระบบภาพ	สามารถสร้างผลงานศิลปะที่แสดงออกถึงการ จัด วาง โยกย้ายส่วนประกอบต่างๆของผลงานในชั้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและส่วนประกอบอื่นๆ เช่น ความกลมกลืน ความสมดุลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ พื้นฐานทั้งเส้น สี
T เพื่อประเมิน ความสามารถผู้เรียนด้านการ ปรับเปลี่ยนรูปทรง	สามารถสร้างผลงานศิลปะโดยลด ตัดทอน เพิ่ม ปรับเปลี่ยนรูปทรงจากต้นแบบเพื่อให้เกิดรูปแบบ ที่แปลกใหม่แตกต่างจากรูปแบบเดิมอย่างเด่นชัด และเป็นรูปแบบที่มีความสมบูรณ์สวยงาม

**ผลการสำรวจระดับความคิดเห็นความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของชุดกิจกรรม  
12 กิจกรรมประเมินโดยตัวแทนผู้ใช้คู่มือ**

ตาราง 18 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากการมองเห็น(ต้นไม้ของฉัน)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-
2.	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-
3.	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-
4.	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	3	20.0	12	80.0	-	-	-	-	-	-
5.	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	8	53.3	6	40.0	1	6.7	-	-	-	-
6.	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	3	20.0	10	66.7	2	13.3	-	-	-	-

จากตาราง 18 กิจกรรมต้นไม้มองฉัน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด วัตถุประสงค์ เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม เกณฑ์การพิจารณาผลงานคนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และสื่อ/อุปกรณ์ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 19 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากการไต่ถาม(เขียนภาพตามเพลง)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	3	20.0	10	66.7	2	13.3	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	5	33.3	9	60.0	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	3	(20.0)	12	(80.0)	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	6	(40.0)	9	(60.0)	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 19 กิจกรรมเขียนภาพตามเพลง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด วัตถุประสงค์ เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และเกณฑ์การพิจารณาผลงานคนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก

ตาราง 20 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากการชิมรส(รสชาติแสนอร่อย)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4	26.6	10	66.7	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	1	6.7	13	86.6	1	6.7	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	3	20.0	10	66.7	2	13.3	-	-	-	-

จากตาราง 20 กิจกรรมรสชาติแสนอร่อย ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด วัตถุประสงค์ เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และเกณฑ์การพิจารณาผลงานคนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก

ตาราง 21 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากการดมกลิ่น(หอมกลิ่นดอกไม้)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	9	60.0	5	33.3	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	6	40.0	8	53.3	1	6.7	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	5	33.3	10	66.7	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 21 กิจกรรมหอมกลิ่นดอกไม้ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด วัตถุประสงค์ สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การ พิจารณาผลงานคนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเวลา วิธีการ ดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 22 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากการสัมผัสทางกาย(รูปทรงที่ชื่นชอบ)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	8	53.3	6	40.0	1	6.7	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	3	20.0	11	73.3	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	14	93.3	1	6.7	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	4	26.7	11	73.3	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 22 กิจกรรมรูปทรงที่ชื่นชอบ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวัตถุประสงค์ เวลา สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด และเวลา อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 23 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพจากความคิดสร้างสรรค์(มาต่อเติมภาพ  
กันเถอะ)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของ แนวคิดของ กิจกรรมอธิบาย เข้าใจง่าย	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของ กิจกรรมมีความ ชัดเจน	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดใน การทำกิจกรรมมี ความเหมาะสม ในทางปฏิบัติ	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับ วิธีการดำเนิน กิจกรรมมีความ เหมาะสม สามารถนำไป ปฏิบัติได้จริง	8	53.3	6	40.0	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูล เกี่ยวกับสื่อวัสดุ อุปกรณ์มีความ เหมาะสม	4	26.7	11	73.3	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การ พิจารณาผลงานมี ความชัดเจน สามารถวัดได้	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 23 กิจกรรมมาต่อเติมภาพกันเถอะ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวัตถุประสงค์ สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด เวลา และวิธีการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 24 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมการประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์(รถไฟฟ้าวภาค)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	9	60.0	5	33.3	1	6.7	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	6	40.0	8	53.3	1	6.7	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	6	40.0	8	53.3	1	6.7	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 24 กิจกรรมรถไฟอวกาศ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด และวัตถุประสงค์ อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 25 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพตามจินตนาการ(เมืองในฝัน)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	11	73.7	3	20.0	1	6.7	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 25 กิจกรรมเมืองในฝัน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวิธีการดำเนินกิจกรรม คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาสาระของแนวคิด วัตถุประสงค์ เวลา สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การพิจารณา ผลงาน อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 26 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมเขียนภาพตามจินตนาการ(ใต้ท้องทะเล)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 26 กิจกรรมใต้ท้องทะเล ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวัตถุประสงค์ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาของสาระของแนวคิด เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม และสื่อ/อุปกรณ์ อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 27 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมการจัดระบบภาพ(บ้านแมงมุม)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	6	40.0	7	46.7	2	13.3	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 27 กิจกรรมบ้านแมงมุม ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวัตถุประสงค์ เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาสาระของแนวคิด และสื่อ/อุปกรณ์ อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 28 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมการจัดระบบภาพ(กรอบรูปแสนสวย)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	6	40.0	8	53.3	1	6.7	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	8	53.3	6	40.0	1	6.7	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	6	40.0	9	60.0	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 28 กิจกรรมกรอบรูปแสนสวย ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นได้ว่าในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านวัตถุประสงค์ สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์การพิจารณาผลงาน คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านเนื้อหาของสาระของแนวคิด เวลา และวิธีการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 29 ผลสำรวจระดับความคิดเห็นกิจกรรมการปรับเปลี่ยนรูปทรง(คุณสมบัติเยี่ยม  
คุณสมบัติเยี่ยม)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น									
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรมอธิบายเข้าใจง่าย	7	46.7	8	53.3	-	-	-	-	-	-
2	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมมีความชัดเจน	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
3	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	10	66.7	5	33.3	-	-	-	-	-	-
4	การจัดลำดับวิธีการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	8	53.3	7	46.7	-	-	-	-	-	-
5	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสม	9	60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-
6	เกณฑ์การพิจารณาผลงานมีความชัดเจนสามารถวัดได้	9	(60.0	6	40.0	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 29 กิจกรรมคุณสามเหลี่ยม คุณสี่เหลี่ยม ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะเห็นว่าในแต่ละรายการตรวจสอบ ด้านเนื้อหาสาระและแนวคิด คนส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก และด้านวัตถุประสงค์ เวลา วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และเกณฑ์การพิจารณาผลงาน อยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด

### สรุป

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่าคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาสาระของแนวคิดของกิจกรรม วัตถุประสงค์ เวลาวิธีการดำเนินการ สื่อ/อุปกรณ์ เกณฑ์พิจารณาผลงาน และประโยชน์ในการจัดกิจกรรมศิลปะในสถานศึกษาระดับปฐมวัย มีความสอดคล้องเหมาะสมที่จะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้จริง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย พัฒนาการสอนของครูและผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

**ภาคผนวก ข**

1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโครงร่างคู่มือ
2. หนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัยเชิญผู้เชี่ยวชาญ
3. แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโครงร่างคู่มือ
4. รายชื่อตัวแทนผู้ใช้คู่มือตรวจสอบความเหมาะสมและความ  
เป็นไปได้ของคู่มือ
5. แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดหลักของซี  
ไอ เอส เอส ที ( CISST )

## รายชื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโครงร่างคู่มือ

- |                                     |  |
|-------------------------------------|--|
| 1. รองศาสตราจารย์พฤกษ์ ศุภเศรษฐศิริ | ตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะ<br>ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย<br>ศรีนครินทรวิโรฒ   |
| 2. รองศาสตราจารย์เกริก ยันพันธ์     | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาวรรณกรรม<br>สำหรับเด็กคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย<br>ศรีนครินทรวิโรฒ  |
| 3. อาจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า     | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนประจำสาขาวิชา<br>ศิลปศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  |
| 4. อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลาภาค     | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนประจำสาขาวิชา<br>ศิลปะศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ   |
| 5. อาจารย์ปรีดา ปัญญาจันทร์         | ตำแหน่งอาจารย์พิเศษ สาขาวรรณกรรม<br>สำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย<br>ศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ที่ปรึกษา<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง |



## บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.12/ วันที่ 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงรัตน์ เกสรแพทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ เกริก ชื่นพันธ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย



## บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.12/

วันที่ 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงรัตน์ เกสรแพทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ พงษ์ ฤกษ์ เศรษฐศิริ อาจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า และ อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลาภาศ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงษ์ ฤกษ์ เศรษฐศิริ จีระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/



บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร  
รวิโรฒ สุขุมวิท 23  
กรุงเทพฯ 10110

วันที่ 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ปรีดา ปัญญาจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่มือการจัดกิจกรรมฯ

เนื่องด้วย นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงรัตน์ เกสรแพทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ปรีดา ปัญญาจันทร์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะโรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลัก ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณะบดีบัณฑิตวิทยา

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-991-7447 มือถือ 08-9453-6921

แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโครงร่างคู่มือ  
คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....  
ตำแหน่ง.....

### คำชี้แจง

1. โปรดพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาตามหลักการแนวคิดทฤษฎี  
ของคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ  
ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST ) แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน  ที่ตรงกับความคิดเห็น  
ของท่าน

2. โปรดแสดงความคิดเห็นลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ในแต่ละรายการ

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

ดีแล้ว

ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....  
.....  
.....

2. ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะ ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที ( CISST )

2.1 การวาดภาพโดยการถ่ายโยงการรับรู้จากประสาทสัมผัส

2.1.1 การวาดภาพสัมผัสจากการมองเห็น

ดีแล้ว

ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....  
.....  
.....

## 2.1.2 วาดภาพตามเพลง

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.1.2 วาดภาพจากรสสัมผัส

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.2 การวาดภาพตามจินตนาการ

## 2.2.1 ดอกไม้ในจินตนาการ

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.2.2 ดาวในจินตนาการ

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.2.3 เมืองในจินตนาการ

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.3 การสังเคราะห์รูปทรง

## 2.3.1 รูปทรงที่ฉันชอบ

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.3.2 สร้างสรรค์จากเส้นสี

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.3.3 รูปทรงตามจินตนาการของฉัน

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.4 การปั้นตามจินตนาการ

## 2.4.1 กรอบรูปของฉัน

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.4.2 บ้านเรือนเคียงกัน

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.4.3 ใต้ท้องทะเล

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.5 การประดิษฐ์วัสดุ

## 2.5.1 การพิมพ์ไม้ไผ่

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.5.2 กรอบรูปไม้ไผ่

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## 2.5.3 การประดิษฐ์รพ่วง

 ดีแล้ว ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

## รายชื่อตัวแทนผู้ใช้คู่มือตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือ

### นักวิชาการ

- |                                  |  |
|----------------------------------|--|
| 1. อาจารย์ฉัตรสุตา เขียรปรีดา    | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอน สาขาการศึกษา<br>ปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย<br>ราชภัฏจันทรเกษม  |
| 2. อาจารย์สุขกมล ปัญญาจันทร์     | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอน สาขาพัฒนาการ<br>ครอบครัวและเด็ก ภาควิชาคหกรรมศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์<br>หัวหน้าโครงการศูนย์บริบาลและพัฒนาเด็ก<br>เล็กฝ่ายวิชาการและกิจกรรมมหาวิทยาลัย<br>เกษตรศาสตร์ |
| 3. อาจารย์กาญจนา วิริยะเจริญธรรม | ตำแหน่งศึกษานิเทศน์ 8 สำนักงานเขต<br>พื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2   |
| 4. อาจารย์ชิวัน วิสาสะ           | ตำแหน่งอาจารย์พิเศษ สาขาวรรณกรรม<br>สำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัย<br>ศรีนครินทรวิโรฒ และนักแต่งนิทานอิสระ   |
| 5. อาจารย์วราภรณ์ นาคะศิริ       | ตำแหน่งอาจารย์ผู้สอน สาขาพัฒนาการเด็ก<br>คณะคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย<br>เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี  |

### ผู้บริหารการศึกษา

- |                              |  |
|------------------------------|--|
| 1. นางพูนทรัพย์ พ่วงนาคพันธ์ | ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนอุดมวิทยา<br>จังหวัดปทุมธานี         |
| 2. นางศิริพันธ์ เกตุไชโย     | ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลนภสร<br>จังหวัดปทุมธานี        |
| 3. นางนวลฉวี กมล             | ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนสีวลี จังหวัด<br>ปทุมธานี            |
| 4. นางพัชรี เวชยันต์วิวัฒน์  | ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลประสาน<br>มิตร จังหวัดปทุมธานี |

### ผู้ปฏิบัติงาน

- |                               |   |
|-------------------------------|---|
| 1. นางสาววรรณภา เผ่าเหลืองทอง | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 1<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |
| 2. นางสาวณัฐชา วงศ์สมบูรณ์    | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 1<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |
| 3. นางศศิธร ยูทะสุนทร         | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 2<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |
| 4. นางสาวสายฝน รัชฎาญกร       | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 2<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |
| 5. นางสาวดวงพร แก่นกุล        | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 3<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |
| 6. นางสาวสมนึก แก้วประสิทธิ์  | ตำแหน่งครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล 3<br>โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง จังหวัด<br>ปทุมธานี |

**แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง**  
**ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)**

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

( ) นักวิชาการ      ( ) ผู้บริหารสถานศึกษา      ( ) ผู้ปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน พร้อมทั้งเขียนข้อเสนอแนะในกรณี que เห็นควรปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

ตาราง 30 แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	คู่มือเล่มนี้มีเนื้อหาสาระแนวคิดและกิจกรรมต่างๆเข้าใจง่าย					
2.	จุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรมมีความชัดเจน					
3.	เวลาที่กำหนดในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมความเหมาะสมในทางปฏิบัติ					
4.	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์มีความเหมาะสม					
5.	การลำดับวิธีการการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
6.	คู่มือบอกเกณฑ์การพิจารณาผลงาน มีความชัดเจนสามารถวัดได้ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (CISST)					

ตาราง 30 (ต่อ) แบบประเมินผลคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะ โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง  
ตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T )

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7.	คู่มือสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการสอนศิลปะตามแนวคิดหลักของ ซี ไอ เอส เอส ที (C I S S T ) เพื่อประเมินความสามารถ 5 ด้านของผู้เรียนได้คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านความรู้สึกลับสัมผัสจากการรับรู้ ด้านการจัดระบบ และด้านการปรับเปลี่ยนรูปทรงได้					
8.	คู่มือการจัดกิจกรรมตัวอย่างมีเนื้อหาสาระเหมาะสมและน่าสนใจ					
9.	คู่มือมีประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิชาการและเป็นแนวทางให้กับครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมศิลปะในสถานศึกษาระดับปฐมวัยได้					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

## ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นางสาววันทนีย์ รัตนบุรี
วัน เดือน ปีเกิด	19 มีนาคม พ.ศ. 2505
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	79/1052 หมู่ที่ 1 ถนนรังสิต – นครนายก ตำบลลำผักกูด อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนอนุบาลบ้านวังทอง ตำบลประจักษ์ปัตย์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

## ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2522	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนทุ่งสงวิทยา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2525	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากวิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2527	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) จากวิทยาลัยครูสงขลา
พ.ศ. 2532	ปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) จากวิทยาลัยครูพระนคร
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร